

Toisen asteen lukiokoulutuksen

Seutuselvitys

Teuvo Ropo

1.5.2003

sisällysluettelo

TIIVISTELMÄ	4
1. JOHDANTO	5
1.1. SEUTUSELVITYSTEHTÄVÄ	5
1.2. ALUEPOLITIIKAN NÄKÖKULMIA	5
1.3. SUOMEN KOULUTUSJÄRJESTELMÄ	6
1.4. SEUTUSELVITYKSESTÄ AVAUTUVAT NÄKÖKULMAT	8
1.5. TIETOJEN KERUU	12
2. TOISEN ASTEEN KOULUTUKSEN NYKYTILANNE	12
2.1. YLEISTÄ	12
2.2. KOULUTUKSEN KYSYNTÄ	14
2.2.1. Peruskoulun päättävien määrän kehitys	14
2.2.2. Toisen asteen koulutukseen sijoittuminen	15
2.3. LUKIOIDEN LEIMAUTUMINEN	19
2.3.1. Oppilaitosten profiloituminen ja yksilöllisyys	19
2.3.2. Lukioiden ranking-lista	21
2.3. YHTEISTYÖ	26
2.3.1. Lukioiden yhteistyö	26
2.3.2. Lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten yhteistyö	27
2.4. LOGISTIIKKA	29
3. TULEVAISUUDEN NÄKYMÄT	31
3.1. YLEISTÄ	31
3.2. VAHVUUDET	31
3.2.1. Kouluverkko laaja ja koulutustarjonta monipuolista	31
3.2.2. Tampereen seutu on kasvualue	33
3.2.3. Vahva kulttuurikaupunki	34
3.3. HEIKKOUEDET	34
3.3.1. Alueellisen yhteistoiminnan hajanaisuus	34
3.3.2. Oppilaitoskeskeinen koulutustarjonta	35
3.4. UHKAT	37
3.4.1. Oppilaitoskeskeisyyden lisääntyminen	37
3.4.2. Lukioverkon epäyhtenäisyys	38
3.5. MAHDOLLISUUDET	39
3.5.1. Sammon uusi lukio	39
3.5.2. Yhteistoiminnan eri muodot	39
4. KOKEMUKSIA MUUALTA	40
4.1. OULUN SEUTU	40
4.1.1. Yleistä	40
4.1.2. Oulun lyseon sekä Tyrnävän ja Ylikimmin netmeeting-opetus	40
4.1.3. Ammatillinen koulutuksen ja lukion yhteistyö	41
4.1.4. Uusia suunnitelmia yhteistyön organisointiin	42
4.1.5. Virtuaaliopetushanke Povilus	42
4.2. TORNIO	43
4.2.1. Toisen asteen yhteistyö	43
4.2.2. Etälukiotoiminta	44
4.3. TURKU	44
4.3.1. Monimuoto - opetus	44
4.3.2. Netmeeting opetus	45
4.3.3. Turun seudun opetustoimen foorumi	45
4.3.4. Muu toisen asteen yhteistyö	46
4.4. SALO	46
4.4.1. Yleistä	46
4.4.2. Toisen asteen koulutuksen yhteistyö	46
4.5. LAHDEN SEUTU – NASTOLAN MALLI	48
4.5.1. Yleistä	48

4.5.2. Toisen asteen koulutus konserni	48
4.6. KUOPIO	49
4.6.1. Yleistä	49
4.6.2. Toisen asteen yhteistyö	49
4.6.3. Itä-Suomen verkko	50
4.6.4. Muu yhteistyö.....	50
4.7. JYVÄSKYLÄN SEUTU	51
4.7.1. Yleistä	51
4.7.2. Toisen asteen koulutuksen kehittämissyhteistyö	51
4.8. MUITA ESIMERKKEJÄ	53
4.8.1. Kajaani	53
4.8.2. Seinäjoki	53
4.8.3. Hämeenlinnan seutu	55
4.9. KOKEMUKSISTA POIMITTUJA.....	55
5. TAMPEREEN SEUTU OPPIVANA ALUEENA.....	57
5.1. VISIO.....	57
5.2. STRATEGIAT	58
5.2.1. Oppilaitoskeskeisyydestä alueelliseen ajatteluun	58
5.2.2. Ammatillukio toiminnan organisointi ja ”moduliloikkaus”	60
5.2.3. Uudet opetusmenetelmät ja pedagoginen kehittäminen.....	62
5.2.4. Yhteistyötiimit	65
5.2.5. Opettajien täydennyskoulutus.....	66
5.2.6. Muu yhteistyö.....	66
6. TOTEUTTAMISMALLIT	67
6.1. YHTEISTOIMINNAN ASTE: KOTIPESÄ VAI CAMPUS.....	67
6.2. ORGANISOITUMISEN VAIHTOEHDOT	69
6.2.1. Verkostomalli.....	69
6.2.2. Seutulukio	69
6.2.3. Koulutus konserni	71
7. TOIMENPIDE-EHDOTUKSIA	71
8. LIITTEET	73
LIITE 1 Seutuselvitystehtävän esitys	73
LIITE 2 Haastattelulomake	75
Liite 3 Tampereen seutukunnan toisen asteen koulutuspaikat.....	78
Liite 4 Tilastotietoja oppilasvalinnasta	81
LIITE 5 Vuoden 2002 yo-tulokset lukioittain (pakolliset aineet).....	82
9. LÄHTEET	83
9.1. KYSELY JA HAASTATELU AINEISTO	83
9.2. WWW-SIVUSTOT	84
9.3. KIRJALLISET LÄHTEET	86
9.3.1 päätöspöytäkirjat ja raportit.....	86
9.3.2. Lehtimateriaali	86
9.3.3. Arkistot	87
9.3.4. Muut julkaisut.....	87

Tiivistelmä

Toisen asteen lukiokoulutuksen seutuselvityksessä käsitellään oppilaitosten yhteistoiminnan mahdollisuuksia Tampereen seudulla. Teoreettisina viitekehyksenä on oppivan alueen käsite. Se tarkoittaa sitä, että jonkin alueen toimijat ovat yhdessä sopineet visioista ja toimintastrategioista sekä päättäneet rakentaa yhteistoimintaverkoston. Selvityksessä haetaan toimintamalleja muilta paikkakunnilta.

Alueellisen näkökulman huomioonottamista korostetaan sekä EU:n piirissä että myös Suomessa opetusviranomaisten taholta. Lääninhallitukset ja opetusministeriö ovat huolissaan Suomen koulutusjärjestelmän kehityksestä. Vuoteen 2020 mennessä alueellinen erilaistuminen Suomessa – muuttoliike, syntyvyyden aleneminen - johtaa pahimmillaan siihen, että koulutuksen tasapuolinen järjestäminen eri puolilla maata ei toteudu.

Yhteiskunnan nopea muutos ja kansainvälisyys asettavat Suomen koulutusjärjestelmälle uudenlaisia vaatimuksia. Koulutuspolitiikka on ohjattava elinikäisen oppimisen suuntaan. Tähän kiinnitettiin huomiota myös Sitran raportissa, jossa ehdotettiin 4 -vuotista ammatilukiota lukion ja ammatillisen koulutuksen väliin. Tavoitteena olisi joustavasti valmistaa nuoret ammattiin ja samalla taata heille myöhemmin mahdollisuus jatkaa opintoja niin halutessaan.

1990 –luvulta lähtien oppilaitoskeskeisyys on korostunut. Päätösvaltaa on johdonmukaisesti siirretty oppilaitoksille itselleen. Tästä on ollut seurauksena esim. ammatillisella puolella suosittujen alojen ylitarjonta. Lukiot ovat pyrkineet profiloitumaan mutta samalla on alkanut kova kilpailu hyvistä oppilaista. Eurooppalaisen mallin mukaan media ja suuri yleisö on rakentanut lukioiden ranking listoja. Eräänä perusteena on käytetty yo-kirjoituksissa menestymistä. Selvityksessä osoitetaan, että lukiolaisten lähtötaso vaikuttaa yo-tulosten lopputulokseen. Eri tasoryhmien menestymisessä ei ole merkittäviä eroja koulujen välillä. Jos eroja haluaa löytää, niin - päinvastoin kuin ranking-listat antavat ymmärtää - hyvät oppilaat menestyvät keskimäärin paremmin niissä oppilaitoksissa missä heitä on vähemmän.

Oppivan alueen ideologia edellyttää jonkinasteista luopumista oppilaitoskeskeisyydestä. On ajateltava laajempia kokonaisuuksia. Tampereen seutukunnalla on hyvät mahdollisuudet rakentaa verkosto, josta jokainen osapuoli saa hyötyä. Tulevaisuudessa Sammon uuden lukion myötä toimintamahdollisuudet paranevat. Yhteistyö edellyttää kuitenkin sopimista yhteisistä tavoitteista. Kuinka laajasti halutaan verkostoitua? Millainen on organisoitumisen aste? Yhteistoiminnan mahdollisuuksia on monia: Oppilaitoksesta toiseen siirtyminen, monimuoto-opetus, netmeeting-opetus, sijaispankki, kesälukiotoiminta, kansainvälisyys, ainekohtaiset tiimit, arviointi jne. Kuusijakso-järjestelmä – lukuvuosi jaetaan kuuteen osaan – takaa kokemusten mukaan monipuolisimmat vaihtoehdot. Organisoituminen edellyttää vähintään koordinaattoria, joka erikoistuu yhteistoiminnan suunnitteluun.

Toimenpiteiksi selvityksessä ehdotetaan, että Tampereen seutukunnan toimijat – eri oppilaitosten ylläpitäjien edustajat - keskustelevat asiasta avoimen pöydän ääressä ja päättävät millaiseen yhteistyöhön on syytä lähteä. Yhteistyö voi alkaa jo kahden, kolmen koulutuksen järjestäjän kesken. Myös yhteistoimintamuotojen määrää voi vähitellen kasvattaa.

1. Johdanto

1.1. Seutuselivitystehtävä

Tämä selvityksen toimeksianto on esitetty Tampereen kaupungin aluekeskusohjelmaan 9.12.2002. Tampereen kaupunkiseudun kunnallisjohtajat hyväksyivät kokouksessaan 17.1.2003 Tampereen kaupunkiseudun aluekeskusohjelman projektina. Työtä tekemään valittiin Kangasalan lukion rehtori Teuvo Ropo ja ohjausryhmään nimettiin edustajia jokaisesta kaupunkiseudun kunnasta:

yleissivistävän koulutuksen johtaja Ulla Liljeström, puheenjohtaja
rehtori Hannu Suoniemi
lukiotoimen johtava rehtori Jorma Suonio
sivistystoimenjohtaja Leena Pajukoski, Kangasalan kunta
opetuspäällikkö Nina Lehtinen, Lempäälän kunta
koulutoimenjohtaja Matti Sivonen, Nokian kaupunki
rehtori Tarja Kivimäki, Pirkkalan kunta
sivistystoimenjohtaja Tapani Pietilä, Vesilahden kunta
sivistystoimenjohtaja Anneli Raunio, Ylöjärven kunta

Selvitystyön tavoitteeksi kaupunginjohtaja Jorma Rantanen asetti toisen asteen tasapainoisen kehityksen turvaamisen Tampereen kaupunkiseudulla. Työssä selvitetään toimenpiteitä ja yhteistyön muotoja, joilla kukin Tampereen kaupunkiseudun kunta voi hyötyä toisen asteen seudullisesta yhteistyöstä sekä käytetään hyödyksi niitä kokemuksia, joita on saatu muualta. (Tampereen kaupunginjohtajan päätöspöytäkirja 5.2.2003 §68).

1.2. Aluepolitiikan näkökulmia

Suomessa on tällä hetkellä käynnissä voimakas seudullisen yhteistyön kehittäminen. Valtiovalta on erityisesti panostanut tämän tyyppiseen toimintaan. Sisäasiainministeriö on käynnistänyt seutuhankkeen, jonka tavoitteena on seudullisen yhteistoiminnan lisääminen. Hankkeeseen kuuluu 8 kokeiluseutukuntaa. Valitut kokeiluseudut ovat Hämeenlinnan seutukunta, Lahden kaupunkiseutu, Loimaan seutukunta, Nivalan-Haapajärven seutukunta, Oulun kaupunkiseutu, Pieksämäen seutu, Pohjois-Lapin seutukunta ja Turunmaan seutukunta.

Sen lisäksi kaikki 30 kokeilua hakeneet seutukunnat muodostavat seutuyhteistyötä tekevien seutujen verkoston. (<http://www.intermin.fi/intermin/home.nsf/Pages/2026>)

Seutu-hankkeen tavoitteena on edistää kuntien välistä vapaaehtoista yhteistyötä. Käytännön yhteistyö suunnitellaan ja toteutetaan kunnissa ja seutukunnissa. Valtion seutukuntia tukevat toimenpiteet rakennetaan kuntien ja seutukuntien ehdotusten pohjalle.

Tämän vuoden 2003 alussa astui voimaan alueellisen kehittämisen laki. Siinä määritellään muun muassa että lääninhallitukset toimivat opetusministeriön hallintoviranomaisena, joiden

tehtävänä on mm. edistää aluekehitystä. Opetusministeriön strategia edellyttää, että koulutuksessa on kattava ja tasa-arvoinen oppilaitosverkosto ja kulttuuripalvelut turvataan.

Erityisen haasteelliseksi aluepolitiikan tekee alueellisen erilaistumisen uhka. Vuoteen 2020 mennessä on ennustettu sekä peruskouluikäisten että 16-18 vuotiaiden ikäluokan voimakasta laskua. Vuodesta 2000 vuoteen 2020 Kainuun kohdalla pudotusta on lähes 40 %, mutta Uudellamaalla 16-18 vuotiaiden määrä jopa kasvaa. Pirkanmaalla vähennystä on molemmissa em. ryhmissä toistakymmentä prosenttia. (OPM:n suunnittelupäällikkö Jouko Könnölä 9.4.2003 Länsi- Suomen rehtorien koulutuspäivät).

Vastuu alueiden kehittämisestä on kunnilla ja valtiolla. Alueiden kehittämiseen liittyvien tehtävien hoitamisesta vastaavana aluekehitysviranomaisena toimii maakunnan liitto. Opetusministeriön näkemyksen mukaan Suomessa tulee olla alueellisesti hajautettu toimijaverkko. Tällä hetkellä jokaisessa maakunnassa on peruskoulutuksen ja toisen asteen koulutuksen lisäksi myös korkea-asteen opetusta. Koulutusverkosto on tuotu oppijaa lähelle. Samoin on laita myös muiden hyvinvointipalvelujen: kirjastot, museot, taiteellinen toiminta, liikuntapaikat jne. Kansainvälisesti ajatellen Suomen tilanne on ainutlaatuinen. (Heikki K. Lyytinen 1.4.2003).

Palveluiden saatavuuden varmistamiseen on kiinnitetty huomiota myös Tampereen kaupungin yleissivistävän koulutuksen strategiassa. Strategia käsittää vuode 2003 –2012. Siinä pidetään suurena haasteena toisen asteen koulutuksen rakennemuutosta. Tampereen kaltaisessa kasvukeskuksessa tämä tarkoittaa lisääntyvänä opiskelijahakuna toisen asteen koulutuspaikkoihin. Tähän hakuun liittyy myös oppilaitosten liika polarisaation riski. Alueellisen yhteistyön kehittäminen nähdään välineeksi vähentää näitä ongelmia. (Tampereen kaupunki koulutustoimialan raporttisarja 1/2003).

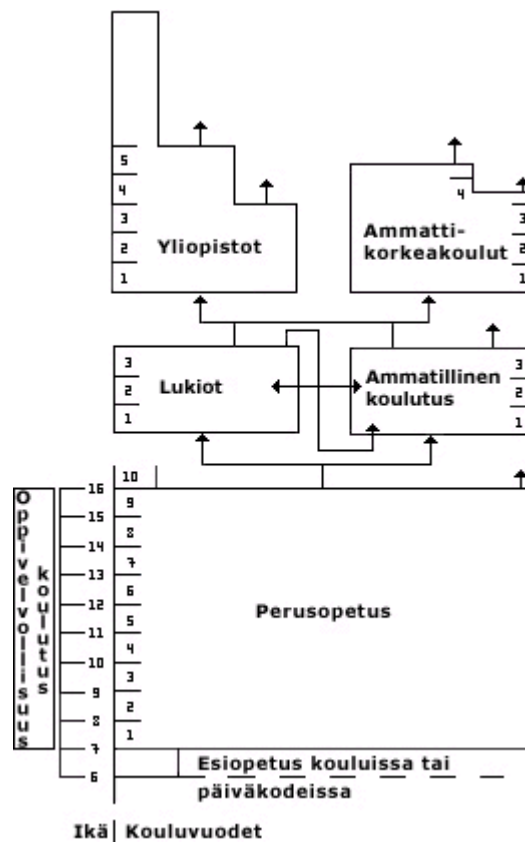
1.3. Suomen koulutusjärjestelmä

Suomen koulutusjärjestelmä tarjoaa kaikille yhtenäisen peruskoulutuksen. Peruskoulun jälkeen on mahdollisuus edetä ammatillista tai lukiokoulutuslinjaa. Periaatteessa molempia teitä voi päätyä yliopistoon tai ammattikorkeakouluun. Laki velvoittaa lukiot ja ammatilliset oppilaitokset yhteistyöhön, jolloin nuoren on mahdollisuus suorittaa ammattitutkinto ja lukio sekä kirjoittaa ylioppilaaksi.

Peruskoulun jälkeen nuorella on vapaa hakeutumisoikeus mihin tahansa oppilaitokseen. Yhteisvalinnassa koulutuspaikat ratkaistaan joko lukuaineiden keskiarvon tai pääsykokeen perusteella.

Peruskoulun päättäjiä oli vuonna 2000 noin 66 300 ja vuonna 2001 noin 64 000. Näistä 54 % aloitti lukiokoulutuksen, 36 % aloitti ammatillisen koulutuksen, 3 % siirtyi peruskoulu 10. luokalle ja 7 % ei jatkanut opiskelua välittömästi. Tämä 7% on erityisesti opetusviranomaisten huolestumisen aiheena. Jos nämä nuoret eivät löydä koulutuspaikkaa, niin he tulevat yhteiskunnalle kalliiksi. (OPM suunnittelupäällikkö Jouko Könnölä 9.4.2003).

Suomen koulutusjärjestelmä:

Nuoriso hakeutuu ammatilliseen koulutukseen vähemmän kuin mitä valtiovalta toivoisi. Eräänä syynä opetushallituksen pääjohtaja Kirsi Lindroos pitää sitä että nuoret eivät saa peruskoulussa riittävästi tietoa eri ammateista. Lähes ainoa tietolähde ovat omat vanhemmat. Lisäksi koulutuspaikka jakaa nuoret eri leireihin. Lukiolaiset käyvät eri kokoontumispaikoissa kuin ammattioppilaitoksen opiskelijat. Tämä jakautuneisuus ei edistä ammatillisten opintojen suosiota. (OPH:n pääjohtaja Kirsi Lindroos 9.4.2003, Länsi-Suomen läänin rehtorien koulutuspäivillä.).

Suomen koulutusjärjestelmään sisältyy myös ominaisuus, että toisen asteen – lukion tai ammatillisen koulutuksen suorittaneella on muodollinen jatko-opinto-oikeus. Toisin sanoen ammattioppilaitoksen oppilailla on mahdollisuus myös hakea yliopisto-opintoihin.

Viime aikoina on keskustelua herättänyt Sitran raportti, jossa ehdotettiin mm. toisen asteen koulumuodoksi nelivuotista Ammattilukiota lukion ja ammatillisen koulutuksen rinnalle.(Helsingin Sanomat 3.12.2002). Perusteluna raportissa esitetään, että koulutusjärjestelmän pitäisi olla joustavampi ja pitäisi paremmin palvella elinikäistä oppimista. Elinikäisen oppimisen väylien kehittämistä on pidetty myös EU:n komission taholla tärkeänä.(<http://europa.eu.int/comm/education/life/>).

Sitran raportissa todetaan, että ammattiin valmistuvan nuoren pitäisi löytää työpaikka välittömästi, eikä jäädä työttömäksi tai koulutusjärjestelmän kierteeseen. Noin 15 % ammatillisen perustutkinnon suorittajista on työttömänä 1-3 vuotta tutkinnon jälkeen.

Koulutusputki ei sovi kaikille. Eikä siihen ole myös yhteiskunnassa varaa. Myöhemmin elämäntilanteen salliessa olisi tehtävä mahdolliseksi jatkaa korkea-asteen opintoja. Tähän tarvitaan kuitenkin riittävän kattava toisen asteen koulutus pohja. Sitran raportissa esitettiin uudeksi toisen asteen koulumuodoksi nelivuotista ammattilukiota. Samalla koulutusjärjestelmän painopistettä olisi siirrettävä aikuiskoulutuksen suuntaan. (Oppimisella osallisuutta – vastauksia työn murrokseen 2002, 12, 30-32, 36).

Suomen koulutuspolitiikan keskeisenä tavoitteena on tarjota kaikille kansalaisille tasa-arvoiset mahdollisuudet saada koulutusta - iästä, asuinpaikasta, varallisuudesta, sukupuolesta tai äidinkielestä riippumatta. Koulutusta pidetään yhtenä kansalaisten perusoikeutena. Sääöksin turvataan jokaisen Suomessa asuvan - ei pelkästään Suomen kansalaisen - oikeus maksuttomaan perusopetukseen sekä asetetaan yleinen oppivelvollisuus.

Julkinen valta velvoitetaan järjestämään jokaiselle yhtäläinen mahdollisuus saada kykijensä ja tarpeidensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta sekä kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä. Myös perusasteen jälkeinen koulutus on pääasiassa maksutonta ja oikeuttaa valtion opintotukeen. Suomessa pelkkää yleissivistävää koulutusta ei pidetä riittävänä. Koulutusjärjestelmä onkin rakennettu niin, että jokaisella olisi mahdollisuus hankkia ammatillinen taikka korkea-asteen koulutus.

Julkisen vallan velvollisuutena on huolehtia maan suomen- ja ruotsinkielisen väestön sivistyksellisistä tarpeista samanlaisten perusteiden mukaan. Kummallakin kieliryhmällä on oikeus koulutukseen omalla äidinkielellään. Suomessa on kaksi ruotsinkielistä yliopistoa ja kuusi yliopistoa, joissa opetus- ja tutkintokielenä käytetään molempia kieliä. Suomen pohjoisimmissa osissa asuvilla saamelaisilla on alkuperäiskansana oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Saamen kieli voi olla perusopetuksessa, lukio-koulutuksessa ja ammatillisessa koulutuksessa opetuskielenä ja sitä voidaan opettaa äidinkielenä ja vieraana kielenä. Neljässä saamelaisten kotiseutualueen kunnassa saamen kieltä osaavien oppilaiden perusopetus tulee antaa pääosin saamen kielellä, jos huoltajat niin haluavat.

Maahanmuuttajien koulutuksen tavoitteet, niin lasten kuin aikuisten osalta, ovat tasa-arvo, toimiva kaksikielisyys sekä monikulttuurisuus. Oppilaitosten verkko peittää koko maan. Perusopetusta on tarjolla aina kodin läheisyydessä tai maksuttoman koulukuljetuksen ulottuvilla. Toisen asteen ja korkea-asteen koulutus on valtakunnallista luonteeltaan, opiskelemaan voi hakeutua mihin maan osaan hyvänsä. Myös lukioita, ammatillisia oppilaitoksia, ammattikorkeakouluja, yliopistoja ja monipuolista aikuiskoulutusta on maan kaikilla alueilla. Tällä tuetaan tasa-arvoisten opiskelumahdollisuuksien ohella myös tasapainoista alueellista kehitystä.

<http://www.oph.fi/pageLast.asp?path=1;438;4171;4187>

1.4. Seutuselvityksestä avautuvat näkökulmat

Tampereen seudun toisen asteen koulutuksen selvitystyössä avautuu kolme eri näkökulmaa. Ensinnäkin lukiot ovat jossakin määrin leimautuneet. Opiskelijoiden vapaa hakeutumisoikeus eri oppilaitoksiin on johtanut tilanteeseen, jossa jotkut oppilaitokset ja opiskelupaikkakunnat ovat suosittumia kuin toiset. Tampereen seudulla ympäristökunnista on jatkuvasti pyritty Tampereen lukioihin toisin päin ensisijaista hakeutumista on hyvin vähän. Suositut lukiot saavat valita oppilaansa, kun taas esim. ympäristökunnissa joudutaan

tyytymään siihen määrään mikä saadaan. Matti - Vesa Volanen luonnehti Tampereella koulutuksen aluekehityspäivillä 1.4.2003 suomalaisten lukioiden tilannetta:

Suomessa on keskusteltu lukioiden ahdingosta. Voidaan ajatella, että Suomessa on neljänlaisia päivälukioita. Ensinnäkin oman ryhmänsä muodostavat ruotsinkieliset lukiot. Toiseksi maaseutukuntien lukiot, jotka kamppailevat olemassaolostaan pyrkien saamaan jokaisen mahdollisen oppilaan opinahjoonsa. Nämä lukiot antavat opiskelijalle melkoisen lisä-arvon kun ne pystyvät tekemään lähes kaikista oppilaistaan ylioppilaita.

Kolmanneksi on suurten kaupunkien keskustalukioita, jotka elävät toisten työllä. Ne saavat mainetta niistä oppilaista, jotka ovat peruskoulussa pärjänneet hyvin. Nämä lukiot eivät juuri tuota lisäarvoa opiskelijoilleen. Ne eivät pysty antamaan lisää viisautta niille opiskelijoille, jotka ovat jo muutenkin pärjänneet. Neljänneen ryhmän muodostavat suurten kaupunkien reuna-alueiden lukiot. Ne ovat tällä hetkellä kaikkein dynaamisin ryhmä, sillä ne joutuvat kamppailemaan saadakseen pitää yli 9 keskiarvon opiskelijat oman kunnan lukiossa. (Matti – Vesa Volanen toimii Jyväskylän yliopiston koulutuksen tutkimuslaitoksen tutkijana).

Toinen näkökulma on lukion ja ammatillisten oppilaitosten yhteistyö. Laki sisältää yhteistyövelvoitteen. Oppilaitosten opiskelijoille olisi pyrittävä järjestämään mahdollisuus valita opintokokonaisuuksia ristiin. Toisin sanoen myös lukiolaisille pitäisi olla mahdollista valita ammatillisia kursseja. Laki edellyttää että päivälukiot ovat yhteistyössä ammatillisten oppilaitosten kanssa. Yhdistelmäopintojen tarvetta perustellaan elinikäisellä oppimisella. Yhteiskunnan vaatimukset muuttuvat nopeasti. Tulevaisuudessa työn vaatimukset lisääntyvät. Tarvitaan monitasoisia pätevyyskäsityksiä, uusia entisten päälle. (Oppimisella osallisuutta – vastauksia työn murrokseen 2002, 36).

Kolmas näkökulma on yhteistyön tuoma lisäarvo. Suunnitelmia ei saa tehdä vain niiden itsensä vuoksi. Opetusministeriön suunnittelupäällikkö Jouko Könnölä kuvasi asian merkitystä seuraavasti:

Linjauksia ei pidä tehdä vain linjausten vuoksi. Suomi on menossa ongelmayhteiskuntaan. Nykyisin jää entistä vähemmän energiaa varsinaiseen toimintaan... visioivillitys oli jokin aika sitten, nyt on strategiavillitys. (Jouko Könnölä OPM:n suunnittelupäällikkö 9.4.2003)

Seudullisen yhteistyön lähtökohtana tulee olla oppimisen ja oppimismahdollisuuksien parantaminen. Pelkkä systeemin rakentaminen ei ole riittävä peruste. Nämä kaksi eivät välttämättä ole toistensa vastakohtia. Yksilöllisten oppimiskäsitysten rinnalle on alettu lukea myös tiimioppimista ja organisatorista oppimista. Organisaatioiden tulisi olla joustavia ja kykeneviä oppimaan aina uutta, jotta ne kykenisivät säilyttämään kilpailukykyänsä ja toiminnallisen asemansa. Oppivassa työyhteisössä varsinaisia toimijoita ovat yksilöt, mutta heidän toimintansa tuloksena koko työyhteisön käyttäytyminen voi pysyvästi muuttua. Tunnusomaista oppivalle työyhteisölle onkin että uusi osaaminen jää pysyväksi ja että työyhteisö on oppinut jatkuvasti oppimaan uutta. (Oppivat alueet 2002, Lyytinen, 32).

Työorganisaatioiden oppiminen tuottaa etuja, joista koko yhteisö ja viime kädessä kaikki yhteisön jäsenet hyötyvät. Vastaavasti voidaan ajatella, että oppimiskäsitetä laajennetaan edelleen kattamaan useiden oppivien organisaatioiden verkosto. Tällaisesta verkostosta voi muodostua todellinen kilpailutekijä. OECD:n viimeaikaiset selvitykset osoittavat että oppivat ja innovatiiviset organisaatiot ovat aluekehityksen kulmakiviä. (OECD, 2001). Tällaisista

organisaatioiden välisestä oppimisesta joka tapahtuu vuorovaikutusverkostossa tietyllä alueella voidaan käyttää nimitystä oppiva alue. (Virkkala 2001, julkaisematon artikkeli).

Oppivan alueen käsite on tietyssä mielessä kielikuva. Se on aluekehittämisen ideaali – jatkuva kehittämismalli, jossa tärkeimpiä keinoja ovat ne toimenpiteet, joilla lisätään alueen toimijoiden keskinäistä verkostoitumista ja verkostojen luomista alueen ulkopuolelle. Mallin pätevyyden osoittaminen vaatisi laajaa empiiristä testausta, mutta mallia voidaan kuitenkin hyödyntää viitekehyksenä kuvaamaan ja jäsentämään alueiden uutta luovaa kehittymistä. Jotta oppiva alue voisi muuttua todeksi, se tarvitsee alueellista tavoitteellisesti organisoitua toimintamallia ja toimintapolitiikkaa. (Oppivat alueet 2002, Lyytinen s.33).

Oppiva alue voidaan määritellä seuraavasti. Sillä on oppimisen turvaamiseksi:

1. Identiteettiperustainen ja alueen omaleimaisuuteen pohjautuva tarve ja valmius kehittää kilpailukykyään panostamalla väestönsä voimavarojen (inhimillinen, osaamis- ja sosiaalinen pääoma) kehittämiseen oman tulevaisuutensa turvaamiseksi.
2. Alueen sisäisten ohjausjärjestelmien avulla luotu yhteinen haasteellinen visio ja siitä johdetut kehittämissstrategiat(oppivan alueen toimintamalli).
3. Toimijat, jotka ovat tavoitteellisesti ja monipuolisesti verkostoituneet paikallisesti, seudullisesti, alueellisesti ja globaalisti uuden osaamisen ja innovaatioiden tuottamiseksi.
4. Hyvin kehittyneet alueellista oppimista tukevat verkostotieto- ja arviointijärjestelmät ts. alueella tiedetään, mitä tietoa siellä on ja mitä taas täytyy kehittää.
5. Kehittämissstrategiat, jotka ovat itsessään uudistuvia ja toimintaympäristön muutoksia ennakoivia.

(Oppivat alueet 2002, Lyytinen, 34)

Oppivan alueen käsite liittyy ensinnäkin Suomen koulutusjärjestelmän aluepolitiikkaan. Alueellista kilpailukykyä ja koulutuksen saatavuuden turvaamiseen tarvitaan organisatorista ja organisaatioiden välistä oppimista. (Lääninsivistysneuvos Heikki K. Lyytinen 1.4.2003)

Toiseksi oppivan alueen käsite liittyy myös yksittäisen opiskelijan elämäntilanteeseen. Oppijan näkökulmasta oppiva alue tuottaa seuraavia asioita: koulutuksen korkean laadun, tasa-arvoiset mahdollisuudet koulutukseen, koulutuksen saavutettavuus, koulutustarpeita vastaavan tarjonnan, alueen oppilaitosten vetovoimaisuuden lisääntymisen ja elinikäisen oppimisen mahdollisuuksien parantumisen.

Kolmanneksi käsite liittyy opetussuunnitelmalliseen ajatteluun. Vanhan ajattelutavan mukaan oppimista tapahtui vain koulussa. Koululla oli ikään kuin monopoli tiedonjakoon. Nykyisin on itsestään selvää että koulu on saanut rinnalleen monia muita informaation ja tiedon jakajia. Oppimistoiminta voidaan jakaa:

1. Viralliseen oppimiseen (Formal learning)

- Tämä toteutuu koulutusjärjestelmän piirissä.
2. Epävirallinen oppiminen (Non – formal learning).
Oppimista tapahtuu myös työpaikoilla, harrastuksissa ja erilaisissa vapaa-ajan ryhmissä
  3. Arkioppiminen (Informal Learning Activity) kuuluu luonnollisena jokapäiväiseen elämään. Oppimista ei edes tiedosteta. (ks. Markkula 2003, 5).

Postmodernistisissa opetussuunnitelmateorioissa laaja oppimisympäristö on otettu huomioon. Oppija rakentelee omia itse polkuja ja koko persoonallisuuden kasvu ja oppiminen liittyvät toisiinsa. Oppimista ei voi erottaa omaksi saarekkeekseen. Matti –Vesa Volanen jakaa oppimisen rakenteen opetussuunnitelmallisen perinteen nelikenttään seuraavasti:

<i>rakenne</i>	<i>perinne</i>	
	Lehrplan	Curriculum
Addiktiivinen	Omaksumalla oppiminen	Valitsemalla oppiminen
Konnektiivinen	Yhdistelemällä oppiminen	Tuottamalla oppiminen

Matti – Vesa Volanen 1.4.2003

Saksalaisessa opetussuunnitelmaperinteessä on ollut käytössä Lehrplan – traditio. Se tarkoittaa, että joku tietää asiat paremmin ja sanoo miten asiat ovat. Opettaja on asiantuntija ja auktoriteetti. Oppijan tehtävänä on ottaa annettu tieto vastaan. Se voi tapahtua joko omaksumalla annettu tieto sellaisenaan (addiktiivinen rakenne) tai yhdistelemällä uusi asia aikaisempiin tietoihin (konnektiivinen rakenne).

Curriculum – perinne tulee anglo-amerikkalaisesta maailmasta. Oppija on itse aktiivinen ja valitsee mitä hän haluaa oppia (addiktiivinen rakenne). Konnektiiviseen oppimiseen päästään silloin kun oppiminen tuottaa myös jotakin käytännössä näkyvää toimintaa. Esim. jos demokratian opiskeleminen kasvattaa opiskelijassa todellista halua noudattaa demokraattisen yhteiskunnan käytänteitä. Tuottamalla oppiminen johtaa siten laadullisesti syvempään asioiden omaksumiseen.

Oppivan alueen käsite ei ole myöskään olemassa itsessään missään se on tuotettava. Ihmisten on verkostoiduttava ja luotava itse oppiva alue. (Matti – Vesa Volanen 1.4.2003). Alue ei yksinään voi oppia. Oppivia alueita ei voi tarkastella irrallaan verkostojen , organisaatioiden ja yksilöiden oppimisesta. Jotta oppiva alue voisi olla olemassa alueen toimijoiden on

kyettävä yhdessä luomaan uusia merkityksiä. (Oppivat alueet 2002, Sotarauta, 58). Oppiminen on myös ymmärrettävä laajan käsitteenä, joka pitää sisällään virallisen, epävirallisen ja arkioppimisen.

Tässä selvitystyössä oppivan alueen käsite tarjoaa mielekkään viitekehyksen Tampereen seudun toisen asteen lukiokoulutuksen tarkasteluun. Se sisältää mallin niistä edellytyksistä, joita vaaditaan uudenlaisen verkoston luomiseen. Oppiva alue on viime aikoina ollut hyvin keskeisenä käsitteenä erilaisissa aluekehitysseminaareissa ja tarkasteluissa. Esimerkiksi Joensuussa 23.1.2003 <http://tkk.joensuu.fi/alue/oppiva/esitykset.html>; Helsingissä 26-27.9.2002. Pohjois-Savon ammattikorkeakoulu käyttää termiä kuvaamaan aluekehityshankkeitaan: <http://www.pspt.fi/iitu/tk/oppiva/#links>. Aiheesta myös esim. Tekniikan akateemiset <http://www.tek.fi/tek/edut/tietoa/TA/802s14-17.pdf>.

1.5. Tietojen keruu

Tässä selvityksessä on lähdetty siitä, että toimeksiannon mukaisesti tietoa haetaan avaininformanteilta tehtyjen haastatteluin ja kyselyjen avulla. Avaininformantteja ovat Tampereen seudun ja muiden seutukuntien oppilaitosten rehtorit ja koulutuksen suunnittelijat. (ks. lähdeluettelo).

Lisämateriaalia on haettu myös internetistä eri oppilaitosten ja kaupunkien kotisivuilta. Tampereen seudulla aikaisemmin tehtyjä selvityksiä tullaan myös hyödyntämään. Jouni Välijärvi ja Anssi Kuusela ovat tehneet vuonna 2001 selvityksen luokattomasta lukiosta. Risto Ilomäki on tehnyt väitöskirjan toisen asteen ammatillisesta koulutuksesta. Tilastollista materiaalia on saatavilla tilastokeskukselta, Pirkanmaan liitolta ja eri koulutuksen järjestäjiltä.

Seutuselvityksen mallien rakentamisessa tullaan hyödyntämään eri kaupunkien kokemuksia. Etälukiotoimintaa ja virtuaaliopetusta on kehitelty Tampereen seudun lisäksi myös muissa kaupungeissa. Ne eivät välttämättä sellaisenaan sovellu Tampereen seutukunnalle, mutta kuitenkin niiden avulla voidaan pohtia erilaisia toimintavaihtoehtoja.

2. Toisen asteen koulutuksen nykytilanne

2.1. Yleistä

Tampereen seutukuntaan kuuluvat Tampereen lisäksi Kangasala, Lempäälä, Nokia, Pirkkala, Vesilahti ja Ylöjärvi. Toisen asteen oppilaitoksia on Vesilahtea lukuun ottamatta kaikissa kunnissa. Lukiokoulutusta järjestävät kunnat ja ammatillista koulutusta on myös kuntayhtymät ja säätiöt.

Tampereen kaupungin ylläpitämiä lukioita on 10. Tampereella toimii myös kolme yksityistä lukiota Kalevan lukio, Steinerkoulun lukio ja Tampereen yhteiskoulun lukio. Tampereen normaalikoulun lukio on valtion ylläpitämä. Lisäksi kaupungissa on yksi ruotsinkielinen lukio Svenska Samskolan. Kangasalla, Lempäälässä, Nokiassa, Pirkkalassa ja Ylöjärvellä on oma lukionsa.

Toisen asteen ammatillista koulutuksella on 7 koulutuksen järjestäjää. Tampereen ammattiopistoon kuuluvat: Hervannan ammattioppilaitos, Kurun metsäoppilaitos, Pyyntikin ammattioppilaitos, Tampereen kauppaoppilaitos ja Tampereen terveydenhuolto-oppilaitos. Pirkanmaan taitokeskus on Tampereen seudun kuntien ylläpitämä koulutuskuntayhtymä. Tampereen kotitalousoppilaitos, Tampereen sosiaali- ja terveysalan opisto sekä Ahlmanin maatalous- ja kotitalousoppilaitos ovat säätiöiden ylläpitämiä. Nokiolla ja Kangasalla on kuntayhtymän ylläpitämä ammattioppilaitos.

Keväällä 2003 Tampereen seudulla on tarjolla yhteensä 3629 toisen asteen koulutuspaikkaa. Yleissivistävään lukiokoulutukseen on 1883 paikkaa ja ammatilliseen koulutukseen 1546 paikkaa lisäksi yhdistelmäutkintoa pääsee suorittamaan 200 opiskelijaa. Lukiopaikoista 1316 on Tampereella ja 567 ympäristökunnissa. (liite 3).

Lukiokoulutuksessa eri aineiden oppimäärä on jaettu kursseihin. Opintovuosi on puolestaan jaettu jaksoihin. Tampereen seudulla on käytössä 5-jaksojärjestelmä ja 6-jaksojärjestelmä. Toisin sanoen joissakin kouluissa vuosi jaetaan 5 opintokokonaisuuteen ja toisissa kuuteen kokonaisuuteen. Yhden kurssin pituus on yksi jakso. Opiskelijan on suoritettavan lukion aikana vähintään 75 kurssia, joista 46-49 on pakollista (pitkä / lyhyt matematiikka) ja loput ovat syventäviä ja soveltavia kursseja. Syventäviä kursseja ovat kaikki oppiaineeseen välittömästi liittyvät kurssit. Soveltavia kursseja ovat eri oppiaineiden yhteiset kurssit sekä menetelmäkurssit tai jossakin muussa oppilaitoksessa opiskeltavat kurssit, jotka eivät korvaa syventäviä tai pakollisia kursseja.

Opiskelijalla on lukuvuoden aikana jaksoista riippuen viisi tai kuusi erilaista lukujärjestystä. Lukiot järjestävät kurssinsa *kurssitarjottimelle*, josta opiskelija voi valita eri opiskelujaksoille

KURSSITARJOTTIMEN OSA

Esim. Jakso 1

- 1 AI11 RU11 MB12 UE31....
- 2 MB13 GE11 BI 12 RU41...
- 3 EN 12 GE12 UE11 GE31...
- 4 EN 11 RU12 MA11 KE31...
- 5 FY11 HY11 EN13 MA12
- 6 KE11 FY 12 MU12 EN 41...
- 7 LP 12 MU11 KU11 LT12...
- 8 LP11 LT11 MU12 KU12...

Esim. koodi 1 tarjottimessa ja kaaviossa

Tuntikaavio

Maanantai	Tiistai	Keskiviikko	Torstai	Perjantai
1	8	3	8	2
1	8	3	8	2
2	7	2	6	3
3	6	2	6	4
4	5	1	5	5
5	5	1	4	7
6	4	7	3	7
6	4	7	1	8

haluamansa kurssit. Tarjottimen rivit on jaettu ns. *koodeihin*. Ne on numeroitu esimerkiksi 1-8. Kultakin riviltä opiskelija voi valita eri jaksoissa vain yhden kurssin. Koodit liittyvät ns. *tuntikaavioon*, josta opiskelija näkee milloin lukujärjestyksessä mikin kurssi on menossa.

Kurssitarjottimet ja tuntikaaviot vaihtelevat lukioittain. Monet syyt vaikuttavat siihen millainen tuntikaavio on rakennettava. Kun koodien numerot menevät suuruusjärjestyksessä niin opiskelijoilla on mahdollisuus välttää hyppytunteja.

Ammatillisten opintojen laajuus on 120 opintoviikkoa. Opintoviikko vastaa lukion kurssia. Ammatillisessa tutkinto koostuu kolmesta osasta:

kaikille yhteiset opinnot	20 ov.
ammatilliset opinnot	90 ov.
vapaasti valittavat opinnot	10 ov.

Yhdistelmätutkinto on rakennettu siten, että opiskelija täyttää kaikille yhteisten opintojen ja vapaasti valittavien opintojen kiintiöt lukio-opinnoilla. Ammatillisten opintojen (90 ov.) sisällä on vielä 0-10 ov. vapaasti valittavia opintoja. Myös tätä kiintiötä voi käyttää lukio-opintoihin. Ja näin opiskelija kerää lukio-opinnoista ammatilliset opinnot.

Lukiossa yhdistelmätutkinnon suorittaja voi lukea hyväkseen suoritettut lukio-opinnot sekä tapauksesta riippuen soveltaviksi kursseiksi ammattioppilaitoksessa suoritettuja ammatillisia kursseja. Näin yhdistelmäopinnoissa opiskelija saa opintokokonaisuudestaan hyötyä sekä lukioon että ammatillisiin opintoihin. Ylioppilaskirjoituksiin osallistuakseen opiskelijan on kuitenkin suoritettavat vähintään sama määrä kursseja (pakolliset opinnot neljässä pakollisessa kirjoitusaineessa) kuin lukio-opiskelijan.

Yhdistelmäopinnoissa opiskelija joutuu tinkimään ammatillisista vapaasti valittavista opinnoista. Hän ei lukio-opintojen takia saa kaikkia niitä ammatillisia valinnaiskursseja, joita ammattitutkinnon suorittajat opiskelevat. Myös lukio-opinnoissa ei ole mahdollisuus opiskella lukion syventäviä kursseja kovin laajasti. Neljässä vuodessa on mahdollisuus suorittaa kolme tutkintoa: ammatillinen perustutkinto, ylioppilaskoe, ja lukion oppimäärä. Kolmessa vuodessa ehditään suorittaa ammatillinen perustutkinto ja ylioppilaskoe neljässä pakollisessa aineessa.

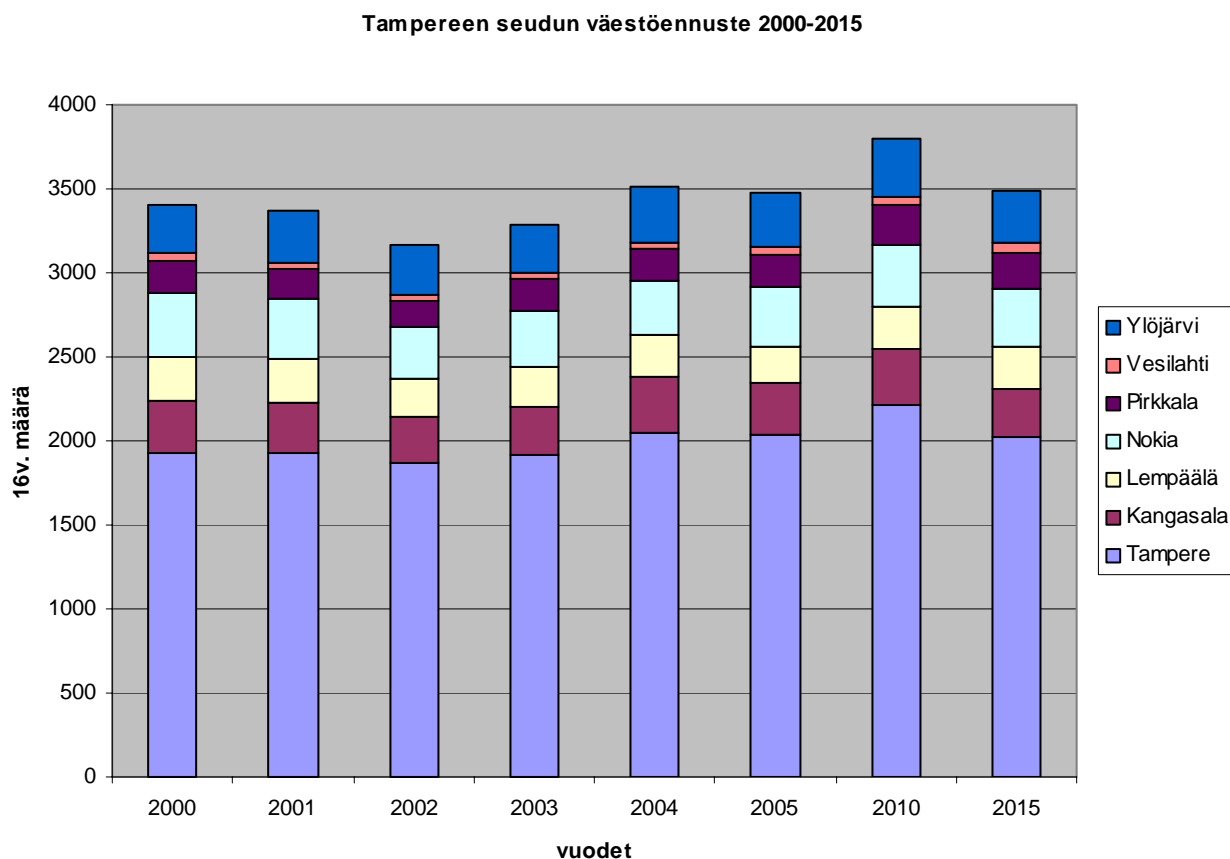
2.2. Koulutuksen kysyntä

2.2.1. Peruskoulun päättävien määrän kehitys

Kuvasta 1 voidaan havaita, että Tampereen seudulla 16 vuotiaiden peruskoulun päättävien määrä kasvaa vuodesta 2002 lähtien tasaisesti vuoteen 2010. Vuonna 2015 kehitys on kuitenkin jo kääntynyt laskuun. Vaikka ikäluokalle ei ennusteta mitään suurta kasvua, on kuitenkin merkittävää, että ikäluokka ei pienene kuten koko maassa ennustetaan tapahtuvaksi. (http://www.tilastokeskus.fi/tk/he/vaesto_ennuste.html). Tähän vaikuttaa se, että syntyvyys on kääntynyt laskuun jo 1990-luvun alusta lähtien. Vuosituhannen vaihteen jälkeen se on yhä laskenut. (http://www.tilastokeskus.fi/tk/he/vaesto_ennakko.html).

Muuttoliike ja muut ennakoimattomat seikat saattavat vaikuttaa kehitykseen. Tampereen seudun muuttovoitosta ovat viime vuosina päässeet osallisiksi kaikki alueen kunnat jopa siinä määrin, että päivähoitopalveluiden järjestämisessä on esimerkiksi Kangasalla on ollut suuria hankaluuksia.

Kuva 1: Tampereen seudun väestöennuste v.2000-2015

Tällä hetkellä trendi näyttää olevan se, että lapsiperheitä muuttaa Tampereelta ympäristökuntiin. Esimerkiksi v. 2001 nettomuutto ympäristökuntiin oli kaikissa lasten ikäryhmissä (0-14v.) Tampereelle tappiollinen 617 hengellä. Ikäryhmissä 15-24 Tampere voitti 446 henkeä. Aikuisväestön kohdalla tuli jälleen tappiota, 25-44 ryhmässä 1120 henkeä. Tämä viittaa siihen että seutukunnan sisäinen muuttoliike saattaa vähentää kouluikäisten suhteellista osuutta enemmän kuin aiemmista ennusteista voi päätellä. Koulutilatyöryhmän raportissa on esimerkiksi v. 2001 ennuste, jonka mukaan 0-6 vuotiaiden määrä kasvaisi seuraavaan vuoteen tullessa noin 40 lapsella. Todellisuudessa ikäryhmän määrä oli 731 lasta vähemmän kuin koulutilatyöryhmän arvioissa. Tähän vaikutti mm. 516 lapsen muuttotappio. (Tampereen seutukunta, tilastoaineisto 2002, s.2, 9, ja Tampereen kaupunki, koulutustoimialan raporttisarja 2/2001, liite 2).

2.2.2. Toisen asteen koulutukseen sijoittuminen

Taulukosta 1 selviää Tampereen peruskouluista valmistuneiden sijoittuminen toisen asteen koulutukseen. Lähes 90% sijoittui joko ammatilliseen tai lukiokoulutukseen.

Lukiokoulutuksessa oli noin 52 % ikäluokasta ja ammatillisessa koulutuksessa 37%. Opiskelupaikka löytyi 83 % Tampereen sisältä. Ympäristökuntiin lähti opiskelemaan vain vajaa pari prosenttia ja seutukunnan ulkopuolelle yli kaksinkertainen määrä.

Niiden osuus, jotka eivät opiskele tai ovat muussa koulutuksessa on 10,8 %. Tuohon joukkoon kuuluvat 10-luokkalaiset sekä ne, jotka eivät ole lähteneet minkäänlaiseen koulutukseen. Suhteellinen osuus on samaa luokkaa kuin Suomessa keskimäärin (ks. aiemmin luku kpl 1.3.). Tampereella on käytössä erityinen preppauskymppi, jossa lukion ulkopuolelle jääneet tai ammatilliseen koulutukseen hakeutumattomat saavat vuoden aikana parannella arvosanoja ja tutustua ammatillisen koulutuksen mahdollisuuksiin.(Aarre Väisänen, haastattelu 4.4.2003).

Taulukko 1: Tampereen kaupungin peruskouluista v. 2000 valmistuneiden sijoittuminen jatko-opintoihin.

Opintosuunta	Opiskelupaikkakunta							Yht.
	Tampere	Kangasala	Lempäälä	Nokia	Pirkkala	Ylöjärvi	seut.ulkop	
Lukio	899	2		1	2	13	18	935
Ammatillinen koulut	606	5	5	3			46	665
Ei opiskele/muu koul.	195							195
Yhteensä	1700	7	5	4	2	13	64	1795

Tilastokeskukselta on tällä hetkellä saatavissa koulutukseen hakeutumisesta tuoreimmat tiedot vuodelta 2000. Peruskoulusta valmistuneiden suuntautuminen saadaan kunkin peruskoulun osalta erikseen. On mahdollista selvittää, kuinka moni 9-luokan päättävistä opiskeli 20.9.2000 yleissivistävässä koulutuksessa ja kuinka moni ammatillisessa koulutuksessa. Tietoja saadaan opiskelupaikkakunnasta ja jopa oppilaitoksista. Tilastoissa on kuitenkin kuvattuna ko. päivän tilanne. Niistä ei selviä hakutoiveita, eikä sitä kuinka moni lopulta kävi loppuun opintonsa juuri siinä oppilaitoksessa, jossa aloitti opintonsa. (<http://v2000.stat.fi/Database/Sipa/Peruskoulut/Peruskoulut.asp>)

Peruskoulun päättäneiden lukumäärä on erilainen kuin koulutilatyöryhmän käyttämä luku. Tilastokeskus on käyttänyt laskentaperusteena peruskoulun päättävien kokonaismäärää tilastointipäivän 20.9. ilmoitusten perusteella. Tampereen kaupungin koulutilatyöryhmä on laskenut v. 2000 oppilasvalintaan ns. potentiaalisen ikäryhmän (9-luokkalaiset + norssi + 10.luokat). (Koulutilatyöryhmän raportti, Koulutustoimialan raporttisarja 2/2001 liite 4). Kymppiluokkalaiset kuuluvat tietysti edelliseen ikäluokkaan jo ikänsä puolesta. vuoden 2000 ikäluokastakaan ei voida siirtää tulevia kymppiluokkalaisia seuraavaan ikäluokkaan.

Taulukosta 2 voidaan huomata, että Tampereen ympäristökuntien peruskoulujen oppilaista opiskeli lukiossa (52,7%) ja ammatillisissa oppilaitoksissa (36,6%) yhtä suuri osuus kuin tamperelaisistakin (52,7 %). Ympäristökuntien oppilaista kolmasosa (33 %) löysi opiskelupaikan Tampereelta. Omassa kotikunnassaan opiskeli vajaa puolet (46 %).

Niiden osuus, jotka eivät ole välittömästi jatkaneet opintojaan on samaa luokkaa kuin Tampereella eli 10,6%.

Tampere vetää ympäristökuntien opiskelijoita enemmän kuin mitä ympäristökuntiin siirtyy tamperelaisia opiskelijoita. Ammatillisen koulutuksen kohdalla kysymys on tarjonnasta. Ympäristökuntien ammatillisissa oppilaitoksissa ei ole saatavilla niin runsasta koulutusvalikoimaa kuin Tampereella. Lukiolaisten kohdalla kysymys on varmasti erilaisista motiiveista. Erikoislukiot vetävät joitakin tarjonnallaan.

Taulukko 2: Tampereen ympäristökuntien peruskouluista v. 2000 valmistuneiden sijoittuminen jatko-opintoihin.

Kotikunta	Opintosuunta/opiskelupaikkakunta							
	Lukio		Ammatillinen koulutus				Muu	Yht.
	Kotikunta	Tampere seut.ulkop.	Kotikunta	Tampere seut.ulkop.	toiminta			
Kangasala	103	38	13	75	42	5	16	292
Lempäälä	92	43	8	1	51	18	30	243
Vesilahti	12	6			14	5	7	44
Nokia	135	22	10	60	52	27	60	366
Pirkkala	74	33			51	6	14	178
Ylöjärvi	87	58	7	10	59	39	22	282
Yhteensä	503	200	38	146	269	100	149	1405

Huom. Anna- Tapion koulussa Luopioisissa valmistuneista ei ole saatu tietoja.

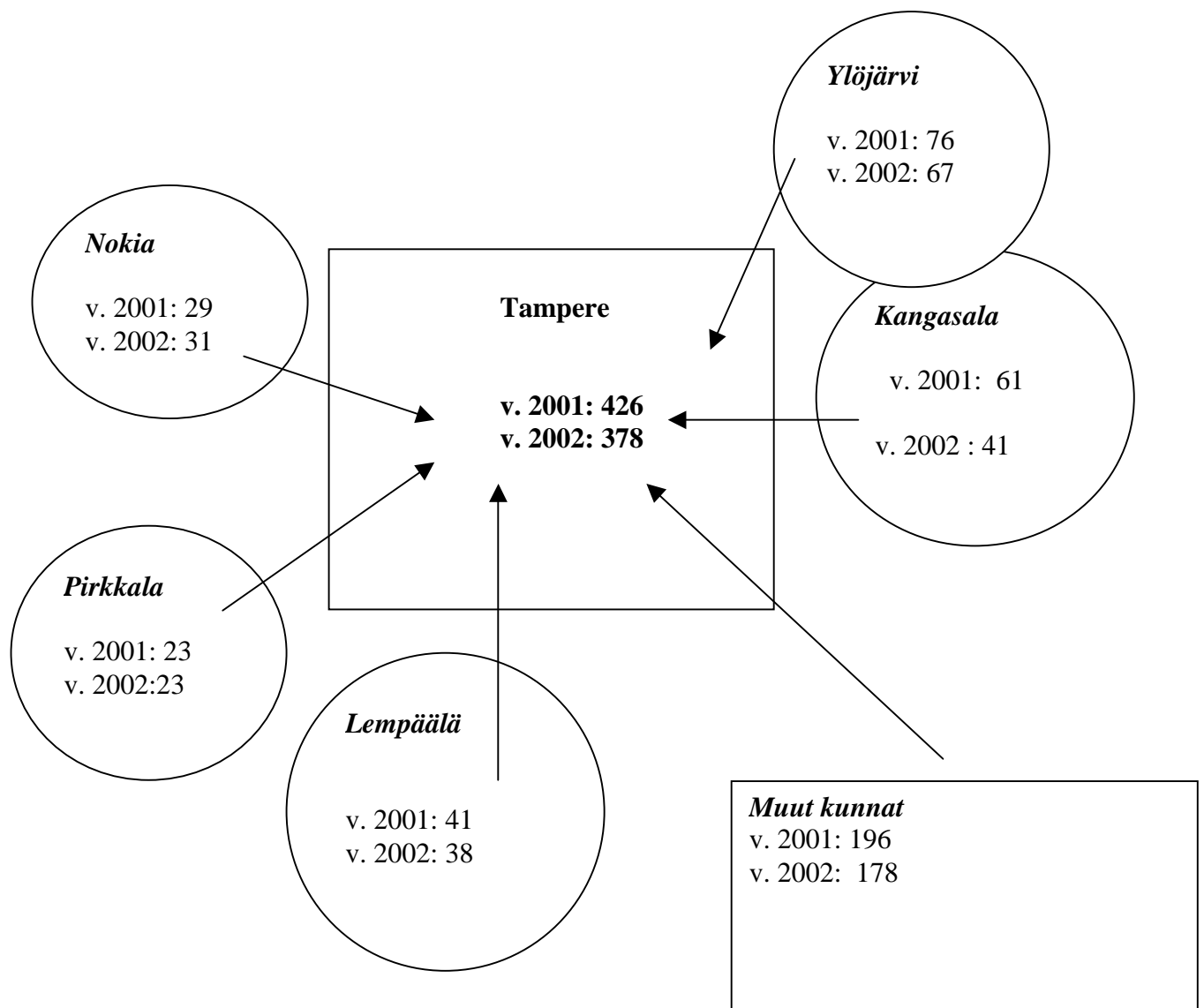
Taulukossa 3 on vuoden 2000 tilanne: tamperelaisten opiskelijoiden määrä ympäristökuntien lukiossa ja ympäristökuntien opiskelijoiden määrä Tampereen lukioissa. Myös lukiolaisten kohdalla Tampereelle on selvästi enemmän tulijoita kuin sieltä lähtijöitä. Erotus yhden suurehkon lukion verran.

Taulukko 3: Tamperelaisissa lukioissa opiskelevat ympäristökuntien lukiolaiset sekä tamperelaisten määrä ympäristökuntien lukiossa lv. 2000-2001.

	Tampereen lukiolaiset kotikunnan mukaan	Tampereen lukioissa opiskelevat ympäristökuntien opiskelijat
Kangasala	22	145
Lempäälä	5	86
Nokia	14	62
Pirkkala	12	72
Vesilahti		15
Ylöjärvi	22	195
YHTEENSÄ	75	575

Kuvasta 2 havaitaan, että Tampereen lukioihin siirtymisten määrät vaihtelee ympäristökunnittain ja vuosittain. Niistä voidaan kuitenkin tehdä jonkinlainen karkea vertailu. Jos verrataan siirtymien määrää lukion ikäluokan kokoon kussakin kunnassa, voidaan todeta että prosentuaalisesti selvästi vähiten Tampereelle menijöitä on Nokialla. Lukion aloittavien ikäluokka on noin 135 ja Tampereelle lähtee noin 30 opiskelijaa, joten vain noin joka neljäs lähtee Tampereelle. Ylöjärvellä Tampereelle menijöitä on suhteellisesti eniten. Tampereelle lähtijöitä oli lähes kaksi viidesosaa. Pirkkalassa, Lempäälässä ja Kangasalla vastaava osuus on noin kolmasosa. Eroja selittää jonkin verran jo maantieteellinen etäisyys. Lempäälä ja Kangasala ovat kauimpana ja Ylöjärvi ja Pirkkala lähimpänä Tamperetta. Koulurakennuksella voi olla myös merkitystä tähän tulokseen. Nokialla on vasta peruskorjattu hieno lukiorakennus.

Kuva 2: Peruskoulun päättävien siirtyminen ympäristökunnista Tampereen lukioihin vuosina 2001 ja 2002.

Opiskelijoiden liikkuvuuteen Tampereen suuntaan lukio-opintoihin vaikuttavat myös tunnesyyt. Oman kunnan lukiossa olisi tarjolla samoja opintoja, mutta uudet vaihtoehdot kiinnostavat. Opiskelijan tunnemaailman lisäksi nuoren valintaan vaikuttavat myös vanhempien käsitykset.

2.3. Lukioiden leimaautuminen

2.3.1. Oppilaitosten profiloituminen ja yksilöllisyys

Luokattoman lukion myötä annettiin lukioille ja ylläpitäjille enemmän valinnaisuuksia. Määrällisestä säätelystä luovuttiin, lukiot saivat itse laatia opetussuunnitelman reunaehtojen sisällä. Tämä mahdollisti lukioiden profiloitumisen. Joillekin lukioille myönnettiin lisäksi erikoistehtävä. Tampereella erikoistehtävän saaneita lukioita ovat seuraavat: Tammerkosken lukio, kuvataide; Tampereen yhteiskoulun lukio, ilmaisutaide; Messukylän lukio, viestintä ja Sammon lukio, urheilu. Tampereen lyseon lukiossa on lisäksi IB-linja, joka valmistaa oppilaat kansainväliseen IB –tutkintoon. (Lukio -opas 2003).

Kehitys on johtanut siihen, että kaikissa muissakin lukioissa on haettu omaa erikoisosaamista. Esimerkiksi Hervannan lukiossa on erillinen matematiikan ja tietotekniikan linja. (Lukio-opas 2003, 16-17). Normaalikoulun lukio on panostanut kansainvälisyyteen. Aiheen ympärille on laadittu oma monipuolinen ohjelma, johon on liitetty yhteen myös kansainvälinen opetusharjoittelu. (Jari Aarnion 18.2.2003).

Lukion kieliohjelma kertoo omalta osaltaan tarjonnan laajuudesta. A-kieli tarkoittaa peruskoulun ala-asteelta alkanutta kieltä. B1 –kieli on toinen kotimainen kieli. Se aloitetaan peruskoulun 7.luokalta. B-2 kieli alkaa peruskoulun 8.luokalta. Vaihtoehtoina on tavallisimmin ranska, saksa ja venäjä. Lukiossa alkava kieli on B-3 kieli. (Opetussuunnitelman perusteet 1994, 22). Monissa lukioissa ei ole mahdollisuutta pitää kovin laajaa kielitarjontaa, koska se vie paljon resursseja. Jos opiskelija aloittaa jonkin kielen opinnot olisi hänelle mahdollistettava ko. kielen opiskelu opetussuunnitelman mukaisesti koko lukion ajan. Toisin sanoen yhden kielen valinta johtaa monen kurssin lisäresurssiin.

Ylimääräisten kielten tarjontaa voidaan pitää jonkinlaisena tarjonnan indikaattorina. Kuinka paljon voidaan resursoida kielten opintoihin kaiken muun lisäksi. Ympäristökuntien lukiot pyrkivät tarjoamaan opiskelijoilleen mahdollisemman laajan tarjonnan eri alueilta. Esim. kieliohjelma on pyritty laatimaan niin laajaksi kuin mahdollista. Kaikissa ympäristökuntien lukioissa tarjotaan perinteiset B-kielet saksan, ranskan ja venäjän. Näiden lisäksi on Kangasalla ja Nokiolla tarjolla espanjan ja italian alkeet Ylöjärvellä latinaa. Kaikki kurssit yleensä saadaan toteutettua, mutta joskus ryhmät ovat niin pieniä että resursseja on säästettävä esim. liittämällä B3 –kielen opetus B2 – kieleen. Kielitarjonta vastaa ympäristökuntien lukiossa kysyntää. (ko. lukioiden rehtorien haastattelut).

Tampereen lukioissa tavallisimmin on tarjolla B-kielinä saksa ja ranska. Joissakin lukioissa jo näiden ryhmien synnyttäminen on hankalaa. (Raimo Meriluoto, 26.2.2003). Tätä laajempi kielitarjonta on Tammerkosken lukiossa ja Klassillisessa lukiossa, espanja ja latina;

Tampereen lyseon lukiossa, espanja ja venäjä; Tampereen normaalikoulun lukiossa ja Tampereen yhteiskoulun lukiossa, italia ja venäjä; Kalevan lukiossa, italia, espanja ja latina. Kielten tarjonnassa muutamat Tampereen lukiot ovat tehneet yhteistyötä. Yhden lukion järjestämälle kurssille voi tulla myös muiden oppilaitosten opiskelijoita. Tätä mahdollisuutta on käytetty esimerkiksi Tammerkosken ja Klassillisen lukion opiskelijat. (ko. koulujen rehtorien haastattelut).

Kielitarjonnan vertailu osoittaa, että niin ympäristökunnissa kuin Tampereella on kielivalikoiman monipuolisuuteen panostettu. Matemaattis - luonnontieteellisten aineiden ja reaaliaineiden kohdalla tilanne on samankaltainen. Jokainen oppilaitos pyrkii tarjoamaan opiskelijoilleen mahdollisimman paljon syventäviä koulukohtaisia kursseja.

Kokonaisresurssin vuosiviikkotunnit oppilasta kohden vaihtelevat 1,3 –1.46 vvh. Poikkeuksen tekee normaalikoulun lukio, jossa opetustuntimäärä on 1,55 vvh. Resurssin johtuu opetusharjoittelusta. Harjoittelun takia ryhmäkoot on pienempiä kuin muissa lukioissa. Toiseksi lukion koko vaikuttaa resurssin suuruuteen. Pienemmässä lukiossa sama keskimääräinen ryhmäkokoko ja tarjonta tuottaa suuremman kokonaisresurssin oppilasta kohden. Lisäksi joillakin oppilasmäärät ovat optimaalisempia ryhmäjakojen kannalta. Missään oppilaitoksessa ei valitettu sitä että resurssien puutteen vuoksi jokin kurssi olisi pitänyt jättää tarjoamatta.

Vaikka profiloituminen on monen lukion kohdalla merkinnyt omaleimaisuuden ja yksilöllisyyden ja omien resurssien löytämistä on kehityksellä ollut myös negatiiviset seurauksia. Lukioiden profiloitumisen myötä on myös syntynyt kilpailua hyvistä oppilaista. Tampereen sisällä suositummat lukiot ovat keskustassa ja reuna-alueiden lukiot ovat joutuneet ponnistelemaan profiilinsa puolesta. Esimerkiksi Tampereen normaalikoulu loi 1990-luvun puolivälissä kansainvälisyyspainotteisuuden, Unesco –koulu imagon. Sen avulla keskiarvokynnys nousi noin 7,5:stä yli kahdeksaan. Tampereen yhteiskoulu sai ilmaisutaidon erityistehtävän ja sen avulla oppilasmäärää on voitu kasvattaa. Tampereen yhteiskouluun tulee tällä hetkellä oppilaita eri puolilta Suomea, aina Lappia (Martti Erkkilä 19.2.2003). Myös Tampereen Lyseon lukion IB –linja vetää hyvin opiskelijoita seutukunnan ulkopuolelta (Kaisa Kuoppala 19.3.2003).

Pirkkalan esimerkki kuvaa hyvin tilannetta, jossa ympäristökuntien lukiot tällä hetkellä kamppailevat.

Vuodesta 1995 Pirkkalan yhteiskoulun oppilasmäärä on putosi tasaisesti. Syynä ei ollut ainoastaan Tampereen erikoislukioiden houkutus vaan myös linja-autoliikenne kulki joillakin Pirkkalan alueilla paremmin Tampereen suuntaan kuin Pirkkalaa. Kun oppilasmäärä laski, tuli Tampereelta Pirkkalaan 7,00-7,5 keskiarvon opiskelijoita. Seurauksena oli lumipalloefekti: entistä harvemmat pirkkalalaiset "hyvät oppilaat" halusivat omaan lukioon.

lukioiden maineesta. Jotkut vanhemmat kertovat mielellään lasten olevan "maineikkaassa " lukiossa. ympäristökuntien Tampereen lukioiden välillä on kahtiajakoa joidenkin ihmisten mielissä. Lisäksi Tampereen lukioiden välillä on myös mielikuvissa kyse " kahden kerroksen väestä", kuten seuraava esimerkki osoittaa:

" Eräs äiti oli kertonut poikansa menneen Tampereella tietotekniikkalukioon. Rehtori kyseli mikä se sellainen lukion on. Nimeä ei mainittu. ja myöhemmissä yhteyksissä selvisi että kyse oli Hervannan lukiosta." Onko maineikkaampaa puhua tietotekniikkalukiosta kuin Hervannan lukiosta.(Tarja Kivimäki 11.2.2003)

Tampereen keskustan kouluihin pyritään enemmän kuin reuna-alueiden lukioihin. Ero ympäristökuntiin on kuitenkin selvä. Kaikki Tampereen lukiot saavat varmasti opiskelupaikat täyteen. Sen sijaan ympäristökunnista Ylöjärven ja Pirkkalan lukiot ovat menettäneet oppilasmääräänsä. Lievää laskua on viime vuosina alkanut esiintyä myös Kangasalla.

Profiloituminen merkitsi oppilaitoslähtöisen koulukulttuurin synnyttämistä, jolle on tyypillistä keskinäinen kilpailu. Kilpailusta ei puhuta avoimesti, mutta joka kevät se on ollut selvästi havaittavissa. Tätä kehitystä kaupungin lukioissa ei välttämättä pidetä mitenkään pahana. (Tarja Kivimäki 11.2.2003).

2.3.2. Lukioiden ranking-lista

Lehdissä on useampina vuosina julkaistu alimmat keskiarvot, joilla eri lukioihin on päässyt sisään. Näistä alimmista keskiarvoista on sitten tehty se hiljainen johtopäätös, että ”parempiin” lukioihin on korkeampi kynnyskeskiarvo. Tosiasiassa alin keskiarvo riippuu eniten siitä, kuinka paljon opiskelijoita on ko. oppilaitokseen pyrkimässä ja kuinka paljon aloituspaikkoja on tarjolla. Jos aloituspaikkojen määrää vähennetään keskiarvokynnys nousee ja jos aloituspaikkoja lisätään keskiarvokynnys alenee.

Tampereen seudulla hiljainen ranking – lista on sisältänyt ajatuksen että keskusta-alueen lukiot, jotka yhteishaussa ovat olleet suosituimpia ovat myöskin parempia. Tampereen kaupungin reuna-alueiden lukioihin ei ole ollut aina yhtä suuri oppilastulva, joten niitä ei ole pidetty yhtä hyvinä. Ympäristökuntien lukiot ovat taas Tampereelta katsottuna ”viimeinen henkireikä”. Sinne mennään jos muualle ei pääse. Jonkin verran samanlaista ajattelua on ollut myös ympäristökunnissa. Tampereen lukiot ovat tavoitteena ja siellä etenkin keskusta alueen lukiot.

Tämän tyyppinen asetelma ei ole hyvä varsinkaan kun se ei perustu mihinkään muihin tosiasioihin kuin kynnyskeskiarvoihin. Vaikka eri lukioissa tiedetään miten asiat oikeasti ovat, on tämän kaltaisten käsitysten esiintyminen koettu ikävänä ja ei ainakaan lukioiden yhteistyötä parantavana.

MTV 3 teki kesällä 2002 oman tutkimuksen lukioiden ylioppilastuloksista. Sen perusteella he julkaisivat listauksen, jossa Suomen lukiot oli pistetty paremmuusjärjestykseen. Asia herätti voimakasta keskustelua. Opetushallituksen hallintojohtaja arvioi ”tutkimusta” Helsingin Sanomissa 3.1.2003. Hän kiinnitti huomiota neljään asiaan. Ensinnäkin tulokset vaihtelevat vuosittain eri kouluissa. Tilannetekijät vaihtelevat siten että tulokset voivat olla eri vuosina hyvinkin erilaisia. Toiseksi metodiset tulkinnat vaikuttavat tuloksiin.

MTV 3 käytti kriteerinä koulukohtaisia puoltoäänien keskiarvoja. Tällöin jos opiskelija ei ollut osallistunut kuin neljään aineeseen hän sai kahdesta ”puuttuvasta” aineesta puoltoäänikseen nollan molemmista. Joten laskentatapa suosi niitä lukioita, joissa kuuden aineen kirjoittajia on prosentuaalisesti vähemmän. Koulukohtaisten puoltoäänien laskemisen sijasta Kari Pitkäsen mukaan olisi pitänyt käyttää kunkin ylioppilaskokelaan puoltoäänien keskiarvoa. Ja laskea sitten keskiarvojen keskiarvo. Näin laskettuna lukioiden järjestys muuttuu huomattavasti.

Kolmas ongelma liittyy järjestysasteikon käyttäminen. Sijalukujen määrä korostaa eroja, kun todellisuudessa esim. sadan koulun ero myös MTV 3 mittauksessa olivat hyvin pieniä. Neljänneksi Kari Pitkänen näkee tämän tyyppisessä arvioinnissa koulutuspoliittisia vaaroja. Koulutuspolitiikkamme kulmakivi on ollut koulutuksen korkea taso ja sen nostaminen entisestään. Tähän on vaikea päästä jos koulut leimautuvat hyviksi tai huonoiksi.

Vain kuukausi Pitkäsen artikkelin jälkeen Tommi Laitio, Suomen ylioppilaskuntien liiton puheenjohtaja, kirjoitti Helsingin Sanomien yleisön osastolla, että lukioiden tasoerot ovat kasvaneet liian suuriksi. Leimautuminen oli jo näemmä tosiasia. (HS 3.2.2003).

Jos leimautumiskehityksen annetaan jatkua Tampereen seudulla, opiskelijavirtaa kohti Tampereen keskustan lukioita on vaikea estää. Kehityshän on edennyt lumipalloejektin tavoin. Hyvän lukion imago on tuonut joihinkin lukioihin tungosta. Tästä johtuen jotkut lukiot ovat voineet täyttää oppilaspaikkansa korkean lähtökeskiarvon omaavilla opiskelijoilla. Kun opiskelija aines eroaa jo lähtötasoltaan ei ole ihme että lopputulokset ovat myös erilaisia. Tämä taas lisää entisestään ”hyvän lukion” mainetta ja entistä useammat entistä laajemmalla alueelta haluavat opiskelemaan ”hyvään lukioon”.

Vastikään opetushallituksen erikoistutkija Jorma Kuusela on tehnyt selvityksen koulujen paremmuusjärjestyksestä. Hän on todennut, että lukioiden sijoitukset vaihtelevat paljon laskutavasta riippuen. Järjestysasteikon käyttäminen näissä vertailussa ei anna oikeaa kuvaa tilanteesta. (Aamulehti 16.4.2003).

Mielenkiintoista olisi verrata miten yli 9.00 keskiarvon lähtötasolta eri lukioissa opiskelevat pärjäävät ylioppilaskirjoituksissa. Tuottaako ”hyvä lukio” hyviä tuloksia vai aleneeko keskimääräinen suoritustaso.

Kuvioon 2 on laskettu v.2002 keväällä kirjoittaneiden Tampereen kaupungin, Kangasalan, Lempäälän, Nokian, Pirkkalan, Ylöjärven, Normaalikoulun ja Tampereen Yhteiskoulun ylioppilaiden tulokset. Ylioppilaat on jaettu kuuteen ryhmään peruskoulun lukuaineiden keskiarvon antaman lähtötason mukaisesti seuraavasti:

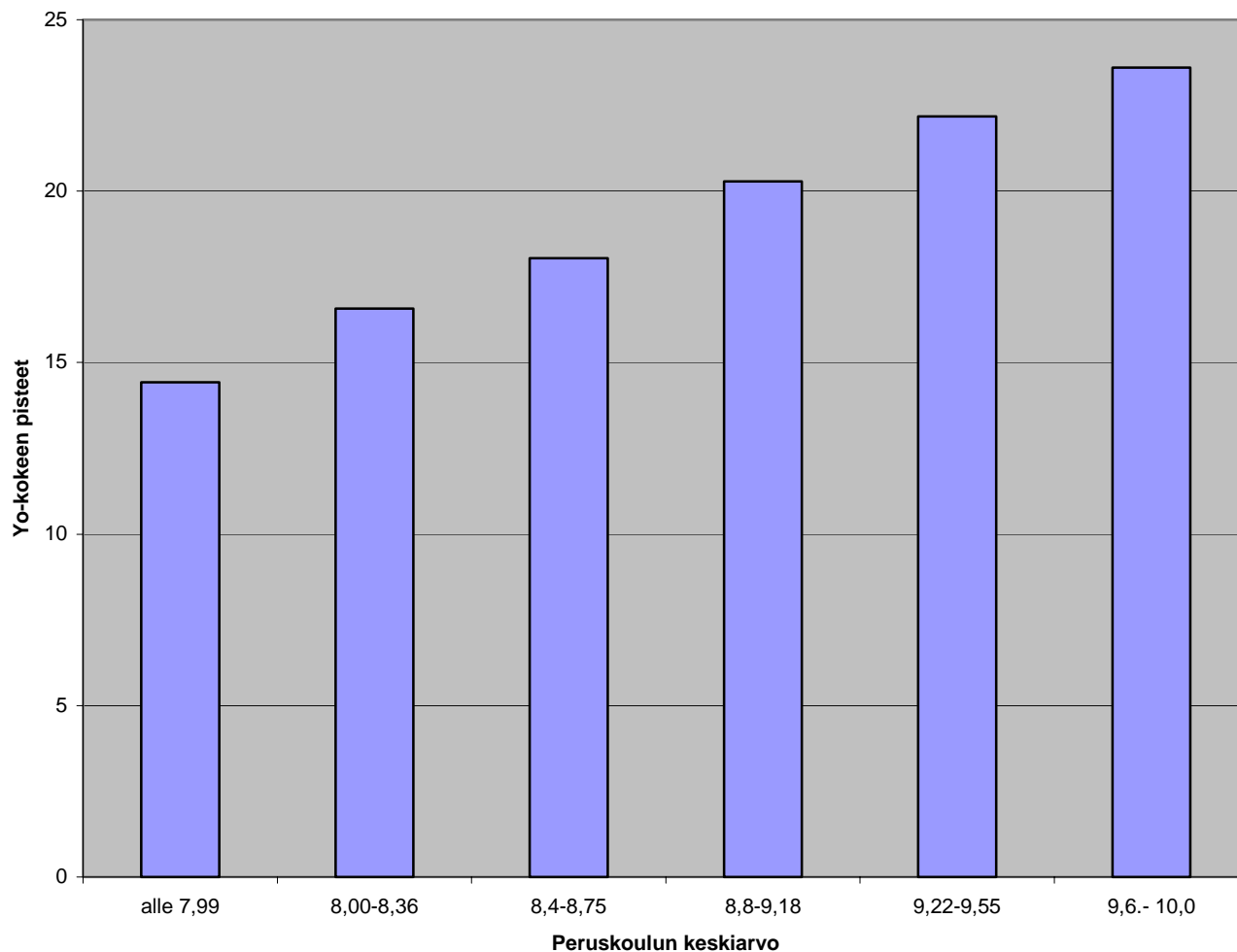
- 1 luokka = 10 –9,60
- 2 luokka = 9,55 –9,22
- 3 luokka = 9,18 –8,80
- 4 luokka = 8,75 – 8,40
- 5 luokka = 8,36 –8,00
- 6 luokka = alle 7,99

Jaottelua on käytetty Tampereen kaupungin lukioissa jo muutamana vuonna. Monissa ympäristökuntien lukioissa tulokeskiarvot ovat joillakin lähellä 7,00, joten olisi ollut syytä jaotella kirjoittaneet 7 ryhmään. Tampereen kaupunginlukioidenosalta tällaista jaottelua ei oltu tehty ja sen takia kaikki lukiot jaoteltiin samalla tavalla. Pisteytys on myös tehty Tampereen kaupungin mallin mukaan. Malli noudattelee yo-todistuksen puoltoäänistä annettavia äänimääriä kuitenkin niin, että pistemäärä alkaa 1 pisteestä: improbaturista saa 1 pisteen aprobaturista 2 jne .. laudaturista 7 pistettä.

Kaikkiaan tarkasteluun saatiin yhteensä 1423 ylioppilaan tulokset. (ks.liite 5). Kuvasta 3 voidaan havaita, että lähtötaso vaikuttaa kirjoitustuloksiin. Mitä parempi lähtötaso sitä

parempi on ylioppilaan tulos. Kyse on tietysti keskiarvosta. Yksilöllistä vaihtelua tietenkin esiintyy. Erot eri ryhmien välillä ovat hyvin selviä. Myöskin kouluittain lähtötasojen erot tule-

Kuva 3: Lähtötason vaikutus lukiomenestykseen.

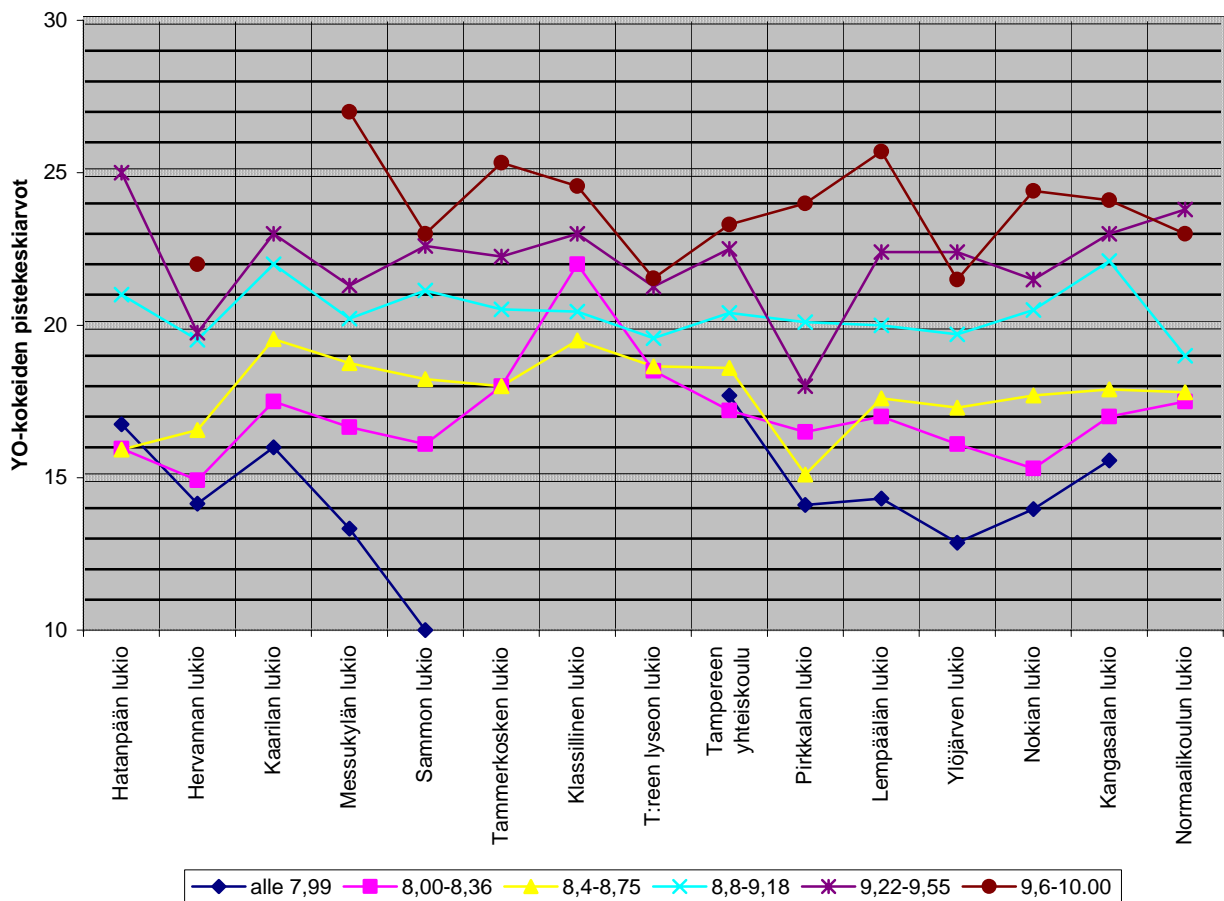

vat selkeästi ilmi. Kuviosta 4 havaitaan, että lähes poikkeuksetta jokaisessa lukiossa parempi lähtötaso on tuottanut keskimäärin paremman ylioppilastuloksen. Ainoan poikkeuksen muodostavat muutamat pienet ryhmät. Esimerkiksi normaalikoulun lukiossa luokka 2 (9,22 – 9,55) menestyi hieman paremmin kuin 1 luokka (10-9,6). Koulujen väliset ero ovat myöskin hyvin vähäisiä. Luokassa 1 parhaimmat tulokset tulivat Messukylän lukiolle 27,0 ja Lempäälän lukiolle 25,5. Molemmissa lukioissa oli kuitenkin vain 2 – kirjoittajaa. Yli 25 pisteen meni myös Tammerkosken lukio. Seuraavassa luokassa Hatanpään lukio, normaalikoulun lukio sekä Kangasalan lukio olivat kolmen ”kärki”, mutta kaikissa näissä oli vain muutamia kirjoittajia. Kuudennessa luokassa Tampereen yhteiskoulun lukion keskiarvo on selvästi korkein yli 17, mutta kirjoittajia koululla oli tässä luokassa vain kolme. Koulujen välistä vertailua suoritettaessa on huomattava siis myös ryhmän koko. Jos kirjoittajia on jossakin luokassa vain muutama niin niiden muutaman onnistuminen nostaa koulun koko luokkavertailun kärkeen.

Luokissa 3, 4 ja 5 kaikilla lukioilla oli riittävästi kirjoittajia. Erot näissäkin ryhmissä parhaiten ja heikomprien pistemäärin välillä eivät olleet suuria, mutta eroja kuitenkin löytyi. Ryhmässä 3 parhaat pistemäärät saivat Kangasalan lukio (22,1) ja Kaarilan lukio (22,0). Ero pienemmän ja suurimman pistemäärän välillä oli tässä ryhmässä 3 pistettä. Ryhmässä 4 korkeimmat pisteet tulivat Kaarilan lukiolle (19,54) ja Klassilliselle lukiolle (19,5). Ero parhaan ja huonoimman keskiarvon välillä oli 4,3 pistettä. Ryhmässä 5 parhaan pistemäärän 18,5 sai Tampereen lyseon lukio ero huonoimpaan tulokseen oli noin 3,5 pistettä.

Vaikka ei ryhmissä heikoiten ja parhaiten menestyneen koulun pistemäärissä löytyi selviä eroja on huomattava että lukijoiden sijoitus eri luokissa vaihteli. Jotkut koulut menestyivät tasaisesti kaikissa luokissa toiset taas sijoittuivat toisissa luokissa korkeammalle ja toisissa matalammalle. On lisäksi huomattava että tässäkin vertailussa on kyse yhden vuoden yhden

Kuva 4: Ylioppilaskirjoitusten tulokset lukioittain ja lähtötasoin v. 2002

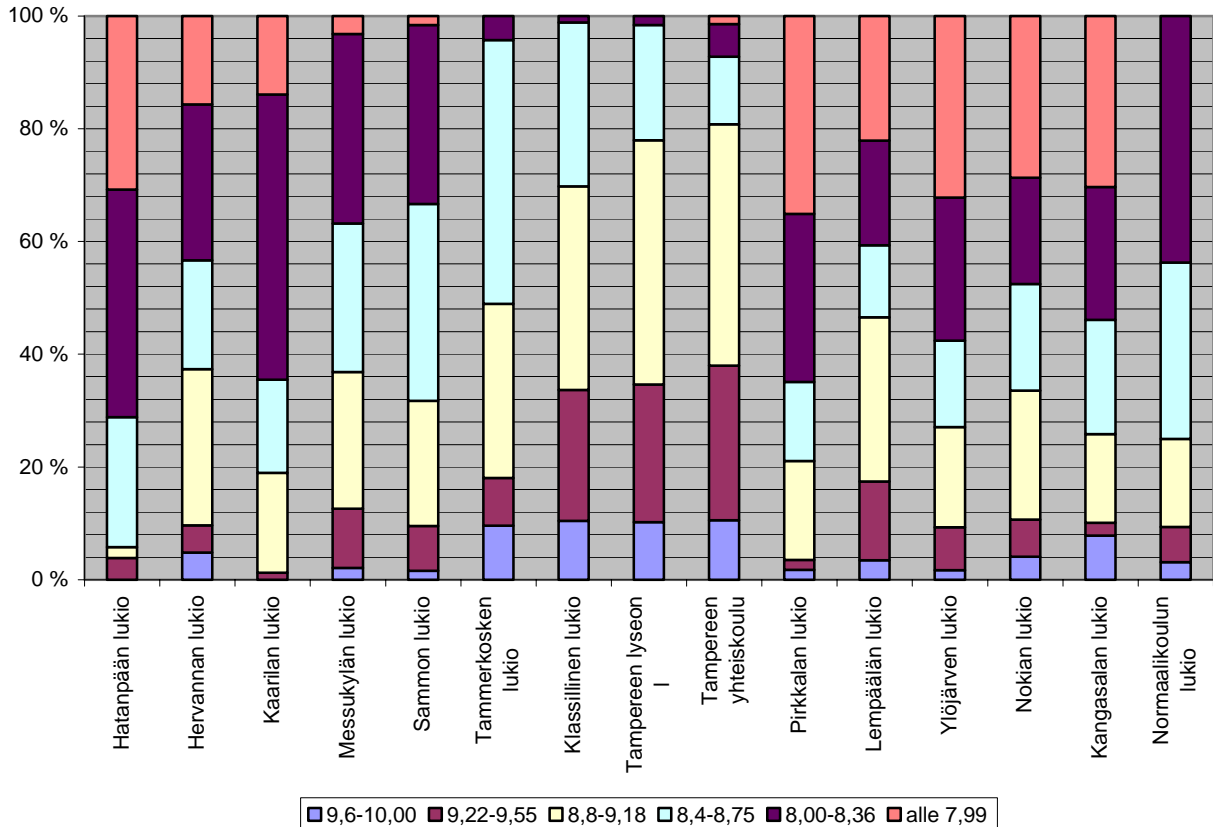

kevään tuloksista. Seuraavana keväänä koulujen profiilit – kuka missäkin ryhmässä on pärjännyt parhaiten – ovat erilaisia.

Kuviossa 5 on vertailtu eri lukioiden kirjoittajien jakaumia eri luokissa. Siitä havaitaan, että Klassillisen, Tampereen lyseon lukion ja Tampereen yhteiskoulun lukion ylioppilaiden lähtötaso on selvästi muita oppilaitoksia parempi. Näissä lukioissa on prosentuaalisesti eniten

lähtötasoltaan kolmeen ylimpään luokkaan (yli 8,8 ka) kuuluvia ylioppilaita. Kuudes ryhmä on ympäristökuntien lukioilla muita suurempi. Kaikissa näissä lukioissa heikoimman ryhmän prosenttinen osuus on Lempäälää lukuun ottamatta yli 30 prosenttia. Kaupungin lukioista lähinnä samaan pääsee vain Hatanpään lukio.

Kuva 5: Vuoden 2002 ylioppilaiden prosenttinen jakaantuminen lähtötason mukaan Tampereen seudun lukioissa.

MTV:n 3 tutkimuksessa tulos on selitettävissä sillä, että lähtötaso vaikuttaa yo-kirjoituksissa menestymiseen. Jos koululla on enemmän yli 9 keskiarvon opiskelijoita tulee se koulu todennäköisesti saamaan paremmat pisteet ko. tutkimuksissa. Todellisuudessa lukioiden välillä näyttää olevan hyvin vähän eroja. Eri lukiot menestyivät vertailussa eri lähtötaso luokissa vaihtelevasti. Useamman vuoden vertailu voisi paljastaa, onko lukioiden välillä tässä suhteessa eroja eli pärjääkö joku oppilaitos jossakin lähtötasoryhmässä systemaattisesti paremmin kuin muissa ryhmissä.

Lukioiden leimautuminen ja ranking-listat vaikuttavat ihmisten mielikuviin. Ne puolestaan ohjaavat opiskelijavalintaa. pääjohtaja Kirsi Lindroos pitää tällaista kehitystä vaarallisena. Koulut erilaistuvat entisestään ja ”huonoihin” kouluihin ei enää haluta mennä. (Aamulehti 16.4.2003). Onko syytä tai edes mahdollista poistaa näitä vääriä käsityksiä. Jos johonkin lukioon on paljon hakijoita, se ei tarkoita että ko. oppilaitos pystyisi tuottamaan opiskelijoilleen paremmat oppimistulokset kuin mitä nämä muualla saisivat.

Ehkä on kysymys laajemmasta ilmiöstä. On puhuttu koulutuspoliittisesta epidemiasta, jolle on tyypillistä kilpailu ja suorituskeskeinen toimintakulttuuri. Sen keskeisimpiä arvoja ovat erinomaisuus, tehokkuus ja tuloksellisuus. Professori Hannu Simola kutsuu tällaista koulutusajattelua erinomaisuuden eetokseksi. Tällaisesta koulupolitiikasta on kansainvälisissä vertailututkimuksissa löydetty vähän myönteisiä seurauksia ja vaikutuksia, mutta sitä enemmän kielteisiä sivuvaikutuksia: koulujen oppilaiden ja opettajien eriarvoistuminen, oppilasrekrytoinnin vääristyminen. Koulut pyrkivät saamaan oppilaiskseen sellaisia lapsia ja nuoria, joiden suhteen ”tuotto-odotukset” ovat parhaat. Tutkijat käyttävät siitä nimitystä kermankuorimisefekti. (Kasvatus 3/2001, Hannu Simola, 290-291).

2.3. Yhteistyö

2.3.1. Lukioiden yhteistyö

Tampereen kaupungin alueella lukioiden yhteistyöllä on pitkät perinteet. Lukion rehtorit ovat pitäneet yhteisiä palavereja ja lukiovalintojen yhteydessä ovat kokoontuneet jakamaan lukiopaikkoja. Lukiot ovat julkaisseet tulevia lukiolaisia varten yhteisen lukio-oppaan, jossa on ollut mukana myös ympäristökuntien lukiot. Tämä yhteistyö on toiminut hyvin vaikka eri muutamilla lukioilla ylläpitäjä on muu kuin Tampereen kaupunki. 1990-luvulla luokattoman lukion myötä alettiin etsiä yhteistoiminta-aikoja. Tavoitteena oli saada monipuolisesta kurssitarjonnasta synergiaetuja.

Tällä hetkellä on olemassa yhteistarjotin. Tampereen lukiot ja ammatilliset oppilaitokset ovat sopineet ns. yhteistoiminta-ajoista. Näinä aikoina jokainen oppilaitos tarjoaa kursseja, joita markkinoidaan myös muiden oppilaitosten opiskelijoille. Kaksi reunakoodia jaksoa kohden on varattu tähän tarkoitukseen. Kaupungin lukioissa on pääpiirteissään sama tuntikaavio eri oppilaitoksissa, mutta normaalikoulussa ja yksityisissä oppilaitoksissa on erilainen. Kuitenkin yhteistoiminta-ajoista on pyritty pitämään kiinni. Kaleva lukio ja Tampereen yhteiskoulun lukio ovat kuusijaksojärjestelmässä ja muut viisijaksojärjestelmässä. Siitä huolimatta yhteistoiminta - aikoja on pystytty jonkun verran hyödyntämään.

Kurssien suorittamista eri oppilaitoksissa on tapahtunut erityisesti toisiaan lähellä olevissa oppilaitoksissa. Tampereen yhteiskoulun lukion oppilaat ovat suorittaneet Svenska Samsskolanin lukiossa terveystiedon kursseja ruotsinkielellä. Klassillisen lukion ja Tammerkosken lukiossa välillä on lautakunnan edellyttämä yhteistyövelvoite. Klassillinen lukioon järjestänyt A-saksan sekä latinan opetuksen ja Tammerkosken lukio espanjan kielen.

Joka vuosi kaupungin eri oppilaitosten rehtorit pitävät palaveria seuraavan vuoden yhteistarjottimesta eli ns. pikkutarjottimesta. Tänä keväänä yhteistarjottinta ollaan siirtämässä verkkoon. Näin opiskelijoilla on entistä mahdollisuudet nähdä mitä kursseja missäkin on tarjolla. Pyrkimyksenä saada järjestelmästä systemaattisempi. Tehdä ensin luettelo tarjottavista kursseista ja vasta toissijaisesti kertoa missä kurssi pidetään.

Verkkopohjaisten kurssitarjottimen rakentamista on tehnyt toisen asteen koulutuksen verkko-opetuksen suunnittelija Antti Keskinen. Hän on rakentanut verkko-opo järjestelmän, jonka avulla opiskelijat voivat saada yhteystiedot lähialueiden opinto-ohjaajista. Näin ollen löytyy yhteinen paikka, josta tieto on saatavissa. Tekeillä on myös pro - capita liittymä, jonka

avulla yksittäinen opiskelija voisi nähdä kaikkien oppilaitosten kurssitarjonnan ja tehdä valintansa verkossa. Eli lähitulevaisuudessa on hyvä valmius lisätä yhteistyötä entisestään. (Antti Keskinen 14.2.2003).

Kaupungin lukiolla on yhteistyötä verkko-opetuksessa. Verkkoon on rakennettu koulutoimen e-pajan ylläpitämä virtuaalikoulujärjestelmä. WebCt ohjelmistoympäristöä pääsevät käyttämään kaikki Tampereen kaupungin ylläpitämät oppilaitokset. Kaarilan lukio ja Messukylän lukiot ovat yhteistoiminnassa toteuttaneet kirjallisuuspiiri kurssin. Eri koulun opiskelijat saattoivat muodostaa verkon välityksellä yhteisiä työryhmiä sen mukaan minkä kirjan opiskelija oli valinnut. (Minna Vikman, 4.4..2003).

Ympäristökuntien lukioiden yhteistyö perustuu lähinnä rehtorien tapaamisiin noin kolme kertaa vuodessa. Niissä keskustellaan ajankohtaisista asioista ja pohdiskellaan opetuksen järjestämiseen liittyviä kysymyksiä. Ympäristökuntien ja kaupungin lukioiden yhteistyö on tällä hetkellä hyvin sattumanvaraista ja perustuu lähinnä rehtorien tuttavuuteen.

2.3.2. Lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten yhteistyö

Lukio – ammattioppilaitos –kokeilut alkoivat ns. joustavan koulutusrakenteen kokeiluna Kotkasta 1989. Seuraavana vuonna alkoivat Tampereen ja Lahden kokeilut ja sen jälkeen useita kokeiluja eri puolilla maata. Niissä haettiin yhteisiä toimintamalleja kaksois- tai kolmoistutkintoihin lukion ja ammattioppilaitoksen välillä. Tämä kokeilu päättyi v. 1994.

Vuonna 1992 tuli voimaan nuorisoasteen koulutuskokeilulainsäädäntö. Tarkoituksena oli selvittää lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen rakenteiden muokkaamismahdollisuuksia siten, että opiskelijoiden mahdollisuudet valita opintokokonaisuuksia jommastakummasta koulumuodosta. Tuntijako on oli väljempi kuin lukiossa. Vuonna 1995 monitutkintomahdollisuus avautui nuorisokoulukokeilun seurauksena kaikille ammatillisen koulutuksen opiskelijoille.

Tampereen ammatillisten oppilaitosten joustavan koulutusrakenteen kokeilut loivat pohjaa lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten yhteistyölle. Kokeilun alkuvaiheessa noin 10 % ammatillisista opiskelijoista käytti hyväkseen monitutkintomahdollisuutta. Lukuvuonna 1999-2000 prosenttiosuus oli jo 25 %.

Nuorisokoulukokeilujen ehkä merkittävin piirre oli jaksotus ja modulointijärjestelmien luominen. Niiden avulla rakennettiin sellainen muoto vuosityöjärjestyksille, että opiskelijan oli mahdollista valita opintoja muista oppilaitoksista. Kokeilussa verkostoiduttiin siten, että kaikissa saman alueen toisen asteen oppilaitoksissa käytettiin samaa jaksojärjestelmää (Ilomäki 2001, 128-130).

Nuorisoasteen koulutuskokeilun päätyttyä. Säädettiin yhteistoimintalaki, joka velvoittaa ammatillisen ja lukiokoulutuksen järjestäjän tekemään yhteistyötä. Tampereella ja Nokialla ammatillisten oppilaitosten lukio-opinnot on järjestetty yhteistyössä aikuislukion kanssa. Aikuislukion opettajat pitävät lukion kursseja yhdistelmäututkinnon suorittajille. Kangasalla ammattioppilaitoksen opiskelijat siirtyvät lukiojakson ajaksi lukiolle. Tavoitteena on koko lukion suorittaminen neljässä vuodessa.

Tammerkosken lukion aikuislinja huolehtii kahden ammattioppilaitoksen lukio-opinnoista. Tampereen ammattioppilaitoksen Hervannan opetuspuolella on ollut yhteistyötä jo vuodesta 1989. Tässä ns. Konelukiossa opiskelijat suorittavat 4 vuodessa ammatillisen (mekatroniikka) ja lukiotutkinnon. Kurun metsäoppilaitoksen kanssa yhteistyö alkoi v.1997. Ammattitutkinnon ja lukion suoritus tapahtuu 3 vuodessa. Ammattilukion jälkeen opiskelija voi osallistua ylioppilaskirjoituksiin. (<http://www.info.tampere.fi/l/koskenaikuis/>)

Tampereen Aikuislukio järjestää Tampereen sosiaali- ja terveystieteiden opiston, Pyynikin ammattiopiston ja Tampereen terveydenhuolto-oppilaitoksen lukio-opinnot.

Pyynikin ammattioppilaitoksessa yhdistelmäutkintojen määrä on suurin. Noin 370 opiskelijaa on suorittamassa koko lukion oppimäärää ja ylioppilastutkintoa, 50 neljän aineen suorittajaa. Määrä on sama kuin tavallisen päivälukion koko oppilasmäärä. Näin suurimittainen toiminta on mahdollistunut vuosien yhteistyön tuloksena.

Pyynikin ammattioppilaitoksessa opinnot koostuvat 20 modulista. Näistä 11 on varattu ammatillisiin opintoihin (90 ov.) ja 11 lukio-opintoihin. Ammatilliset modulit sisältävät 2,5 modulia työssä oppimista. Se jakaantuu toiselle, kolmannelle ja neljännelle vuodelle. Modulit eivät ole täysin puhtaita. Toisin sanoen ammatillisen modulin aikana voi olla joitakin lukion kursseja ja päinvastoin. Näin on kevennetty opiskelijan teoreettista jaksoa ja toisaalta huolehdittu siitä, että kielten opinnot eivät keskeydy pitkäksi aikaa. Lisäksi jakso antaa joustoa pitkän matematiikan sekä fysiikan opintoja varten. Lukiryhmät toimivat kokonaisina ryhminä. (Helena Tuusa 14.2.2003).

Pyynikin ammattioppilaitoksen yhdistelmäopintoja suorittavat kirjautuvat aikuislukioon aineopiskelijajoina. Kirjoitettuaan ylioppilaksi he ovat yli 18-vuotiaita ja voivat mennä aikuislukion oppilaksi. Tuolloin he suorittavat lukion aikuislukion opetussuunnitelman mukaan. Näin mittava yhdistelmäutkintojärjestelmä ei muulla järjestelyllä olisikaan mahdollista. Aikuislukion opettajien normaalit tunnit ovat iltaisin joten heidän on helppo löytää päivällä vapaa aikaa, jolloin he ovat ammattioppilaitoksen käytettävissä. Opiskelijalle järjestelmä tuo kevennystä. Päivälukion opetussuunnitelmassa olisi pakollisia kursseja enemmän kuin aikuislukiossa. (Elise Kääntönen 4.3.2003).

Alle 18-vuotiaiden kirjautuminen suurin määrin Aikuislukion aineopiskelijaksi vaikka tavoitteena on selkeästi tutkintoon tähtäävä opiskelu on herättänyt pohdiskelua. (Jorma Suonio 7.2.2003)

Tampereen kauppaoppilaitos on tehnyt yhteistyötä Messukylän lukion kanssa. Opiskelijat suorittavat pakolliset lukio-opinnot neljässä aineessa (vähintään 23 kurssia) ja kirjoittavat sitten ylioppilastutkinnon. Vuonna 2001 lukio-opintoihin valittiin 27 opiskelijaa (Eeva Mäihäniemi 12.2.2003).

Hervannan ammattioppilaitoksella on sekä 4 aineen suorittajia (noin 40-50/ikäluokka) että koko lukion suorittajia (noin 35-40/ikäluokka). Kaikki opiskelijat eivät jaksa viedä lukio-opintoja loppuun asti vaan siirtyvät sitten joustavasti opiskelemaan ammatillista perustutkintoa. Rehtori Matti Saavalaisen mukaan yhdistelmäopinnot nykyisellään aiheuttavat pirstaleisuutta.

Pitäisi olla selkeästi kaksi eri reittiä. Toinen 4 aineen opiskelijoille ja toinen lukion oppimäärän suorittaville. Moduutarjotin voisi ratkaista

asian. Opiskelija sitoutuisi yhteen oppilaitokseen yhden jakson ajaksi. (Pentti Saavalainen 14.2.2003)

Tampereen terveys- ja sosiaalialan oppilaitos sekä Tampereen terveyden hoito-oppilaitos ovat aloittaneet vuorovuosin lukioryhmän 24 / 30 opiskelijaa. Tampereen terveys – ja sosiaalialan lukiokoulutus tapahtuu aikuislukiolla. Opiskelijat ovat pitäneet ratkaisua hyvänä, koska he kokevat he näkevät tällä tavalla kaksi erilaista opiskelukulttuuria. (Aune Jutila 21.3.2003).

Pirkanmaan taitokeskuksessa on tekniikan ja liikenteen alan kaikkiin perustutkintoihin on mahdollisuus sisällyttää lukio-opintoja. Lukioaineita ovat äidinkieli, ruotsi, englanti ja matematiikka. Lukio-opintojen laajuus on yhteensä 34 opintoviikkoa ja niitä on tarvittaessa mahdollisuus täydentää Tammerkosken lukion aikuislinjalla. Pirkanmaan taitokeskuksessa ei opiskelijat eivät ole käyttäneet lukio-opiskelumahdollisuuksia kovin laajasti hyväkseen.(rehtori Veikko Viljanen 14.3.2003).

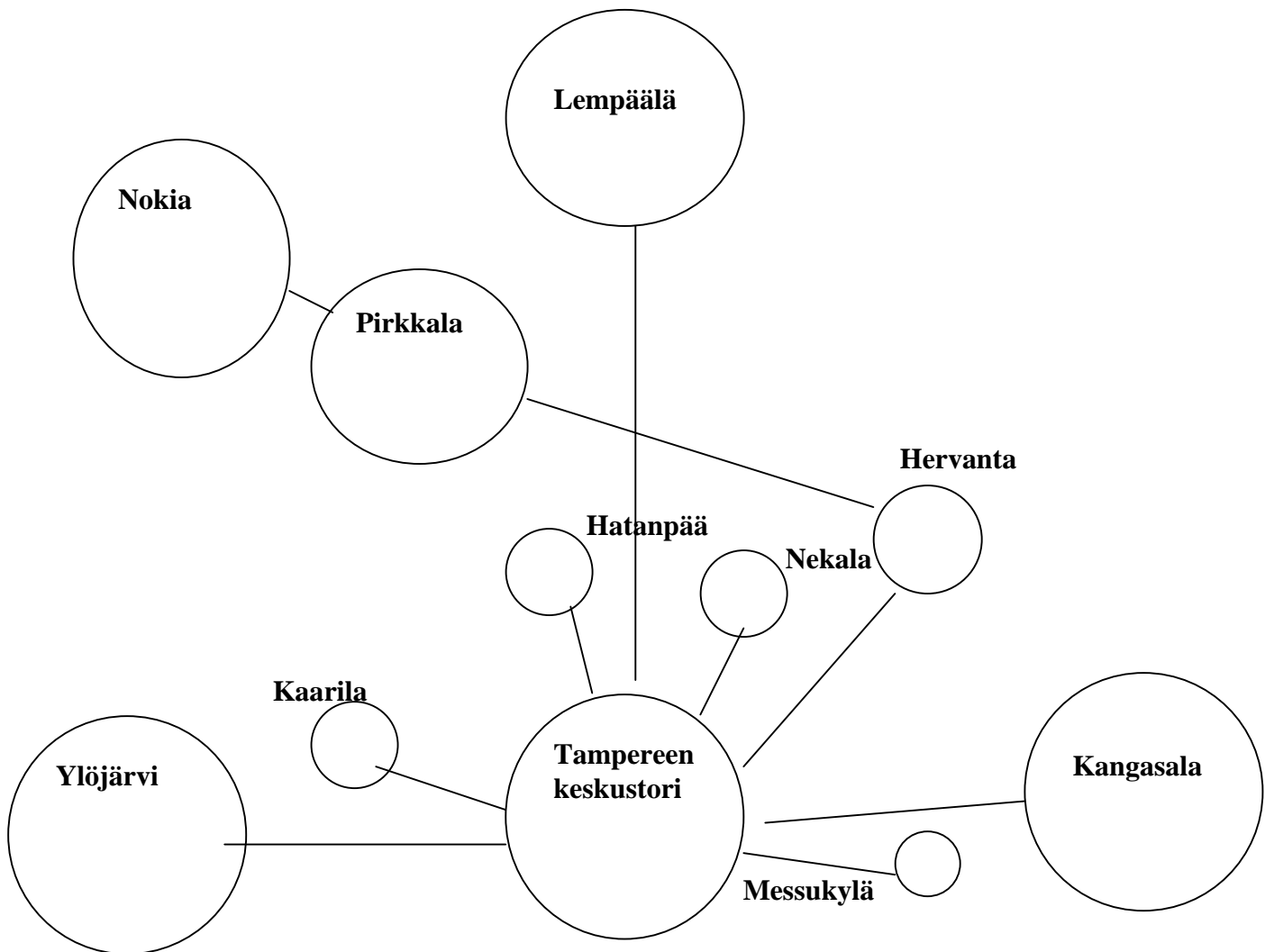
Tampereen ammatilliset oppilaitokset ovat olleet mukana yhteistarjottimessa, mutta kokemukset ovat osoittaneet, että toiminta ei kaikilta osin optimaalista. Terveydenhoito-oppilaitoksen rehtori Leena Valomo mielestä oppilaat eivät välttämättä kaipaa yhteistoiminta-aikojen tuomaa lisätarjontaa. Omassa oppilaitoksessa on riittävästi valinnaisuutta. Myös muut ammattioppilaitosten rehtorit ovat sitä mieltä että yhteistoiminta-ajan toteutuminen ei vastaa sitä mitä siltä odotetaan.

2.4. Logistiikka

Väinö Paunu Oy hoitaa bussiyhteyksiä Tampereen keskusta Kangasalan, Nokian, Lempäälän ja Pirkkalan väliä. Länsi-linjat Tampereen ja Ylöjärven sekä Ylöjärven ja Nokian väliä. Tampereen kaupungin liikennelaitos vastaa Tampereen kaupungin sisäisestä liikenteestä. Seuraavaan kaavioon on merkitty bussilinjojen reitit. Ruuhka-aikoina (klo 7- 9.30 ja klo 14 – 17) bussiliikenteen tiheys Tampereen ja ympäristökuntien välillä on noin 20 minuuttia. Tiedot on saatu em. liikennöitsijöiden neuvontapalvelusta.

<i>Reitti</i>	<i>Ajoaika</i>	<i>Liikennöinti tiheys 7-9.30 ja 14 -17</i>
Kangasala – Tampere - Kangasala	30 min	20 min
Tampere – Nokia – Tampere	30-45 min	
Tampere – Pirkkala	20-25 min	
Tampere – Lempäälä - Tampere	30 – 40 min	
Hervanta – Pirkkala – Nokia	30 min	90 min
Kangasala – Lempäälä	75 min	20 min
Tampere – Ylöjärvi – Tampere	15 min	20 min

Kuva 4: Bussiyhteydet ympäristökunnista Tampereelle ja päinvastoin

Edellä oleva kaavio osoittaa, että siirtymiset Tampereen seutukunnalla tapahtuvat keskustorin kautta. Tämä vaikuttaa siihen, että bussimatkat vaihtoineen ympäristökuntien välillä venyvät yli tunnin mittaisiksi.

Tampereen sisällä bussiliikenne on tiheämpää. Seuraavassa taulukossa on bussien liikennöinti kaukaisempien keskustan ulkopuolella olevien lukioiden suunnalle.

<i>Reitti (suluissa bussin numerot)</i>	<i>Ajoaika</i>	<i>liikennöintitiheys 7.00-9.30 ja 14-17</i>
Keskustori - Sammonkatu - Messukylä (16, 17, 18, 20, 25, 27, 28)	10min	5min
Keskustori - Hervanta (20, 23, 30)	20-25 min	6-8 min
Keskustori - Nekala (11, 12, 15)	10 min	7-8 min
Keskustori - Hatanpää (1, 3, 7, 21)	10 min	6-8 min
Keskustori - Kaarila (1, 13, 23)	10 min	6-8 min

(tiedot Tampereen kaupungin liikennelaitos; Juha Kortteus)

3. Tulevaisuuden näkymät

3.1. Yleistä

Tällä hetkellä koulutustarjonta vastaa kysyntää. Ikäluokkien pieneneminen ei tunnu ensimmäisenä Tampereen seutukunnalla. Lisäksi seutukunnan ulkopuolelta on toisen asteen koulutukseen tulijoita. Tampereen kaupunki on omalta osaltaan halunnut ennakoida kehitystä ja suunnitellut uuden Sammon lukion, joka lisää lukiokoulutuksen aloituspaikkoja noin 150.

Lisäys ei ole vain määrällinen vaan myös laadullinen. Uusi lukio ja siihen sisältyvä uusi teknologia tulevat vetämään opiskelijoita entistä enemmän Tampereelle. Näin ollen Sammon lukion tulo muuttaa koulutustarjonnan tilannetta. Seuraavassa seutukunnan tilannearvio SWOT- analyysin keinoin kuvattuna:

vahvuudet <ul style="list-style-type: none"> - laaja ja monipuolinen koulutustarjonta - Tampereen seutukunta on kasvukeskus - Kulttuurikaupunki	uhkat <ul style="list-style-type: none"> - oppilaitoskeskeisyyden lisääntyminen - lukioverkon epäyhtenäisyys
heikkoudet <ul style="list-style-type: none"> - oppilaitoskeskeinen koulutustarjonta - yhteistoiminnan hajanaisuus	mahdollisuudet <ul style="list-style-type: none"> - yhteistoiminnan eri vaihtoehdot - Sammon uusi lukio

3.2. Vahvuudet

3.2.1. Kouluverkko laaja ja koulutustarjonta monipuolista

Tampereen seudulla on monipuolinen koulutustarjonta. Lukioverkossa on edustettuina myös erikoislukioita: ilmaisutaito, kuvataide, matematiikka ja liikuntapainotteisuus. Lisäksi kaikkien lukioiden opintotarjottimessa on runsaasti erikoiskursseja. Täältä löytyy toisen asteen koulutuksen lisäksi yliopisto, teknillinen yliopisto, ammattikorkeakoulu, teknologiakeskus Hermia ja Finn Medi, Professia, Tamlink, Ukk –instituutti. Valtakunnallisissa arvioinneissa TTKK signaalin käsittelyn laitos ja puolijohdelaboratorio on nimetty huipputeknologian yksiköiksi, joiden osaaminen edustaa maailman huippua. (Pirkanmaan maakuntaohjelma 2001, 20).

Tampereen kaupungin innovatiivisuus myös koulutusasioissa on vahvuustekijä. E-Tampere hanke on valtakunnan kärkihankkeita. Tässä asiassa Tampere on ollut koko Suomessa edellä kävijänä. (Markkula 2003, 19). Yhteistoiminta on mahdollista laajentaa myös ympäristökuntiin ja vaikka vielä laajemmalle.

Tampereella Aikuislukio on Länsi-Suomen etälukio verkossa ja järjestää osan opetuksestaan etäopetuksena. Oppimisympäristöä on WebCt. Tässä toiminnassa on mukana 106 opiskelijaa, joista 75% on Tampereen lähialueilta. Lähiopetusta on yksi tunti kerran viikossa ja ensi vuonna 2 tuntia kahdessa viikossa. (Elise Kääntönen 4.3.2003.)

Samaa oppimisympäristöä voivat myös päiväkoulujen opettajat käyttää oman opetuksensa tukena. Lisäksi on olemassa verkko-opetuksen tukipiste ePaja, jonka tehtäviin kuuluu kouluttaa ja tukea opettajia verkko-opetuksessa. Pajassa työskentelevät web-suunnittelija ja verkkopedagogi. He vastaavat oppimisympäristön toiminnasta, opettajien ohjaamisesta ja tukemisesta.

Ideana on että vuosittain opettajia rekrytoidaan vähintään 3 kuukaudeksi projektisuunnittelijaksi suunnittelemaan verkkokurssia. Opetushallitukselta on vuosittain anottu ja saatu tätä tarkoitusta varten avustusta. Verkkopedagogi ja web-suunnittelija ovat suunnittelutyössä opettajan apuna. <http://www.tampere.fi/opetus/eta/vpeda/materiaa.html>. Tällä hetkellä valmiita kursseja on valmistunut sekä lukioon että ammatilliselle puolelle. Esimerkiksi: Kirjallisuuspiiri verkossa, Hoitotyön toiminnot, Työssäoppimisen tehtävät, Valutyön koneistus, Virtual Learning Business.

Virtuaalikurssien käyttäminen ja tarvittava koulutus on sidottu toisiinsa niin, että kukaan ei saa aloittaa kurssien opettamista ennen kuin hänellä on riittävät taidot kurssien vetämiseen. Vuosina 1996-1999 koulutettiin kaikille Tampereen opettajien atk-perustaidot ns. Opefi. 1. E –Paja huolehtii nyt näiden taitojen aktivoinnista. (Minna Vikman, 4.4.2003).

Tampereelle on suunnitteilla etäopetuskeskus. Siihen on tarkoitus sijoittaa nykyinen etälukio ja ePaja sekä lisäksi rakentaa seudullista yhteistyötä varten ns. ePaja 2. Tavoitteena on, että koko toimintaa voitaisiin laajentaa Tampereen seutukunnan laajuiseksi. Tampereen kaupungin sisällä asiaa on suunniteltu ja visioitu innokkaasti eteenpäin:

Opetusta voitaisiin järjestää osittain etä – ja verkko-opetuksen keinoin. Luotaisiin seudullinen aikuislukio. Etäopetuskeskuksen kohdealueena ovat alkuvaiheessa Tampereen seudun kunnat ja opetusalueena seuraavissa oppilaitoksissa tarjottavat kurssit:

1. Lukiot
2. Ammatilliset oppilaitokset
3. Aikuiskoulutusorganisaatiot
4. Peruskoulut
5. Tampereen seudun opettajat

Mukaan tulevat oppilaitokset muodostavat etäopetusrenkaan, jossa jokainen antaa kursseja ja käyttää kursseja opetuksessaan. Etäopetuskeskuksen toiminta koostuu opetuksesta, konsultoinnista, tukitoimista sekä hallinto- ja kehittämistehtävistä... (Etäopetuskeskuksen toimintasuunnitelma, Tampereen kaupunki koulutustoimiala, ideointivaiheen luonnos 20.2.2003)

Innostus tietotekniikan opetuskäyttöön on vahvuutena muuallakin Tampereen seutukunnalla.

Kangasalla toimii ABC-IT yksikkö, jonka tehtäviin kuuluu opettajien tietotekninen täydennyskoulutus ja sen koordinointi, koulujen laitteistojen huollon koordinointi ja mikrotuki. Yksikkö on mukana myös useissa Kangasalan projekteissa.

ABC- IT yksikkö lähti liikkeelle jo vuonna 1987. Tuolloin Kangasalan nuorkauppakamarin projektiryhmä E4 ry perusti Aapiskukko tietoaikaan projektin. Vuonna 1996 siitä tuli seutukunnallinen hanke. Rahoittajaksi tuli Pirkanmaan liitto. Rahoitus päättyi v. 2000 ja tällä hetkellä ABC-IT toimii koulutoimen tieto- ja viestintäteknikan ylläpito- ja kehittämissyksikkönä.

Työntekijöitä on kaksi erikoissuunnittelija Heikki Mäenpää ja mikrotukihenkilö Satu Rajala. Heikki Mäenpää kuvaa omaa ja yksikkönsä toimenkuvaa seuraavasti:

Abc-IT on koulutusta ja kulttuuria tukeva tapahtuma ja sisältötuotantobrändi. Osaamistani on myyty erilaisiin yhteistyöhankkeisiin. Toiminta tapahtuu tuotantoryhmissä. Malli on kehitetty alueelle mediatuotannon, radio- ja tv tuotannon alueelta, joilla minulla on monivuotinen työkokemus ja toimivat verkostot. Seutukunnallisessa mielessä olen mind trekin- perustajajäseniä, joka on media ja kouluväen tärkeä tekijä. Poliittisesti sitoutumaton.

At- tukiyksikkö Kangasalla. on ansainnut olemassaolonsa vuoteen 2002 asti. asiantuntijaverkostoja ja kolmannen sektorin koulutusresursseja (työttömät) hyödyntämällä. Vuonna 2002 ensimmäinen vakinainen mikrotukihenkilö.

Pirkkalassa opettajat ovat tehneet kurseja verkkoon. Viisi opettajaa pitävät muutamaa kurssia virtuaalisesti. Koululla oma palvelin, josta opiskelijat huolehtivat.

Nokialla ja Ylöjärvellä lukio tekee yhteistyötä Parkanon aikuislukion kanssa. On syntynyt laaja etäukioverkko, johon on Ylöjärvellä tullut mukaan 32 opiskelijaa. Myös jotkut päivälukiolaiset ovat osallistuneet tähän toimintaan.

Myöskin Lempäälässä suunnitellaan verkko-opetusta. johon on pyydetty muita ympäristökuntia mukaan.

3.2.2. Tampereen seutu on kasvualue

Opetusministeriön näkemysten mukaan kouluikäluokkien pienenemisen uhka on suuri esim. Kainuussa. Muuttoliike ja syntyvyyden aleneminen johtavat Suomessa voimakkaaseen alueelliseen polarisaatioon vuoteen 2020 mennessä ellei asialle tehdä jotain. Tampereen seudun oppilasmäärä tulee em. laskelmien mukaan alenemaan, mutta kasvualueena Tampereen seutukunta tulee jatkossakin olemaan muuttovoittoalueita.(OPM suunnittelupäällikkö Jouko Könnölä, 9.4.2003 Länsi-Suomen läänin rehtorien koulutuspäivät).

Kun Tampereen seutukunta säilyttää positiivisen imagonsa, niin alue selviää muita paremmin tulevaisuudessa esim. uhkaavasta opettajapulasta. Perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa ennakoitaan tarvittavan vuonna 2020 yhteensä yli 48 300 päätoimista opettajaa. Mikä on lähes 3 700 vähemmän kuin keväällä 2002. Mutta kun ns. suuret ikäluokat siirtyvät eläkkeelle ennen kuin kouluikäisten määrä ehtii laskea, on seurauksena väliaikainen opettajapula. Tähän asiaan pyritään vaikuttamaan koulutusta lisäämällä.

(Helsingin Sanomat 12.3.2003, Aineenopettajien koulutusta ehdotetaan lisättäväksi, ks. myös <http://www.minedu.fi/julkaisut/koulutus/2003/tr09/kuvailu.html>).

Nämä ongelmat eivät ole ensimmäisenä Tampereen seudun näköpiirissä. Kasvualueena Tampereen seudulle on riittänyt halukkaita ja päteviä hakijoita.

3.2.3. Vahva kulttuurikaupunki

Yliopiston sijainti Tampereella tuo koko seutukunnalle positiivista leimaa. Muuttopäätöstä miettiessä monille akateemisille ihmisille yliopisto merkitsee mahdollisuutta jatko-opintoihin. Yliopisto tarjoaa myös yhteistyökumppanin eri oppilaitoksille. Lisäksi yliopiston eri laitosten osaamista on mahdollisuus hyödyntää erilaisissa hankkeissa. Yliopiston vaikutus näkyy myös katukuvassa. Opiskelijat tuovat kaupunkiin nuorta ja elävää menoa.

Tampere on tapahtumien keskipiste. Täällä on vireää teatteritoimintaa, konsertteja ja kansainvälisiä tapahtumia.

Tampereen hyvä imago on eduksi koko seutukunnalle. Tälle alueelle halutaan muuttaa ja tälle seudulle perustaa yrityksiä.

3.3. Heikkoudet

3.3.1. Alueellisen yhteistoiminnan hajanaisuus

Tampereen seudullista yhteistyötä on tehty hyvin vähän. Eri oppilaitosten rehtorien oli vaikea keksiä miten seudullista yhteistyötä voitaisiin tehostaa. On totuttu tekemään kaikki oman koulun puitteissa. Yhteistyötä ei edes välttämättä nähty tarpeellisena.

Siinäpä se ongelma, kun ei yhteistarjotinkaan tässä muodossa näytä kiinnostavan (Raimo Meriluoto, 6.3.2003).

Tampereen sisällä yhteistyötä on eri oppilaitosten välillä. Aikuislukio antaa Ammattiopiston opiskelijoille lukio-opintoja ja eri oppilaitokset ovat mukana kaupungin yhteistoiminta-ajoissa. Niihin osallistuminen ei kuitenkaan ole niin optimaalista kuin se voisi olla.

Yleisesti ottaen opiskelijat eivät ole kovin runsaasti käyttäneet yhteistoiminta-aikoja hyväkseen. Eräs syy on se, että ei ole riittävästi pohdittu mikä tuo todella lisäarvoa kaikille. Oppilaitokset ovat tarjonneet yhteistoiminta- aikoina kursseja, joita ehkä muillakin on. Ammatillisen puolen on ollut hankala noudattaa tarkasti viikoittaisia kellon aikoja, koska aineen luonne vaatii pidempi kestoista työskentelyä. Yhteistoimintajulkaisun ilmiasu ei tällä hetkellä ole riittävän mielenkiintoinen. (Jorma Suonio 7.2.2003)

Yhteistoiminta - ajat toimivatkin parhaiten Ammattiopiston sisällä (Aarre Väisänen 4.4.2003). Myös lähikoulujen välillä yhteistoiminta-aikojen käyttö on onnistunut (Matti Hännikäinen 19.2.2003; Martti Erkkilä 19.2.2003). Jouni Välijärvi ja Anssi Kuusela toteavat arviointiraportissaan, että rakennettu toisen asteen koulutuksen malli ei Tampereella vielä

toimi. Pelkkä yksittäisten kurssien valintamahdollisuuksien tarjoaminen ei ole riittävä houkutin lukioille eikä niiden opiskelijoille. (Väljærvi – Kuusela 2001, v)

Opetussuunnitelmatyötä eri ylläpitäjien lukiot ovat voineet tehdä hyvin itsenäisesti. Tuloksena on käytäntöjen kirjo. Syventävien ja soveltavien kurssien määrittely tapahtuu Tampereen kaupungin lukioissa eri tavalla kuin muiden ylläpitäjien lukioissa. Tampereen kaupungin lukioissa syventäviä kursseja ovat vain opetussuunnitelman perusteissa sanotut syventävät kurssit, muut ovat soveltavia. (Jorma Suonion 7.2.2003). Muut lukiot lähtevät lukioasetuksen ajatuksesta, jossa syventävät kurssit on määritelty ”pääasiassa pakollisiin kursseihin välittömästi liittyviksi jatkokursseiksi.” (Valtioneuvoston päätös lukion tuntijaosta 835/23.9.1993). Eri oppiaineissa voidaan siten tarjota omia syventäviä kursseja. (Martti Erkkilä, 19.2.2003). Kaupungin lukioissa vastaavassa tapauksessa puhutaan soveltavista kursseista.

Etenemisesteen on eri lukioissa määritelty eri tavoin. Etenemisesteellä tarkoitetaan luokattomassa lukiossa tilannetta jossa opiskelija ei saa jatkaa jonkun oppiaineen opiskelua ennen kuin hän on suorittanut esteen pois.. Yleisimmin Tampereen seudulla on käytössä malli, jonka mukaan etenemisesteen tuottaa opiskelijalle kaksi hylättyä arvosanaa. Poikkeuksia esiintyy eräillä lukioilla esteen tuottaa vain kaksi perättäistä hylättyä arvosanaa.

Kurssin keskeyttämistä koskevat menettelytavat ovat myös erilaisia. Joissakin lukioissa vaaditaan että opiskelijan on suoritettava kesken jäänyt kurssi myöhemmin. Toisessa lukiossa sillä ei ole merkitystä. Jos jättää kurssin kesken niin ei tule mitään merkintää. Kaikille käytännöille löytyy tietysti perustelut, mutta löytyykö käytäntöjen kirjavuudelle perusteluita.

Yhteistä näkemystä siitä, mitä voitaisiin ja pitäisi tehdä yhdessä ole pohdittu ja se onkin johtanut tilanteeseen, jossa kaikki ovat tehneet kaikkia asioita itsenäisesti. Verkko-opetusta, opettajan täydennyskoulutusta, opetussuunnitelmia on viety eteenpäin itsenäisesti. Tampereen sisällä eri koulutuksen järjestäjillä on ollut jonkun verran yhteistoimintaa esim. yhteistarjotin. Ympäristökunnat ovat osallistuneet näihin vain poikkeustapauksissa. Lisäksi kaupunki koulutuksen järjestäjänä on huolehtinut siitä, että kaupungin ylläpitämien oppilaitosten välillä on ollut yhteistyötä. Tampereen ammattiopiston eri oppilaitosten välillä on niin ikään ollut yhteyksiä enemmän kuin kaupungin kaikkien muiden oppilaitosten kesken. Yhteistoimintaverkko käy harvemmaksi mistä kauemmaksi samasta organisaatiosta tullaan.

3.3.2. Oppilaitoskeskeinen koulutustarjonta

Lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen tarjonnan määristä päättävät eri tahot. Lukiokoulutuksen määrällisestä säätelystä päättää koulutuksen järjestäjä ja ammatillisen koulutuksen osalta opetusministeriö. Ylläpitäjä päättää mille ammatillisille aloille koulutuspaikat suunnataan.

Lukioiden aloituspaikkamäärä voidaan kasvattaa jos koulutuksen järjestäjä niin haluaa. Esimerkiksi Tampereen seudulla Kalevan lukio on kasvattanut lukion kokoa 1990 luvun alusta kaksinkertaiseksi. Vuosikymmenen alussa lukiossa oli 173 opiskelijaa ja tällä hetkellä 354. (Jukka Sola, 18.2.2003). Tähän kehitykseen on ohjannut yksityisissä kouluissa kannattavuuskysymykset. Opetusministeriön maksamat yksikköhinnat olivat niin alhaisia

että niillä oli hankala tulla toimeen. Tilannetta kuvaa hyvin Tampereen yhteiskoulun esimerkki:

..Kokonaispotti jäi niin pieneksi, että kiinteistön vuosihoitoja ei voitu tehdä.. Oli vaikea saada edes remonttilainaa. Liikkeet antoivat onneksi maksuaikaa. Aina oli käytävä neuvotteluja pankkien kanssa.. se söi miestä. 1991 TYK sai erityistehtävän, sitä seurasi oppilasmäärän kasvu.. pyrittiin tietoisesti kasvattamaan oppilasmäärää. Otettiin koko kiinteistö omaan käyttöön. (rehtori Martti Erkkilä, Tampereen yhteiskoulun lukio).

Vuoden 1998 alusta muutettiin ammatillisen koulutuksen määrällistä säätelyjärjestelmää siten, että aikaisemmasta aloituspaikkasäätelystä luovuttiin ja siirryttiin oppilaitoskohtaiseen opiskelijamääräsäätelyyn. Seuraavana vuonna luovuttiin oppilaitoskohtaisesta säätelystä ja siirryttiin järjestäjäkohtaiseen säätelyyn. Samalla lääninhallitusten tehtävä koulutustarjontaa koskevan päätöksenteon osalta päättyi. Tehtävä siirtyi opetusministeriölle. Koulutuksen järjestäjälle tuli entistä vapaampi mahdollisuus suunnata enimmäisopiskelijamäärän puitteissa koulutustarjontansa harkintansa mukaan.

Vuosina 1999 – 2001 toteutettiin ammatillisella puolella tutkinnon uudistus. Kaikki tutkinnot tulivat 120 opintoviikonmittaisiksi. Tämä merkitsi käytännössä sitä., että kaikkien opintoalojen opinnot muuttuivat kolmevuotisiksi. Tämä vaikutti sellaisiin oppilaitosten tarjontaan, joissa oli aikaisemmin ollut paljon kaksivuotisia linjoja. Aloituspaiikkoja jouduttiin vähentämään, koska muutoin kokonaisopiskelijamäärä olisi kasvanut yli määritellyn enimmäismäärän. Myöhemmin ko. oppilaitokset ovat saaneet jonkin verran lisäystä enimmäisopiskelijamääräänsä.

Pirkanmaan ammatillista koulutusta koskevissa selvityksissä on todettu että myös ammatillisella puolella on kova kilpailu aloituspaikkojen täyttämistä. Se on johtanut siihen, että koulutuksen tarjoajat ovat vähentäneet tarjontaa aloilla, joilla on vähän kysyntää, vaikka koulutustarve yhteiskunnan näkökulmasta olisi ilmeinen. Samanaikaisesti on lisätty tarjontaa niille aloille, jotka ovat suosittuja. (Peltokoski – Myllymäki, 2002, 5 – 6). Näin ollen markkinat eikä yhteiskunnan tarve ovat osittain ohjanneet ammatillista peruskoulutusta. Tampereen seudulla on kuitenkin koulutuksenjärjestäjät pyrkineet yhteistyössä eliminoimaan päällekkäisyyksiä. (rehtori Veikko Viljanen haastattelutieto 13.3.2003).

Ammatillisen peruskoulutuksen puolella on kuitenkin jouduttu tilanteeseen, jossa ei niinkään ole puute aloituspaikoista vaan siitä miten tiettyjen alojen - kuten tekninen ala – paikat saadaan täytetyksi. (Salmivirta 2002, 4). Tämä herättää kysymyksiä siitä, olisiko suomalaisen yhteiskunnan koulutustarjontaa koordinoitava voimakkaammin. Myös Sitran raportissa oltiin huolestuneita nuorten hakeutumisesta sellaisille suosikkialoille, joilla työllistyminen on vaikeaa. (Oppimisella osallisuutta – vastauksia työn murrokseen 2002, 32-33).

Vaikka tässä selvityksessä ei tarkastellakaan ammatillista peruskoulutusta vaan toisen asteen lukiokoulutusta, on pidettävä mielessä että kaikki vaikuttaa kaikkeen. Koulutustarjonnan oppilaitoskeskeinen tarjonta, alueellisen ennakkoinnin vähäisyys ja yhteisen koordinoinnin puute ei pitkällä tähtäimellä ole kenenkään etu.

Oppilaitoskeskeistä toimintakulttuurista viestii myös se, että hyvin harvoissa oppilaitoksissa oli videoneuvotteluvälineistöä. Ja jos jossakin sellainen sattui löytymään se

ei ollut kuitenkaan kovin aktiivisessa käytössä. Oman oppilaitoksen tarjontaa pidetään riittävänä. Yhteistyö kurssitarjonnassa on poikkeus.

3.4. Uhkat

3.4.1. Oppilaitoskeskeisyyden lisääntyminen

Tampereen kaupungin koulutilatyöryhmä teki 8.3.2003 esityksen kaupunginjohtaja Jorma Rantaselle toisen asteen lukiokoulutuspaikkojen lisäämisestä. Perusteluina olivat ensinnäkin lukioprosentin pitäminen vähintään 55 prosentin tasolla. Prosenttiosuuden kasvattaminen 60% :iin tapahtuisi laajentamalla nykyisiä lukioita ja kasvattamalla ammattilukiopaikkoja. Tämä tavoite toteutuisi Tampereen nykyisillä lukiopaikoilla, mutta vuosittain aloituspaikoista lähes 400 menee ulkopaikkakuntalaisille. Lisäksi lukioon pyrkivien määrä jonkin verran kasvaa. Työryhmä tuli esityksessään siihen tulokseen että jos 55 % taso halutaan säilyttää lukion aloituspaikkoja tarvitaan tamperelaisille lisää v. 2008 jo 174. Eli kolmessa vuodessa tarve on lähes 500 lisäpaikkaa. (Tampereen kaupungin yleissivistävän koulutuksen peruskoulun 7-9 vuosiluokkien koulujen , lukioiden ja Tampereen ammattiopiston tilatarpeet, koulutilaryöryhmä, s. 10-11 ja liite 6)

Pirkanmaan liiton väestöennuste osoittaa, että lukioon pyrkivän ikäluokan koko on jo Tampereella jonkin verran suurempi kuin koulutilatyöryhmän laskelmien pohjalla olevat ennusteet. Näin ollen lukiokoulutuksella tulee olemaan Tampereella mahdollisesti vielä suurempi kysyntä. Toinen ongelma liittyy vieraskuntalaisten alueelliseen liikkuvuuteen. Koulutilatyöryhmä totesi, että vieraskuntalaisia oli v.2000 Tampereen lukioissa noin 400. Tamperelaisia oli puolestaan naapurikuntien lukioissa yhteensä 87. Työryhmä ilmeisesti oletti, että suhde pysyy jatkossa suurin piirtein vakiona. Jos tässä suhteessa tapahtuu yllättäviä käännteitä, niin laskelma ei enää pidä paikkaansa.

Tampereen kaupungin valtuusto hyväksyi Sammon uuden lukion rakentamisen. lukiosta tulee noin 800 opiskelijan koulu. Kaupunkiin tulee uusia opiskelupaikkoja noin 430. (Tampereen kaupunki, koulutuslautakunnan päätöspöytäkirja 41§/2002). Lukion tiloihin sijoitetaan nykyaikaista opetusteknologiaa ja sen yhteyteen siirretään myös aikuislukion etälukiotoiminta. Pellervon kirjaston siirtyminen samaan kiinteistöön lisää koulun vetovoimaisuutta. (Tampereen kaupunki kaupunginhallituksen pöytäkirja 17.2.2003 3 §/2003).

Seudullisesti Sammon uusi lukio aiheuttaa uuden tilanteen. Tasapaino ympäristökuntien ja Tampereen välillä joudutaan hakemaan uudelleen. Millä tavalla ympäristökuntien lukioon lähtevät opiskelijat tulevat reagoimaan Tampereen kaupungin entistä houkuttelevampaan lukiotarjontaan. Lisääntykö siirtyminen Tampereelle ja kuinka paljon? Joutuuko yhä suurempi osa tamperelaisista opiskelijoista hakemaan opiskelupaikkansa ympäristökunnista? Tapahtuuko lähitulevaisuudessa alueellinen polarisaatio, jonka tuloksena ympäristökuntien lukioihin jäävät lähinnä ne, joiden keskiarvo ei riitä Tampereen keskustan lukioihin.

Kilpailuasetelman kiristymisellä on vaikutuksia kaikille. Tampereen kaupungin kohdalla se voi merkitä sitä, että tavoite – 55 prosentille tamperelaisista tarjotaan lukiopaikka - jää saavuttamatta. Näin käy jos ulkopaikkakuntalaisten osuus tamperelaisissa lukioissa

lisääntyä entisestään. Vastaavasti ympäristökunnat joutuvat pohtimaan lukiokoulutuksen profiilia uudelleen.

Nykyaikaisten uusien lukioden perustaminen lisää opiskelijoiden liikkumista naapurikunnista Tampereelle. Naapurikuntien lukioden on pystyttävä nostamaan omia profiilejaan ja pystyttävä vastaamaan opiskelijoiden odotuksiin. (Matti Hännikäinen 19.2.2003).

Onko kilpailua lisättävä vai oppilaspaikkoja vähennettävä. Kangasalan sivistystoimen lautakunta on jo nimennyt työryhmän pohtimaan toisen asteen koulutuksen tulevaisuutta. Tampereen kaupungin lisääntyvä lukiopaikkatarjonta aiheuttaa sen, että ympäristökuntien on panostettava oppilasrekrytointiin entistä enemmän säilyttääkseen nykyisen oppilasmäärän ja estääkseen alueellista polarisaatiota.

Tampereen yhteiskoulun rehtori Martti Erkkilä ei pidä Sammon lukiota uhkatekijänä, koska seutukunta on vetovoimainen:

Lukioon tulokkaiden määrä nousee. Kaikille riittää oppilaita.. Voi olla että Sammassa on pitkä jono, mutta sen jälkeen tehdään jako jäljelle jäävistä.. Meidän toiminta on markkinataloutta. Asiakassuhde asenne on oikea. (Martti Erkkilä, 19.2.2003).

Martti Erkkilän rauhoittelevan lausunnon takaa paljastuu kuitenkin se taustalla hämmäyttävä tulevaisuuden kuva, että yksi oppilaitos kuorii kerman päältä ja muille jää mitä jää.

Lukiokoulutuksen kasvattaminen voi myös pahimmillaan kiristää ammatillisten koulutuksen järjestäjien kilpailua ja vääristää koulutustarjontaa. Tarjonta suunnataan entistä enemmän suosituille aloille riippumatta siitä onko ko. koulutuksella pitkällä tähtäimellä riittävästi kysyntää. Samalla ei suosittu alat kärsivät aloituspaikkojen puutteesta. Tämä koulutusjärjestelmämme tullut tehokkuuden ja taloudellisuuden vaatimuksesta johtuvaa kilpailua pidetään Sitran raportissa vääristymänä:

Parhaat palkitaan. Ne, joilla on saavat lisää. Koulutus oli aiemmin sosiaalisen tuen järjestelmä. Nyt siitä on tullut yksilöiden välistä kilpailua laajentava tekijä. (Oppimisella osallisuutta... 2002, 12).

Kilpailun kiristymisellä oppilasrekrytoinnissa on myös negatiivisia seurauksia oppilaitoksille itselleen. Tuloksellisuuden ja tehokkuuden tavoittelu johtaa uusien keinojen etsimiseen. Kansainvälisissä tutkimuksissa on todettu, että tällainen koulutuspolitiikka tuottaa lyhytaikaisia ratkaisuyrityksiä, joiden avulla haetaan oman oppilaitoksen tehokkuutta. Tällaisten ”performance boostereiden” lopputulos voi olla kuitenkin ihan muuta kuin mitä on tavoiteltu: lisääntyvä koulujen eriarvoisuus, opettajien turhautuneisuus, kyynisyys ja työuupumus. (Kasvatus 3/2001, Simola, 292).

3.4.2. Lukioverkon epäyhtenäisyys

Tällä hetkellä Tampereen seutukunnalla ympäristökuntien lukiot ovat verkottuneet osittain keskenään, osittain yhteistyötahot löytyvät seutukunnan ulkopuolelta. Nokia ja Ylöjärvi ovat mukana Länsi-Pirkanmaan Etälukioverkossa. (Etälukion käsikirja 2002, 130). Lempäälässä ja Kangasalla suunnitellaan yhteistä verkkoa. Tampereen kaupunki on omassa eTampere

hankkeessaan myös koulupuolella hyvin pitkällä. Seudulliseen verkottumiseen ei ole vielä panostettu.

Jos yhteistyön kapenee, lukiot alkavat elää entistä enemmän omaa elämäänsä. Tämä voi näkyä opetussuunnitelmallisten ratkaisujen kirjavuutena. Jokainen tekee omat ratkaisut niissä opetussuunnitelmakysymyksissä, joissa kouluilla on ratkaisovaltaa. Näin saadaan seutukunnalle kirjavia käytänteitä.

Vähäinen yhteistyö johtaa myös siihen, että jokaisen on etsittävä ratkaisut itse. Moniin pulmiin olisi naapurissa jo valmiita malleja, mutta vähäisestä yhteistyöstä johtuen niistä ei edes tiedetä.

3.5. Mahdollisuudet

3.5.1 Sammon uusi lukio

Tampereen apulaiskaupunginjohtaja Lasse Eskonen selvitti 17.2. kokoontuneelle kaupunginhallitukselle Sammon lukion mahdollisuuksia. Vaikka koulun erityistehtävänä on toimia urheilulukiona, siihen voidaan kytkeä myös muita funktioita:

- 1) palvelee lukioiden seudullista yhteistyötä
- 2) ammattilukioiden toimintaa
- 3) yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen yhteistyötä toisen asteen kanssa

Aamulehti otsikoi asian ”Sammon lukion tilat tehokäyttöön aamusta iltaan.” (Aamulehti 18.2.2003). Tavoitetila ei ehkä kuitenkaan ole tehokas käyttö vaan mielekäs käyttö. Välineet ja menetelmät eivät saisi olla itsetarkoitus, ne eivät saa aikaan parempaa oppimista ja ellei asiaan kytkeydy pedagogista näkemystä ja sitoutumista.

Aiemmin on jo kerrottu Sammon lukion yhteyteen tulevasta etäopetuskeskuksesta. Kaikkine ideoineen se sisältää mahdollisuuden uudenlaiseen seudulliseen yhteistyöhön.

Sammon lukio voi toimia alueellisena resurssikeskuksena, jota eri oppilaitokset voivat hyödyntää monella tavalla esim. opettajien täydennyskoulutuksessa, atk-tukikeskuksena, pedagogisena kehityspajana jne.

3.5.2. Yhteistoiminnan eri muodot

Tulevaisuuden mahdollisuuksiin kuuluvat erilaisten yhteistyömuotojen hyödyntäminen. On tarpeetonta tehdä jokaisessa kunnassa kaikki asiat. Kun yhdessä tekemällä voimme saada monenlaista synergia etua. Seuraavassa on joitakin vaihto-ehdoja, joita keskusteluissa eri henkilöiden kanssa on tullut esille.

Yhteinen sijaispankki toimii tavallaan jo tällä hetkellä. Usein myös ympäristökuntien rehtorit ovat joutuneet turvautumaan Tampereen kouluviraston apuun sijaisopettajia rekrytoimissa. Tätä toimintaa voisi kehittää edelleen esim. virtuaalipohjainen online- listaus.

Kaikilla oppilaitoksilla on jonkin verran kansainvälistä toimintaa. Usein varsinkin lukioissa kansainvälisten kontaktien hoito jää yksien ja samojen opettajien harteille. Olisi mahdollista miettiä millä tavalla yhdistää voimavarat. Tampereen ammattiopistossa on esimerkiksi palkattu kansainvälisyyskoordinaattoreita, jotka huolehtivat eri oppilaitosten kansainvälisyyteen liittyvistä kysymyksistä.

Verkko-opetus näyttää olevan kaikkien oppilaitosten kiinnostuksen kohteena. Ei ole mielekästä, että kaikki rakentavat tähän liittyvän infrastruktuurin itse. Olisi mahdollista saada merkittäviä synergiaetuja, jossa näissä asioissa tehdään yhteistyötä. Esimerkiksi vaikka rakentamalla yhteinen etäopetustarjotin. (Etälukion käsikirja 2002,165).

Yhteistoiminta-ajat eivät kaikilta osin toiminut Tampereella optimaalisesti. Idea olisi kuitenkin kehiteltävä ja mietittävä onko vaihtoehtoisia mahdollisuuksia toteuttaa kyseistä ideaa. Yhteistoiminta – aika ei nykyisellään voi palvele seudullista yhteistyötä, koska jo bussien kulkuajat asettavat tähän esteitä. (ks. kpl 2.5.). On kuitenkin mahdollista toteuttaa vastaava yhteistoiminta esim. videoneuvottelun keinoin.

4. Kokemuksia muualta

4.1. Oulun seutu

4.1.1. Yleistä

Oulun kaupungin opetustoimeen kuuluu 9 päivälukiota ja aikuislukio. [Lukioissa](#) on lukuvuonna 2002-03 yhteensä noin 4000 opiskelijaa. Oulussa toimii lisäksi valtion ylläpitämä Oulun normaalikoulun lukio sekä yksityiset Svenska Privatskolan i Uleåborg ja Oulun steinerkoulu.

Oulun kaupunginvaltuuston päätöksen mukaisesti n. 60 % oululaisista peruskoulunsa päättävistä saa lukion aloituspaikan. Lisäksi oululaisissa lukioissa aloittaa vuosittain opiskelunsa n. 250 vieraskuntalaista opiskelijaa.

Oulun lukioista Madetojan musiikkilukio on musiikin opetuksen erikoislukio. Oulun Lyseon lukiossa toimii kansainvälinen IB-linja ja Kastellin lukiossa urheilulukiolinja. Oulun muut lukiot ovat yleislukioita, jotka koulukohtaisessa opetussuunnitelmassaan omaleimaisesti painottavat lukion eri oppiaineita. Lyseon lukio toimii Tyrnävälle ja Ylikiiminkiin annettavan etäopetuksen (LUMO) hallintokouluna. Oulun aikuislukio ja Oulun Lyseon lukio ovat mukana myös [Pohjois-Pohjanmaan etälukioverkostossa](#)

4.1.2 Oulun lyseon sekä Tyrnävän ja Ylikiimingin netmeeting-opetus.

Koko lukio suoritetaan pääasiassa videoneuvotteluvälineistöä apuna käyttäen. Tyrnävällä ei ole omaa lukiota. Kirjastotalon vierestä saneerattiin vanha rakennus oppimiskeskukseksi. Siellä toimii iltaisin aikuislukio. Oulun lyseo on pääkoulu ja kurssitarjonta Tyrnävälle ja Ylikiiminkiin on sama kuin lukiossakin.

Opiskelijan päivä alkaa kello 8.00. Ensimmäisellä tunnilla on itsenäistä työskentelyä: matematiikkaa, esseen kirjoittamista, tiedon hakua internetistä. Kello 9.00- 15.00 on varsinaiset oppitunnit: 4 * 75 minuutin tuokiot. Käytössä on 6 jaksojärjestelmä. Oppitunnit toteutetaan siten, että opettaja on joko Oulussa, Ylikiimingissä tai Tyrnävällä ja videoneuvottelun avulla opetus välitetään opiskelijoille.

Käytössä on kaksisuuntainen puhelinyhteys. Puhetta on vahvistettu kaiuttimilla ja kuva välitetään suureen tv-ruutuun, josta luokan kaikki opiskelijat voivat havaita opettajan. Oppitunnin aikana tehdään normaalisti tehtäviä, vastataan opettajan kysymyksiin, tehdään ryhmätöitä ja sekä seurataan opettajan luentoa. Aikaisemmin oli käytössä myös Telsi – oppimisympäristö, mutta nykyään opetus perustuu pelkästään videoneuvotteluun.

Kielten opettajina Oulun lukiossa on syntyperäisiä kielen osaajia. Varsinaisten opettajien lisäksi on käytössä myös kaksi tutoria. He ovat koulutukseltaan matematiikan lehtoreita ja he ovat opiskelijoiden apuna. 1v. vuoden opiskelijoilla tutori on käytössä 3 viikkotuntia ja 2.vuoden opiskelijoille 7 tuntia. Kerran viikossa opiskelijat käyvät Oulun lyseolla ja osallistuvat fysiikan ja kemian laboratorio-opetukseen ym. Koeviikon kokeet pidetään Tyrnävällä.

Opetuskokeilu alkoi v. 1997 kun Tyrnävän kunta ei saanut lupaa oman lukion perustamiseen. Opiskelijoita on ollut vuosittain yli 30. he muodostavat hyvin heterogeenisen ryhmän. Peruskoulun keskiarvosta 7.00 alkaen –yli 9 saakka. Valtaosa Tyrnävän peruskoulun päättävistä hakeutuu kuitenkin Oulun tai Kempeleen lukioihin. Ne, jotka suorittavat lukion Tyrnävällä arvostavat sitä, ettei tarvitse lähteä 20-30 kilometrin päähän kouluun.

Opiskelijoiden kirjoitustulokset vastaavat Oulun lyseon keskitasoa. Kustannukset on jaettu siten, Tyrnävän kunta maksaa Oulun lyseolle valtionavun ylittävän osan. Videoneuvottelun kulut vuodessa on noin 5000 –6000 euroa. (Tyrnävän koulutoimenjohtaja Pekka Jääliojan puhelinhaastattelu 11.2.2003, opettajien ja oppilaiden haastatteluja Tyrnävällä 27.2.2003).

4.1.3.Ammatillinen koulutuksen ja lukion yhteistyö

Toisen asteen oppilaitoksilla on yhteistoiminta-aika torstaisin. Oppilaitoksista toiseen siirtymistä ei kuitenkaan kovin paljon harrasteta.

Ammattilukiotoiminta lähti liikkeelle yhteistyöstä aikuislukioiden kanssa. Ammattioppilaitoksen opiskelijat tekivät lukio-opintoja iltaisin. Toisessa vaiheessa ammattioppilaitoksilla oli omat opettajat, jotka hoitivat myös lukioaineiden opetuksen. Aikuislukiota tarvittiin lähinnä vain yo-tutkinnon toimeenpanoon ja lukiotodistuksen antamiseen. Nykyisin on tehty yhteistyötä myös päivälukion kanssa. Kuusiluodon lukio toimii yhteistyökouluna.

Neljässä vuodessa suoritetaan kaksoistutkinto. Lukioryhmiä on useita, mutta silti eri koulutusalojen yhteensovittamisessa on työjärjestyksellisiä vaikeuksia. Esimerkiksi eräälle opiskelijalle tuli lukion suorittamisen takia niin paljon poissaoloja ammatillisista opinnoista että jouduttiin pohtimaan saako hän ollenkaan ammattitutkintotodistusta. (Matti Määttä 27.2.).

4.1.4. Uusia suunnitelmia yhteistyön organisointiin

Ammatillisen koulutuksen kuntayhtymän johtaja Matti Määttä on tiedustellut opetusministeriöltä mahdollisuutta saada lukiokoulutuksen järjestämislupaa. Tarkoituksena on yksinkertaistaa käytännön opetusjärjestelyjä. Ministeriöstä ilmoitettiin ettei lisää järjestämislupia myönnetä. Samalla kuitenkin neuvottiin tiedustelemaan kuntayhtymän osakkailta, olisiko joku kunta suostuvainen luopumaan omasta lukiokoulutuksen järjestämisluvasta. Haukiputaan kunta oli ainoa, jonka mielestä asiaa voisi viedä eteenpäin.

Haukiputaan lukiosta tulisi muutoksen myötä kuntayhtymän keskuslukio, joka koordinoisi koko kuntayhtymän lukio-opintoja. Ammatillisten oppilaitosten lukio-opetus tapahtuisi ”kotipesällä” eli siellä missä opiskelija suorittaa pääopintonsa. Lukio-opiskelijoiden ulottuville tarjoutuisi ammatillisia opintoja, jotka hoidettaisi osittain etäopetuksena. Haukiputaan lukion rehtori jatkaisi omassa virassaan normaalisti, mutta siirtyisi toisen asteen koulutuksen rehtorien tiimiin, jonka puheenjohtajana on johtava rehtori. Hankkeen ajatuksena on yhtenäistää toisen asteen koulutus.

Rehtori Heikki Oinas – Kukkonen tekee tällä hetkellä väitöskirjaa toisen asteen koulutuksen kehittämisestä. Hänen mielestään erilaisille opiskelijoille ”sama sateenvarjo” takaisi mahdollisuudet toteuttaa unelmiaan. Miksi ei myöskin lukioiden sisällä voisi toimia ammatillinen linjaus. Lukiosta löytyy kolmenlaisia oppijoita. On niitä, jotka tähtäävät tieteellisiin opintoihin, niitä joiden päämääränä on ammatilliset opinnot ja niitä jotka eivät vielä tiedä mitä haluavat. Yhteisöllisyyden rinnalle on nostettava myös yksilöllisyys. Se on nykylukiossa Heikki Oinas - Kukkonen mukaan jäänyt lapsipuolen asemaan. Opettajien ja rehtorien pitäisi olla kiinnostuneita siitä mitä opiskelijoista tulee. Pedagogiset näkökulmat on nostettava uudelleen esiin. Projektioppiminen on yksi mahdollisuus toteuttaa yksilöllisyyttä ja yhteisöllisyyttä sekä korostaa tulosvastuuta. Opiskelijoille on annettava tehtäviä, joiden tuloksista on todellista hyötyä. Toisen asteen koulutuksen yhtenäistäminen voisi avata myös uusia näkemyksiä oppimiseen. Samalla se tehostaa resurssien käyttöä. On turha käyttää kaikkia resursseja frontaaliopetukseen. (Heikki Oinas – Kukkonen haastattelu 27.2.2003).

4.1.5. Virtuaaliopetushanke Povilus

POVILUS on yhtä kuin Pohjoinen virtuaalinen ulottuvuus. 12 Pohjois-Suomen kunnan koulua ja Oulun normaalikoulu alkoivat luoda virtuaalikouluympäristöä syksyllä 1998. Tavoitteeksi projektille asetettiin seuraavat tavoitteet:

- koulut elinkeinoelämän virittäjänä
- koulun ja elinkeinoelämän yhteistyö
- koulut yhteistyöhön ja teknologian hyväksikäyttöön verkottamalla
- opettajien täydennyskoulutus
- alueellinen tasa-arvo koulutuksessa
- opettajien opetusharjoittelu
- digitaaliset oppimateriaalit
- vuorovaikutusmahdollisuudet verkossa
- kansalliset ja alueelliset kehittämishankkeet

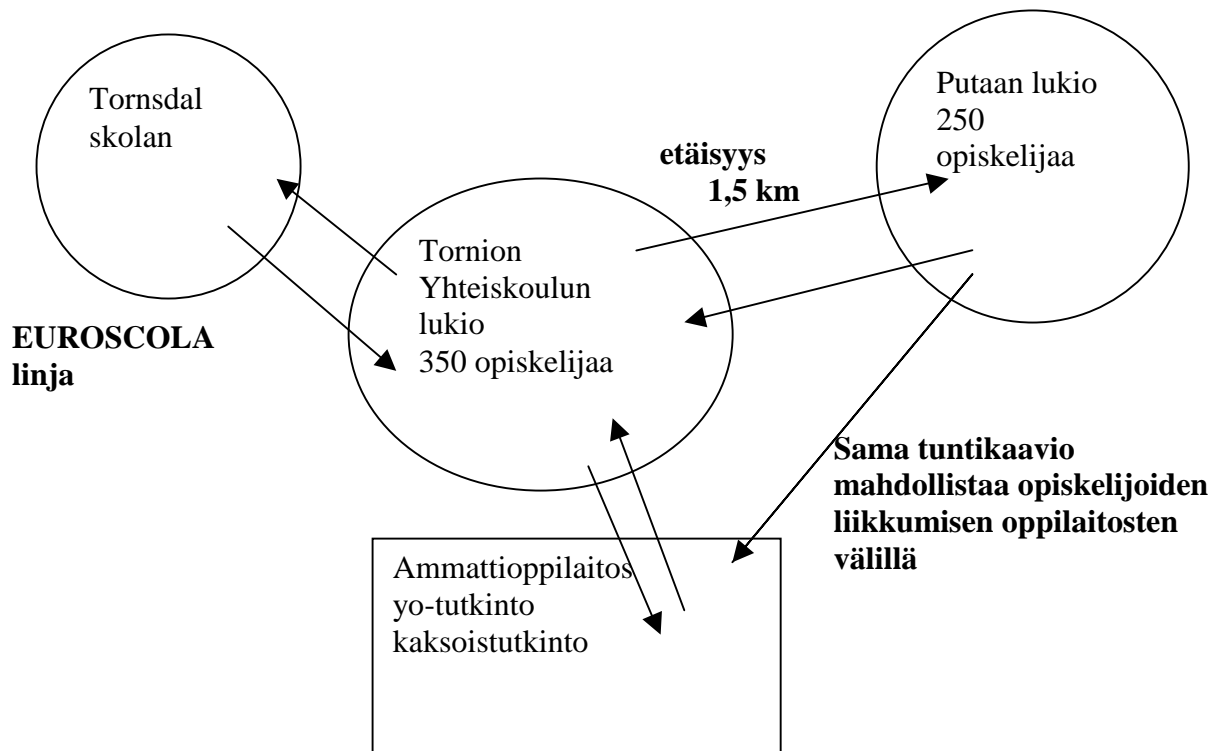
- harvinaisten kielten opiskelu
- kansainväliset oppimisympäristöt

Toiminta aloitettiin v.1999 ja nyt siinä on mukana sekä perusopetuksen oppilaita noin 11 000 ja lukioiden opiskelijoita vajaa 2000. Hankkeen koordinaattorina on Mirva Pieniniemi . Hankkeen hallinto on Oulun yliopistolla. (<http://www.povilus.net/>).

4.2.Tornio

4.2.1. Toisen asteen yhteistyö

Tornion yhteiskoulu on kolmen koulun kanssa yhteistoiminnassa. Ammattioppilaitoksen opiskelijat opiskelevat lukioaineita koko jakson. He suorittavat joko pelkän yo-tutkinnon tai kaksoistutkinnon. Lukio-opintoja on vuosittain kahdessa jaksossa. Opinnot kestävät kolme tai neljä vuotta riippuen siitä suorittaako opiskelija neljä ainetta ja yo-kokeen vain koko lukion oppimäärän. Käytössä on kuusijaksojärjestelmä.

Ammattioppilaitoksessa opintokokonaisuudet on moduloitu siten, että opiskelija voi aloittaa opinnot missä vaiheessa vuotta tahansa. Tämä mahdollistaa myös lukio-opiskelijalle joustavan mahdollisuuden ottaa opinto-ohjelmaansa ammatillisia aineita. Yhteiskoulun lukiolaiset käyttävät ammattioppilaitoksen tarjontaa hyväkseen. Suositumpia aloja on viestintä ja sähköpuolen opinnot. Hyvin harva lukiolainen kuitenkaan suorittaa ammattitutkintoa.

Putaan lukion opiskelijat käyttävät ammattioppilaitoksen kursseja kahdella tavalla. Ensinnäkin jos joku opiskelija on hyvin kiinnostunut jostakin ammattialasta, hän saattaa hakeutua jollekin kurssille. Tutkinnon suorittamista näin päin ei oikeastaan tapahdu. Toinen syy ammattioppilaitoksen kursseille menemiseen on se, että syystä tai toisesta lukio opiskelu ei suju. Opiskelija menee ikään kuin katsomaan olisiko ammattioppilaitos oikeampi paikka. (Jari Pitkänen; Putaan lukion rehtori puhelinhaastattelu 11.2.2003).

Lukioiden välillä sama tuntikaavio mahdollistaa päivittäisen siirtymisen lukioiden välillä: Käytännössä tätä ei kuitenkaan tapahdu kovin paljon siirtymisen koulujen välillä. Enemmän pienten kieliryhmien opiskelijat vaihtavat kielten tunneiksi koulusta toiseen (Venäjä., Espanja, Ranska). Nämä kielet on tarjolla yhteisellä tarjottimella ja opettaja siirtyy tarvittaessa koulusta toiseen.

Tornion yhteiskoulun lukion ja Torndalsskolanin kanssa on syntynyt ns. Euroscola. Vuosittain tähän ryhmään otetaan noin 25-30 opiskelijaa. Opetus annetaan suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi. Opiskelijat opiskelevat kokonaisia jaksoja vuoronperään molemmissa oppilaitoksissa.

4.2.2. Etälukiotoiminta

Tornion alueelta on organisoitunut länsi –Pohjan virtuaaliverkko. Sen projektipäällikkönä toimii Putaan lukion rehtori. Verkossa on mukana useita Länsi-Pohjan kuntia. Opetusympäristönä käytetään WebCT:tä. Verkko-opetus on suunnattu ensisijassa aikuisopetukseen. Vastuut on jaettu siten, että jokainen osallisena oleva oppilaitos vastaa joidenkin kurssien järjestämisestä.

4.3. *Turku*

4.3.1. Monimuoto - opetus

Turun aikuislukio on mukana Länsi-Suomen etälukioverkossa. Yhteisiä kursseja on 209, etäopiskelijoita 411 ja valmistuneita etäylioppilaita 34. Aikuislukioilla on käytössä etäopetuskeskus, jossa on auditorio, videoneuvotteluvälineistö, mediateekki ja 4 luokkatilaa. Videoneuvottelulaitteisto on myös olemassa, mutta sen käyttöä ei ole vielä todettu tarpeelliseksi.

Etäopetus järjestetään monimuoto - opetuksena. Siihen kuuluu opetusta tukevia tv- ja radio – ohjelmia tietoverkkojen hyödyntämistä, opettajan antamasta materiaalia, oppikirjoja, lähiopetusjaksoja (3x2h), opettajanpuhelinneuvontaa.

Etäkursseja on kahdenlaisia. Varsinainen etäkurssi perustetaan, jos opiskelijoita on paljon. Lähiopetusta on 3x2 tuntia (kurssin alussa, keskellä ja lopussa), 16 tutortuntia, koe ja kokeen palautus. Näistä kursseista on oma tarjotin. Etäopiskelija voi osallistua myös iltalukion normaaleille kursseille.

Jos opiskelijoita on vähän, järjestetään iltalukion kurssiin integroitu opetus. Opiskelija käy ao. kurssin tunneilla mahdollisuuksiensa mukaan, osallistuu kurssikokeeseen ja kurssin palautukseen. Joissakin aineissa (matematiikka, fysiikka, kemia, biologia, psykologia, saksa, ranska, atk) opettaja tutoroi 1-2 tuntia koululla tarkemmin ilmoitettavina ajankohtina. Kurssitarjotin on sama kuin iltalukion kurssitarjotin. (http://www.tkukoulu.fi/~iltal/index_2.html).

Aikuislukio vastaa myös Turun seudun etärenkaan koordinoinnista. Mukana on 6 kuntaa ja 17 toisen asteen koulua, joista 7 on Turun ulkopuolelta. Ideana on, että jokainen lukio antaa omasta resurssistaan yhden kurssin yhteiseen monimuoto-opetukseen. Tarkoituksena ei ole rakentaa uusia kurssia vaan käyttää jo olemassa olevia. Ohjelmointiympäristönä on WebCt. Raha ei vaihda omistajaa vaan jokainen oppilaitos vastaa oman kurssin toteuttamisesta. Tämän tapahtuu lähiopetuksena ja etäopetuksena. Lähiopetus tilat ovat Turun keskustassa ja sitä järjestetään 3 x 2 tuntia. (Eija Vihervaara, 30.1.2003)

4.3.2. Netmeeting opetus

Turun normaalikoulussa on opetettu etäopetusmetodein A2 –kieliä Turun saaristoon vuodesta 1995. Mukana ovat olleet Askainen, Hiittinen, Kustavi, Merimasku, Rymättylä ja Velkua. Nykyään mukana ovat Askainen ja Velkua, joihin opetusta annetaan perusopetuksen 5. –9.luokille ruotsissa(A2, B1), saksassa (A2) ja englannissa (A1). Aikaisemmin opetusta on annettu myös ranskassa ja finskassa, suomi toisena kielenä.

Opetus on tapahtunut netmeeting ohjelmalla. Opettajat on omassa opetuspisteessä yksin ja myös oppilaat ovat luokassaan yksin. TV-ruudun välityksellä opettaja näkee mitä luokassa tapahtuu. Opetukseen on liitetty vastavuoroisia vierailukäyntejä. Kokemus on osoittanut, että uusi tekniikka on jopa parantanut opiskelijoiden aktiivisuutta.

4.3.3. Turun seudun opetustoimen foorumi

Turku ja 10 ympäristökuntaa ovat verkostoituneet alueelliseksi foorumiksi, jonka tarkoituksena on hakea yhteistoimintamuotoja, jotka hyödyttävät kaikkia osallisia. Paimio on ensi vuonna liittymässä foorumiin. Toimintamuotoja ovat mm. täydennyskoulutus, arviointitoiminta, hallintolinjaukset, opetussuunnitelmatyö. Yhtään ulkopuolista työntekijää ei ole toimintaa varten palkattu, vaan jokainen kunta huolehtii jonkin osa-alueen koordinoinnin. Esimerkiksi täydennyskoulutusasioista vastaa Turku ja siellä yhdyshenkilö Sisko Luukkonen hoitaa seudulliset tehtävät oman työn ohella.

Koko foorumin toimintaa koordinoi työvaliokunta. Sen vastuhenkilö vaihtuu vuosittain. Jatkuvuus on varmistettu siten, että työvaliokunnassa ovat mukana edellinen puheenjohtaja, nykyinen puheenjohtaja ja tuleva puheenjohtaja.

Pertti Punna nykyinen työvaliokunnan puheenjohtaja ja Raision sivistysjohtaja toteaa, että yhteistyö pelaa kun jokainen kokee hyötyvänsä. Esimerkiksi veso –päivien järjestelyssä saavutetaan sekä taloudellisia että laadullisia hyötyjä. Kun kustannukset jaetaan, voidaan kutsua valtakunnan huippukouluttajia Turun seudulle. Muualla järjestettyä koulutukseen ei olisi mahdollista yksittäisen kunnan lähettää kovin monia

opettajia. Opetusfoorumin järjestämät tapaamiset rakentavat verkostoa ja yhdistävät ihmisiä toisiinsa. (Pertti Punna, 22.4.2003).

4.3.4. Muu toisen asteen yhteistyö

Yhdistelmätutkintoihin tähtäävästä lukio-opetuksesta Turussa huolehtii aikuislukio. Keskustan alueen lukioilla - Puolalanmäen lukio, Turun Klassikon lukio, Turun Suomalainen yhteiskoulu ja Luostarivuoren lukiolla - on sama tuntikaavio. Se on mahdollistanut kurssien valitsemisen naapurikoulusta. Yhteistoimintaa on ollut erityisesti harvinaisempien kielten opettamisessa.

Portti on – seutukunnallinen virtuaalikouluhanke. Eri kunnat voivat ostaa käyttäjä-lisenssejä oppimisympäristöön ja opettajankoulutukseen.

<http://www.tkukoulu.fi/index.html>

4.4. Salo

4.4.1. Yleistä

Salossa toimii kaksi lukiota (Hermannin lukion ja Laurin lukio) ja yksi aikuislukio. Ammatillisia oppilaitoksia on kolme: Salon Kaupan ja Terveysten ammattiopisto. Salon ammattioppilaitos, Halikon Käsi- ja taideteollisuus oppilaitos.

Salon kaupungin ylläpitämä Kaupan ja terveyden ammattiopistossa opiskelee 400 opiskelijaa. Heistä valmistuu merkonomi-, datanomi- ja lähihoitajia. Salon ammattioppilaitos ja Halikon Käsi- ja taideteollisuus oppilaitos ovat koulutuskuntayhtymä ylläpitämiä.

Salon seudun yli 800 opiskelijan ammatillinen oppilaitos tarjoaa mahdollisuuden yli 20 erilaisen ammatillisen tutkinnon suorittamiseen. Teknisiä koulutusaloja ovat mm. auto, metalli, logistiikka, sähkö, rakennus, puu ja pintakäsittely sekä tekninen suunnittelu. Lisäksi koulutusta annetaan catering-, hotelli- ja ravintola-, puhdistuspalvelu-, hius- ja vaatetusaloilla. Myös ammatillisten ja lukio-opintojen yhdistäminen on ammattioppilaitoksessa mahdollista. Halikon kulttuurialan käsi- ja taideteollisuusoppilaitos tarjoaa 200 opiskelijalle artesaanin tutkintoon johtavaa puu-, sisustus-, tekstiili- ja vaatetusalan koulutusta. (<http://www.salo.fi/netcomm/default.asp>)

4.4.2. Toisen asteen koulutuksen yhteistyö

Nuorisoasteen koulutuskokeilu alkoi Salossa 1991. Tuolloin luotiin vaihtojaksomalli (moduliloikkaus). Lukiot ja ammatilliset oppilaitokset siirtyivät 6-jaksojärjestelmään. Alusta lähtien nimenomaan lukiolaiset ovat käyttäneet yhdistelmäopintojen mahdollisuutta hyväkseen. Nuorisoasteen kokeilutuntijako mahdollisti sen lukiolaiset suorittivat ammatillisia

opintoja jopa 30 opintoviikkoa. Noin viidesosa lukiolaisista suoritti opintoja ammatillisella puolella. Jotkut suorittivat jopa ammatillisen perustutkinnon.

Nuorisoasteen koulutuskokeilun jälkeen vaihtojaksomalli jäi, mutta lukiolaisten opintojen laajuus saattoi tuntijaon puitteissa olla enää 20 opintoviikkoa. Heillä on kuitenkin lukion jälkeen mahdollisuus jatkaa ammatillisia perustutkintoja loppuun niin halutessaan. Tätä mahdollisuutta kuitenkin melko harvoin käytetään.

Vaihtojaksot oli ennen sovittu etukäteen, mutta nykyään opiskelijat voivat vaihtaa oppilaitoksesta toiseen silloin kun se heille parhaiten sopii. Ammatilliset oppilaitokset ovat moduloineet oman opetuksensa siten että sieltä löytyy sopivia kokonaisuuksia milloin tahansa. Yleisemmin lukiolaiset keräävät opinnot samasta ammatillisesta oppilaitoksesta. Eri ammatilliset opintoalat ovat tasaisesti edustettuina: kauppa, terveys, sähkö, metalli.

Lukiolaiset eivät vaihda kuitenkaan koko jakson ajaksi toiseen lukioon, mutta saattavat valita joitakin yksittäisiä kursseja. Tuntikaavio on koko Salon alueella sama, joten vaihtojen tekeminen on mahdollista. Yhteistoiminta-aika oli ennen käytössä ja sitä jonkin verran käytettiin, mutta nykyisin se on jäänyt pois. Ainoastaan palloilulajien ja jääkiekon lajivalmennusta on järjestetty yhteistoiminta-ajan puitteissa.

Ammatillisten oppilaitosten opiskelijat tähtäävät ylioppilastutkinnon suorittamiseen neljässä pakollisessa aineessa. Harvemmin kukaan lähtee tavoittelemaan koko lukion oppimäärää. Kolmessa vuodessa on mahdollisuus suorittaa ammatillinen perustutkinto ja ylioppilastutkinto. Opinnot suoritetaan päivälukioiden opetussuunnitelman mukaan, vaikka opiskelijat suorittaisivatkin opintoja myös aikuislukiossa. Tulevaisuudessa on suunnitelmassa järjestää eri ammattioppilaitosten opiskelijoille lukio-opinnot entistä enemmän omaan oppilaitokseen. Toisin sanoen niin että opettajat siirtyvät.

Verkostossa on mukana Salon kaupungin oppilaitosten lisäksi ympäristökuntien oppilaitokset. Lähialueiden opiskelijat ovat myös käyttäneet jakson vaihtoja hyväkseen. Kustannukset on sovittu siten, että lähettävä oppilaitos maksaa vastaanottavalle oppilaitokselle 120 euroa /oppilas/kurssi.

Verkostolla on oma johtoryhmä, johon kuuluvat alueen koulutoimenjohtajat ja eri oppilaitosten rehtorit. Johtoryhmän alaisuudessa työskentelee työvaliokunta, jossa toimivat eri oppilaitosten rehtorit. Työvaliokunta suunnittelee ja koordinoi verkoston käytännön toimintaa. Opinto-ohjaajilla on lisäksi oma verkko.

Eri oppilaitosten opettajat ovat mukana suunnittelemassa ja toteuttamassa virtuaalikouluverkkoa, jonka tehtävänä on täydentää opetustarjontaa. Virtuaalikouluhankkeessa on rakennettu oma alueellinen verkko: salonopetus.fi. Sitä hyödynnetään esim. ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoiden opinnoissa niin, että he voivat suorittaa joitakin lukion yleissivistäviä kursseja virtuaalisesti. (<http://www.salonopetus.fi:8000/>) Lukiolaiset voiva puolestaan opiskella verkossa joitakin ammatillisen puolen teoreettisempia kursseja. (Ossi Rintala, Hermannin lukion rehtori, puhelinhaastattelu 14.4.2003)

4.5. Lahden seutu – Nastolan malli

4.5.1. Yleistä

Lahdessa alkoi nuorisoasteen koulutuskokeilu lukuvuonna 1992-93. Paikalliset lukiot ja ammatilliset oppilaitokset järjestävät peruskoulun jälkeisen opetuksen yhteistyössä opinto-ohjelmien valinnaisuuteen perustuen. Kokeiluun kuuluivat Lahden ja lähiseudun lukiot ja ammatilliset oppilaitokset (yhteensä yli 20 oppilaitosta). Nuorilla oli mahdollisuus valita aineita useista oppilaitoksista.

Nuorisoasteen koulutuskokeilun eräs seuraus on Päijät-Hämeen koulutus konsernin lukio. Nastolan kunta on luovuttanut lukio-oikeudet konsernille ja lukio toimii nyt yhtenä konsernin osana. Käytännössä järjestely oli melko luonnollinen, koska Ammattioppilaitos ja lukio sijaitsevat lähes samassa rakennuksessa. Lahden lukioiden rehtorit eivät aikoinaan pitäneet lukion ja ammattioppilaitoksen yhdistämistä hyvänä ajatuksena. Eräänä syynä oli rahoitus. Konsernin tulorahoitus on valtion maksaman yksikköhinnan varassa, kaupungilla on mahdollisuus ylittää yksikköhintoja. (Koulutuspalvelukeskuksen johtajan Juhani Tommolan puhelinhaastattelu 7.3.2003).

4.5.2. Toisen asteen koulutus konserni

Nastolan lukion rehtori Reijo Pöyhösen mukaan lukion ja ammattioppilaitoksen yhdistäminen oli monen tekijän summa. vuonna 1994 Nastolassa oli Tekniikkalukio ja yläaste samassa rakennuksessa pienissä tiloissa. Lisäksi Tekniikka lukio teki yhteistyötä ammattioppilaitoksen kanssa koulutuksellista yhteistyötä. Ammattioppilaitos kuului Lahden kaupungin konserniin. Sen tilat olivat myös riittämättömät ja sen toiminnan jatkuvuus oli vaakalaudalla. Kunta halusi korjata tilanteen ja osti Nastolan keskustasta ison kiinteistön ja saneerasi sen. Ammattioppilaitos muutti näihin tiloihin. Seuraus oli että Ammattioppilaitoksen toiminta sai jatkoa.

Vuonna 1996 lukio muuttui samaan kiinteistöön. Toimintojen yhteen sovittamisessa oli käytännön hankaluuksia. Piti sopia lukion ja eri osastojen kanssa lukujärjestyksistä, oppilaiden pysäköinnistä, ruokailuvuoroista jne. Vuonna 1998 Muovialan kehittämisskeskus tuli Nastolaan ja sen seurauksena muovialan toisen asteen koulutus keskitettiin ammattioppilaitoksen ja lukion kiinteistöön. samalla päätettiin, että tavoitteena on yhdistää koko kompleksi yhdeksi hallinnolliseksi yksiköksi.

Vuonna 2000 aloitettiin neuvottelut ja niiden seurauksena muodostettiin koulutuskuntayhtymä. Nastolan kompleksin nimeksi tuli Nastopoli. Se jakautuu hallinnollisesti Nastopol –lukioon ja Nastopol – Instituuttiin. Näiden johtajina toimivat koulutus päälliköt. Nastopolin ylimpänä johtajana on rehtori. Opiskelijoita on lukion puolella 260 ja ammattioppilaitoksen puolella 210. Opettajia on yhteensä 32. Rehtori Pöyhösen mukaan hallinnon yhdistäminen on poistanut turhia käytännön ongelmia.

Nastopoli kuuluu yksikkönä koulutuskeskus Salpaukseen. Salpauksessa on kaikkiaan noin 7000 opiskelijaa toisen asteen oppilaitoksista. Henkilöstöä on 735 ja budjetti 52 miljoonaan euroa.

Nastopolissa voi opiskella ammatillisia opintoja ja lukio-opintoja eri tavoin. Voi ensinnäkin suorittaa 4 aineen opinnot lukiossa ja kirjoittaa ylioppilaaksi. Tai suorittaa koko lukio neljässä vuodessa. Lukiolaiset voivat myös ottaa opintoihin ammatillisia aineita ja suorittaa vaikka ammatillinen tutkinto mikäli haluavat. Opinnot ovat samassa talossa, joten siirtyminen eri oppilaitoksesta toiseen ei tuota vaikeuksia.

Käytössä on viisijaksojärjestelmä. Se vaikuttaa opintoihin niin, että yhdistelmäutkinnoissa ei ole puhtaita lukiojaksoja tai ammatillisia jaksoja. Tähän ei tietysti ole tarvetta, koska palvelut ovat saman talon sisällä.

Koulutuskeskus Salpauksen muille yksiköille Nastopoli järjestää Lahdessa lukio-opintoja. Ne on järjestetty keskitetysti. Lukiotarjottimesta käytetään nimitystä areena. (rehtori Reijo Pöyhösen haastattelu 20.3.2003).

4.6. Kuopio

4.6.1. Yleistä

Kuopiossa toimii 6 lukiota sekä aikuislukio, ammatillinen aikuiskoulutuskeskus ja kansalaisopisto. Kaupungin tavoite on, että noin 57-59 % ikäluokasta saisi lukikoulutuksen. Luvussa on mukana ammattilukiolaiset. Tänä vuonna on päästy jo yli 60 ja 64%(kahden tutkinnon kanssa). Aloituspaiikkoja aiotaan ensi vuonna vähentää. Kun viime syksynä lukioon ja kaksoistutkintoihin otettiin 785-795 ensi vuonna vastaava haarukka on 755-765. Näistä ammattilukiolaisia on noin 100.

Kuopion seutukunnalla muita lukiokoulutuksen järjestäjä kuntia ovat Karttula ja Siilinjärvi. Näistä kunnista Kuopion lukioissa opiskelevia on noin 20-22%. Kaupungin oppilaitokset ovat kirjoittaneet toisen asteen yhteistyösopimuksen. Parhailaan neuvotellaan myös seutukunnan muiden kuntien kanssa vastaavanlaisesta sopimuksesta.

4.6.2. Toisen asteen yhteistyö

Kuopio on ollut mukana nuorisoasteen koulutuskokeilussa mukana vuodesta 1992 lähtien. Nuorisoasteen koulutuskokeilun päättyessä toisen asteen yhteistyö jatkuu. Lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten välillä on solmittu yhteistyösopimukset. Yhteistyötä on järjestetty siten että eri päivälukioilla on oma ammattioppilaitos yhteistyökumppanina. Esimerkiksi Linnapellon lukiossa on yhteistyökumppanina kaupan – ja hallinnon koulutusala, Minna Canthin lukiossa ruokapuolen peruslinja.

Kaikki kaupungin lukiot ovat samassa kiertotuntikaaviossa. Tämä mahdollistaa opintojen suorittamisen muissa oppilaitoksissa. Tätä mahdollisuutta myös käytetään hyväksi, koska oppilaitosten väliset etäisyydet ovat pienet. Esim. Kuopion yhteiskoulun musiikkilukiossa ei ole resursseja tarjota italiaa, espanjaa ja latinaa. Osa opiskelijoista lukee näitä aineita naapurilukiossa. (Leena Laukkanen 17.3.2003).

4.6.3. Itä-Suomen verkko

Kuopion Aikuislukio lähti kehittämään etäopetusta v. 1997. Vuonna 2000 muodostettiin Itäsuomen etälukioverkko muodostettiin. Siihen tulivat mukaan Kuopion lisäksi Mikkeli, Varkaus, Savonlinna, Varkaus, Joensuu, Iisalmi ja Paltamo. Paltamoa lukuun ottamatta kaikki olivat aikuislukioita.

Toiminta tapahtuu siten, että jokainen oppilaitos tarjoaa tiettyjä pakollisia kursseja yhteiselle tarjottimelle. Työnjakoa ei ole systemaattisesti suunniteltu vaan se on ajan myötä muodostunut. Kurssit on istutettu kunkin oppilaitoksen normaaliin kooditukseen opettaja on sidottu koodiin. Kurssin aikana on kolme kertaa kontakti opetusta. Muut koodin mukaiset ajat on tutorointia, jolloin opettaja on opiskelijan tavattavissa tietokoneen tai puhelimen ääressä. pakolliset kurssit järjestetään tällä tavoin, mutta valinnaisten kurssien etäsuorituksista opettaja ja opiskelijat sopivat keskenään suoritustavan.

Aineen opettajat muodostavat tiimejä, jotka yhdessä suunnittelevat ja toteuttavat kursseja. Joissakin valinnaisaineissa on keskitetty ohjaus. Se tarkoittaa, että yksi opettaja hoitaa koko aineen tutoroinnin keskitetysti. Esimerkiksi pitkän matematiikan ohjaus on yhden opettajan vastuulla koko Itä-Suomen verkon alueella. opiskelija voi milloin tahansa ilmoittautua suorittamaan tällaisen aineen yhtä kurssia.

Etälukiolaisia on noin 150 ja kaikkiaan Itä – Suomen verkon kautta opiskelijoita on noin 700. Oppilaitokset ovat jopa eri jaksojärjestelmissä, mutta se ei pahasti häiritse toimintaa. Oppimisympäristönä käytetään Lotus learning page – nimistä alustaa. Se valittiin koska tuolloin ei ollut juuri muita tarjolla. Jatkossa on suunnitelmissa vaihtaa ympäristö toiseksi. (Jorma Saavanto, 17.3.2003)

4.6.4. Muu yhteistyö

Aikuislukio järjestää myös kesälukiotoimintaa. Ilmoittautumiset kerätään kevään aikana ja toukokuussa päätetään mitä kursseja toteutetaan. Kesän aikana järjestetään kahden jakson opetus. Kesäkuussa juhannukseen asti 1. jakso . heinäkuun lopusta koulun alkuun 2. jakso . Lisäksi elokuun lopussa iltatarjontaa iltakursseja lähinnä oman koulun aikuisille. Etälukion kautta voi lisäksi sopimuksen mukaan suorittaa kursseja myös heinäkuussa.

Aikuislukio on organisoinut myös joustavan kymppiluokan. Yksi Kuopion yläasteista on yhteistyökouluna. Oppilaat, jotka eivät ole löytäneet jatko-opiskelupaikkaa kirjautuvat ko. yläasteen oppilaiksi. Opetus tapahtuu kuitenkin pääosin aikuislukiassa. Valinnaisaineita opiskellaan ko. yläasteen ryhmissä. Numeroita korotetaan ja seuraavana keväänä oppilaat hakeutuvat yhteisvalintaan. (Jorma Saavanto, 17.3.2003)

Kuopion kaupunki on tehnyt yliopiston ja ammattikorkeakoulun kanssa yhteistyösopimuksen. Yliopiston puolelta on lukioyhteistyön kehittämistä varten palkattu oma koordinaattori, Reetta Jänis. Myös lukioiden puolella on oma yhdyshenkilö sekä yhteistyöryhmä olemassa.. Ajatuksena on että lukiolaisille tarjotaan tiettyjä kursseja tai lukiolaiset voivat mennä arvosana opetukseen. (Leena Laukkanen, 17.3.2003).

Kuopiossa toimii VEP eli virtuaalinen erityisopetuksen palvelukeskus. Sen tarkoituksena on toimia erityiskasvatuksen eri toimijoita ja osapuolia yhdistävänä vuorovaikutuksen alustana sekä monipuolisen tiedon tarjoajana.

Maakunnallisen Vep-ympäristön luominen käynnistyi syksyllä 2001 erityiskasvatuksen pilottihankkeena. Hankkeen käynnistäjänä toimii Kuopion kaupunki. Kuopion yliopiston Finnish Fitness Plan -projektin kanssa on vuoden 2001 aikana luotiin erilaisia it-työkaluja, kuten esim. hajautettu laite- ja alustariippumaton web-editori, jolla mm. asiantuntijafoorumi työskentelee ja erityisopetuksen tietopalvelun sivuja päivitetään ja tuotetaan lisää eri asiantuntijoiden toimesta. Hankkeessa ovat mukana Opetushallitus, Mäntykankaan koulu ja seutualueyhteistyökunnat Siilinjärvi, Maaninka, Karttula ja Vehmersalmi. Vep-sivusto avautui verkossa 1.1.2002.. (<http://www.kuopio.fi/kpk/pkyVEP.htm>).

4.7. Jyväskylän seutu

4.7.1. Yleistä

Jyväskylässä on neljä lukiota: Cygnaeus lukio, Jyväskylän Lyseon lukio, Voionmaan lukio, Jyväskylän normaalikoulun lukio ja Jyväskylän Rudolf Steiner koulu.

Ammatillista koulutusta järjestää Jyväskylän koulutuskuntayhtymä. Siihen kuuluvat seuraavat oppilaitokset ja koulutusalat: Jyväskylän kauppaoppilaitos, sosiaali- ja terveystieteiden oppilaitos, palvelualojen oppilaitos, tekninen ammattioppilaitos, aikuiskoulutuskeskus ja oppisopimuskeskus. Kuntayhtymä on lisäksi osakkaana (35%) Jyväskylän ammattikorkeakoulu Oy:ssä. Vuonna 2002 kuntayhtymässä oli yhteensä n. 6000 opiskelijaa. Henkilökuntaa on n. 700. Kuntayhtymän vuotuinen liikevaihto on lähes 50 miljoonaa euroa. (<http://www.jkky.jypoly.fi/>).

4.7.2. Toisen asteen koulutuksen kehittämissyhteistyö

Jyväskylän seudulla on käynnistetty toisen asteen koulutuksen kehittämishanke elokuussa 2001. Vuoden 2003 alusta hanke on jatkunut kehittämissyhteistyönä, joka on saanut rahoitusta Keski-Suomen liitosta ja Euroopan sosiaalirahastosta. Tavoitteena on kehittää Jyväskylän koulutuskuntayhtymän ammatillisten oppilaitosten ja Jyväskylän kaupungin, Jyväskylän maalaiskunnan, Laukaan ja Muuramen lukioiden opiskelijoiden ja opettajien yhteistyötä, joka mahdollistaa laajan valinnaisuuden ja opiskelijoille henkilökohtaiset opiskelusuunnitelmat.

Ammatillisten oppilaitosten osalta projekti pyrkii vakiinnuttamaan kaksoistutkinto toimintamallin normaaliksi toiminnaksi. Lisäksi pyritään innostamaan lukiolaisia ammatillisten kokonaisuuksien opiskeluun lukion soveltavien kurssien puitteissa. Projekti jatkuu 31.12.2004 saakka. Projektipäällikkönä on Taina Roivainen. (<http://www.jkky.jypoly.fi/>).

1990-luvun alussa käynnistyneeseen nuorisosaasteen koulutuskokeiluun ei Jyväskylän seudulla menty mukaan. Vuonna 1997 alkoi toisen asteen yhteistyön suunnittelu ryhmä pohtia, millä tavalla yhteistyötä voitaisiin parantaa. Saman vuoden syksyllä luotiin syksyllä toisen asteen yhteistarjotin: yhteistoiminta-aikoja maanantai ja keskiviikko iltapäiviin. ne ovat edelleen

tarjolla. Samalla mietittiin miten kaksoistutkinto olisi mahdollista. Kaksoisrahoitus oli tuolloin vielä mahdollista. Niinpä kaksoistutkinnon suorittajat hakeutuivat aikuislukioon. Tavoitteena 4 aineen opinnot. Opinnot järjestettiin em. yhteistoiminta-aikoina ja opiskelijat opiskelivat omana ryhmänä. Yhteistoiminta- aika riitti neljään aineeseen.

Järjestelmä oli äärettömän raskas. Opiskelupäivät venyivät usein kello 8-18. Tästä järjestelmästä ei tullut kovin laajaa toimintaa. Vuosittain aloitti vain yksi ryhmä. Tämä johtui aikuislukion resursseista. Halukkaita oli enemmän kuin koulutukseen voitiin ottaa: 40 aloittajaa halukkaita oli noin 100. Valinta suoritettiin keskiarvon mukaan. Opintojen raskaus näkyi esim. siinä että keskeyttäneitä oli tiukasta valinnasta huolimatta paljon: noin 40 aloittaneesta vajaa 20 oli jäljellä. abina.

Kaksoisrahoitus loppui 1999 tai 2000. Tämän jälkeen koulutuskuntayhtymä maksoi kurssista maksun aikuislukiolle. Järjestelmää päätettiin kuitenkin kehittää. Hannu Salminen koulutuskuntayhtymän johtajan ajatuksena oli luoda järjestelmä, jolla helpotettaisiin opiskelijan oikeutta tehdä opintoja sekä ammatilliselta puolelta lukioon että lukiosta ammatilliselle puolelle. Haettiin kehittämisrahaa Euroopan sosiaalirahastolta. Saatiin myönteinen päätös. Keski – Suomen liitto tuli yhdeksi rahoittajaksi mukaan ja saatiin projektiin ESR- rahoja vuosille 2001-2002 sekä’ 2003-2004.

Projektin tavoitteeksi tuli selvittää millaisilla koulutusrakenteilla ja ratkaisuilla parhaiten tuetaan opiskelijoita pääsemään eteenpäin. Tehtiin selvitys siitä, millä tavalla eri reittejä tulleet menestyvät opinnoissa Ammattikorkeakoulussa.(Matti Virtalan selvitys). Parhaiten menestyi nuori, jolla on tieto ammatista ja jolla on hyvä osaaminen välineaineissa. Kun ei haluttu tarpeettomasti pidentää opiskelijan opiskeluaikaa, päädyttiin ratkaisuun, jossa opiskelija saa kolmessa vuodessa ammatillinen tutkinnon ja yo -tutkinnon. Halutessaan opiskelija voi neljäntenä vuonna täydentää lukio-opintoja ja saada näin lukion päästötodistuksen.

Projektiin palkattiin projektipäälliköksi Taina Roivainen ja koordinoiviksi lukioksi tulivat Muuramen ja Palokan lukiot. Opettajia haettiin sisäisellä haulla koko seutukunnan alueelta. Tehtävään rekrytoitiin yhteensä 18 opettajaa. Palkkaus järjestettiin niin että kukin järjestävä taho maksaa opettajan palkan ja laskuttaa sitten Jyväskylän koulutuskuntayhtymää.

Oppilaat eivät liiku. vaan opettajat liikkuvat. Käytössä on kuusijaksojärjestelmä ja opiskelijat suorittavat lukio-opintoja kolmena vuonna yhteensä 5 jaksossa. Ensimmäisenä vuonna 1 jakson sekä kahtena seuraavana vuonna kaksi jaksoa. osa opetuksesta on hoidettu kaupungin yhteistoiminta-aikojen – maanantai ja keskiviikko iltapäivien – kautta. Koordinoivat lukiot antavat opiskelijoille todistukset suorituksista ja huolehtivat ylioppilaskirjoitusten järjestämisestä.

Suunnitteluryhmässä istuu kaikkien oppilaitosten edustajat alueen oppilaitoksista. Päivälukiot kaupungissa eri kiertotuntikaavio kuin kaksoistutkinnon suorittajilla. Maalaiskunnassa kaikki oppitunnit ovat kaksoistunteja. Opettajien ei kannata siirtyä yhtä tuntia varten.

Siirtymisistä opettajat saavat virkaehtosopimuksen mukaisen korvauksen. Ammattilukiolaisten opetus on haluttu pitää vapaaehtoisuuteen perustuvana. Tärkeää on ollut saada innokas ja kehittämismyönteinen henkilöstö hoitamaan tätä tehtävää. Kerran

jakson aikana opettajat kokoontuvat yhteen pohdiskелеmaan pedagogisia kysymyksiä. (Taina Roivaisen 17.3.2003).

Eri oppilaitosten yhteistyötä edustaa myös Cygnet kouluverkko. Siinä on edustettuina oppilaitoksia ala-asteesta aikuiskoulutukseen. Verkon ohjelmistoympäristönä on pedanet.

4.8. Muita esimerkkejä

4.8.1. Kajaani

Kajaanin kaupungissa toimii kaksi lukiota Linnan lukio ja Kajaanin lyseon lukio. Vuonna noin 800 oppilaan ja 50 opettajaan opinahjo.

Kajaanissa on toisen asteen ammatillinen opetus yhdistetty Kainuun ammatti-instituuttiin. Toisen asteen koulutusyhteistyötä tehdään Kajaanin lyseon lukion ja ammattioppilaitoksen välillä. Vastavuoroisuutta tapahtuu molempiin suuntiin ammattioppilaitoksen opiskelijat voivat suorittaa opintoja lukiossa sekä lukion opiskelijat ammattioppilaitoksella.

Eduskunta hyväksyi helmikuussa Lex Kainuun. Se merkitsee maakunnallista hallintomallia. Vuonna 2004 pidetään vaalit, jossa valitaan maakuntavaltuusto ja maakuntahallitus. Maakuntahallinnolle siirtyy kolme kuntayhtymää:

1. Sosiaali- ja terveystalun kuntayhtymä 2. Kainuun liitto sekä 3. Toisen asteen koulutuksen kuntayhtymä. Vaalan kuntaa lukuun ottamatta kaikki Kainuun kunnat ovat mukana tässä mallissa.

Kunnissa lautakuntarakenne muuttuu. Kunnille jää vain katu – ja viemäriasiat sekä kulttuuri ja peruskoulutus. Vastaavasti maakuntahallinnon alle on perustettava yhteisiä lautakuntia, jotka käsittelevät esim. toisen asteen koulutukseen liittyviä kysymyksiä.

Uuteen toisen asteen koulutuksen kuntayhtymään tulee mukaan 8 lukiota, Kainuun Ammatti-instituutti, aikuiskoulutuskeskus Eduka, Kuhmon ja Suomussalmen ammatillisen koulutuksen yksiköt. Jokainen yksikkö säilyy tulosvastuullisena, ja yksikön johtajana toimii nykyiset rehtorit. Taloushallinto tapahtuu keskitetysti. Jokainen kunta joutuu panostamaan uuteen kuntayhtymään sillä lukioiden valtionavut eivät riitä koulutuksen toteuttamiseen. Tämä kysymys onkin lähitulevaisuudessa suunnitteluryhmän mietittävänä, millä perusteella maksut sovitaan. (Yrjö Mulari 1.4.2003).

4.8.2. Seinäjoki

Seinäjoella nuorisoasteen kokeilu alkoi v.1992. Tällöin Seinäjoella sijaitsi 7 toisen asteen oppilaitosta: Seinäjoen ammattioppilaitos, Etelä-Pohjanmaan ammattioppilaitos, Seinäjoen kotitalousoppilaitos, Seinäjoen sosiaalialan oppilaitos, Seinäjoen terveydenhuolto-oppilaitos ja Seinäjoen lukio. Nämä aloittivat yhdessä suunnittelemaan koulutustarjontaa, koulutuksen toteuttamista ja henkilöstön kouluttamista. Projektille tuli nimeksi SeNuko. Koordinaattorina toimi Seinäjoen kaupungin koulutussuunnittelija. Vuodesta 1994 lähtien organisaatiossa on toiminut koordinaattorityöpari.

Kun nuorisoasteen kokeilu päättyi jatkoivat Seinäjoen toisen asteen oppilaitokset (yksi lukio ja 6 ammatillista oppilaitosta) yhteistyötä. Verkostoon tuli mukaan myös oppilaitoksia Seinäjoen ulkopuolelta: Alahärmästä, Jurvasta, Imajoelta, Kauhavalta, Nurmosta ja Peräseinjoelta. Tällä hetkellä on mukana kaikkiaan 15 oppilaitosta, näistä kuusi on lukiota ja 9 ammatillista oppilaitosta. Vuonna 1999 organisaatiomuutosten myötä SeNukon hallinnoijaorganisaatioksi tuli Seinäjoen ammatillisen koulutuksen kuntayhtymä.

Opiskelijoille malli on merkinnyt mahdollisuutta suorittaa kaksi tutkintoa. Myös lukiolaiset ovat suorittaneet ammatillisia tutkintoja. Joku on suorittanut kaksi ammatillista tutkintoa. Verkoston piirissä on kaikkiaan n. 4000 opiskelijaa. Seinäjoen lukiossa on kehitelty myös etäopetusta. Etäopetus täydentää verkoston toimintaa. WebCt ympäristöön on rakennettu eri aineiden kurseja, joille opiskelijoiden on mahdollisuus suorittaa. (puhelinhaastattelu Seinäjoen lukion rehtori Tuula Lamminmäki 1.4.2003, SeNuKon strategia v. 2002-2007).

SeNuKo verkoston yhteistyö on järjestetty siten, että kaikki mukana olevat oppilaitokset osallistuvat koordinaattorin palkkauskustannuksiin. Jokainen maksaa 16,8 euroa /oppilas. Oppilaitokset saavat tämän jälkeen valita millaisiin yhteistoimintamuotoihin he tulevat mukaan. Hanke ei ole saanut missään vaiheessa mitään hankerahoja.

Käytössä on kuusijaksojärjestelmä. Se mahdollistaa ammatillisten oppilaitosten opiskelijoille mahdollisuuden suorittaa neljän pakollisen aineen lukio-opinnot siten että voivat kirjoittaa ylioppilastutkinnon kolmessa vuodessa. Sama jaksojärjestelmä mahdollistaa myös lukiolaisille mennä koko jaksoksi toiseen oppilaitokseen joko lukioon tai ammatillisiin opintoihin. Yhteistoimintajaksoja on vuosittain kaksi ja ne on sovittu etukäteen, jotta oppilaitokset voisivat suunnitella opetuksensa mielekkäästi.

Kuusijaksojärjestelmä mahdollistaa kerran vuodessa pidettävän projektiviikon. Kahden jaksonvälissä pidetään viikon mittainen yhteistoiminta-aika, jolloin opiskelijat voivat hakeutua eri oppilaitoksiin tekemään erilaisia projekteja. Projektit ovat yhden kurssin mittaisi kokonaisuuksia. Esimerkiksi kaikkien oppilaitosten kansainväliset opintomatkat on sijoitettu tälle viikolle. Seinäjoen palvelualuejen oppilaitos järjestää tietokoneen A ja AB-ajokorttikoulutuksen ja kokeen tuolla viikolla. Kotitalousoppilaitoksessa kevään kardereroobiin tai aasialaiseen ruokakulttuuriin. Alahärmässä on esim. bändikoulu ja ratsastuleiri, Ilmajoelle tehdään kaakeloinnin, puunpunonnan ja tapetoinnin kurseja. Seinäjoen lukiossa on mm. valmentautumiskurseja ja CAD-suunnittelua. Kaikki opiskelijat ja opettajat osallistuvat jollekin kurssille. Joka kolmas opiskelija valitsee kurssin muusta kuin omasta oppilaitoksesta vuoden 2003 projektiviikolla.

Viikottaisessa tuntikaaviossa on jokaisessa jaksossa on yhteistyöpalkki, jolloin opiskelija voi ottaa kurseja toisesta oppilaitoksesta. Myös tässä yhteistyössä tapahtuu vaihtoja oppilaitoksesta toiseen, vaikka Seinäjoen ulkopuolelta etäisyydet asettaa rajoituksia.

SeNukon yhteistoimintaa organisoivat kaksi puolipäiväistä koordinaattoria Hellevi Lassila ja Aila Ylihärtilä. Sen lisäksi toiminnan suunnittelua varten on perustettu pysyviä työryhmiä. Ohjausryhmään kuuluvat oppilaitosten rehtorit. Sen tehtävänä on huolehtia taloussuunnittelusta, tarkentaa painopistealueita. Suunnitteluryhmään kuuluvat lukuvuoden jaksosuunnittelusta ja työjärjestyksen laadinnasta vastaavat henkilöt. Opinto-ohjaajien työryhmä organisoivat valinnat muista oppilaitoksista, suunnittelee SeNuKo – opintotarjottimen. Kansainvälisyysryhmään kuuluvat oppilaitosten kansainvälisistä asioista vastaavat opettajat.

SeNuKo opiskelijakunta kehittää opiskelijoiden yhteistä toimintaa ja tuo esille opiskelijoiden näkemyksiä verkoston toimintaan liittyvistä asioista. (Hellevi Lassila, 10.4.2003).

4.8.3. Hämeenlinnan seutu

Hämeenlinnan seudun kahdeksassa kunnassa on aloitettu yli kuntarajojen ulottuva koulun kehittämishanke Oppijan Tuki. Hanketta on rakennettu pari vuotta opetusministeriön tuella. Tällä hetkellä Hämeenlinnan seudulla on mukana 12 000 koululaista ja 750 opettajaa, jotka ovat mukana Opettajan Tuessa. Toiminnan tavoitteena on opettajan taitojen kehittäminen ja luoda uusia tapoja oppia ja opettaa.

Käytännössä toimitaan niin että opettajien tueksi on hankittu noin 20 pedagogista tukihenkilöä, jotka kehittävät malleja ja menetelmiä, joiden avulla koulua voidaan kehittää oppimisympäristönä ja opetusta räätälöidä oppilaan tarpeet huomioiden. Oppijan Tuki on jo nyt rakentanut 13 resurssikeskuksen verkon. Resurssikeskukset kehittävät oman vahvuusalueensa erityisosaamista ja tarjoavat tietonsa koko joukon käyttöön. Toimintaan on palkattu yksi kokopäivätoiminen koordinaattori – Tom Tarvainen. Opetushallituksen pääjohtaja Kirsi Lindroos pitää hanketta erinomaisena kehitysmallina. (Helsingin Sanomat 2.3.2003; Tarvainen – Mäensivu, Oppijan tuki 18.2.2003).

4.9. Kokemuksista poimittuja

Edellisissä kappaleissa on esitetty erilaisia alueellisia ratkaisuja, joilla toisen asteen koulutuksen yhteistyötä on pyritty järjestämään. Paikalliset tilanteet ja historialliset tekijät ovat usein ohjanneet eri ratkaisuihin. Perusratkaisu on kuitenkin lähtenyt ammatillisen koulutuksen ja lukion yhteistyömallista. Edellisissä kappaleissa käsitellyistä alueelliset ratkaisut voidaan jakaa nelikenttään:

	<i>Oppilaitosten sijainti</i>	
	<i>lähellä</i>	<i>kaukana</i>
yhtenäinen	<i>Oppilaitos malli</i> Nastola	<i>Seutukuntamalli</i> Kajaani Oulu (suunnitelma)
verkostoitunut	<i>Ammattilukio</i> Kuopio, Tornio Salo	<i>Verkostomalli</i> Turku Jyväskylä Seinäjoki

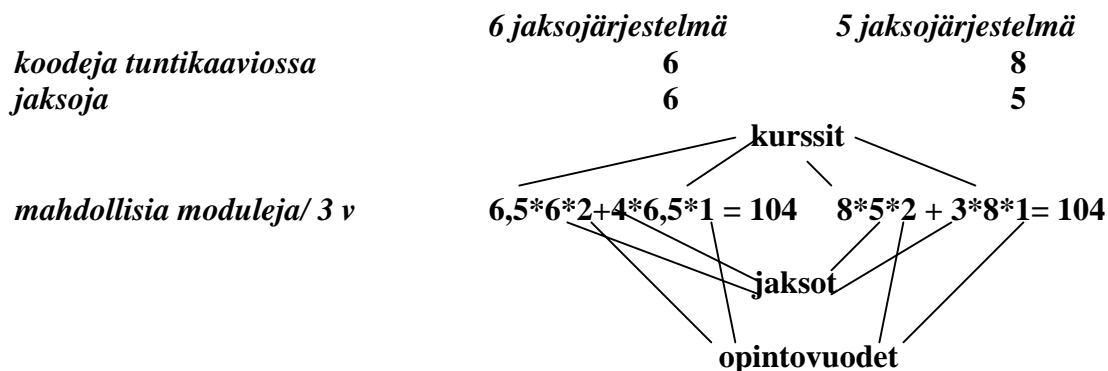
(kaavion terminologia Matti – Vesa Volanen, Jyväskylän yliopiston koulutuksen tutkimuksen laitos)

Tarjotaanko ammatillinen koulutus omassa oppilaitoksessa vai lukiossa. Suorittavatko opiskelijat koko lukion vai vain neljä ainetta. Nämä peruskysymykset vaikuttavat jaksojärjestelmän valintaan. Useimmissa tapauksissa yhteistyö on käynnistynyt ensin aikuislukion taholta ja siirtynyt sitten päivälukioon. (Kuopio).

Oppilaitosmallissa kaksi oppilaitosta sijaitsee niin lähellä toisiaan että ne on mahdollista yhdistää hallinnollisesti. Nastolan Nastopol on hyvä esimerkki siitä miten yhdistämisellä on saavutettu opiskelijalle tuntevia etuja. Koulutuksen suunnittelu ja toteutus voidaan tehdä niin että on mahdollista suorittaa opintoja ristiin. Sama kurssitarjotin takaa päällekkäisyyksiä ei ole.

Ammattilukio –mallissa korostuu ratkaisut, joilla on haettu mahdollisuutta järjestää ammattioppilaitoksen opiskelijoille mahdollisuus suorittaa yo-tutkinto sekä lukio-opinnot joko 4 pakollisen aineen verran tai sitten koko lukion oppimäärä. Perusrakenteeseen vaikuttaa se millä tavalla em. ratkaisu on tehty. Useimmissa tapauksissa tämän yhteistyön seurauksena myös lukioiden välinen yhteistyö on voinut käynnistyä.

Monessa tapauksissa koulutuksen antajana oli aikaisemmin ollut aikuislukio, mutta tehtävä oli siirtynyt päivälukioille. Käytössä oli sekä 5 – että 6 - jaksojärjestelmä. Molemmassa jaksojärjestelmissä saadaan teoriassa mahdollisia moduleja yhtä paljon oletus maksimituntimäärä 40 h/viikko):

Käytännössä opiskelija ei voi lukea kahta peräkkäistä samaan aineen kurssia yhtä aikaa. Ylioppilaskirjoitusten pakolliset aineiden kurssimäärät ovat: äidinkieli 6, vieras kieli 6, toinen kotimainen kieli 5 ja matematiikka 6. Näin ollen ko. aineet vaativat kuuden jakson opinnot. Tällöin ammatillisiin opintoihin jää viisijaksojärjestelmässä: $3 * 5 - 6 = 9$ jaksoa ja kuusijaksojärjestelmässä $3 * 6 - 6 = 12$ jaksoa. Joten eri jaksojärjestelmät mahdollistavat ammatillisissa opinnot seuraavat kurssimäärät (modulit):

kuusijaksojärjestelmä: $12 * 6,5 = 78$ ov.

viisijaksojärjestelmä: $9 * 8 = 72$ ov.

Kummassakaan järjestelmässä jäädään 90 opintoviikosta. Vapaasti valittavia ammatillisia opinnoista voidaan täydentää erotus (ks. kpl 2.1.). Viisijaksojärjestelmä vie ammatillisista opinnoista enemmän kursseja, joten se ei sovellu yhtä hyvin ammatillisen ja lukiokoulutuksen yhdistelmäopintoihin. Mikäli sitä kuitenkin käytetään on sekä

ammattillisia opintoja että lukio-opintoja tarjottava samassa jaksossa. ”Puhtaat” yhden oppilaitoksen modulit eivät ole mahdollisia.

Verkostomallissa koulutuksen järjestämisessä tehtiin usean eri ylläpitäjien omistamien oppilaitoksen yhteistyönä. Esimerkiksi Jyväskylän seudulla koko seudun opettajatiimi huolehti kaksoistutkinto-opiskelijoista. Periaatteena opetus tuotiin opiskelijan lähelle. Seinäjoen ja verkostomallissa toimittiin päinvastoin. Opettajat pysyivät omassa koulussaan ja opiskelijat vaihtoivat oppilaitosta. Moduliloikkauksia esiintyi myös lukiosta ammatillisiin oppilaitoksiin. Salossa oli tavallisempaa että lukiolaiset siirtyivät ammatillisiin oppilaitoksiin. Nämä siirtymät edellyttävät puhtaita moduleita.

Seutukuntamalli on uusi tapa ratkaista alueellinen yhteistyö. Kainuun maakuntahallintomalli vaati jopa oman lain, jotta se voitiin toteuttaa. Oulussa suunnitellaan lukion järjestämisluvan saamista koulutuskuntayhtymälle. Silloin mahdollistuu saada kaikki toisen asteen koulutuspalvelut saman sateenvarjon alle. Seutukuntayhtymä on tietysti mahdollista rakentaa myös lukioiden välille, mutta tällöin on huomattava että se ei johda uuteen kilpailutilanteeseen ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen välillä.

Lukioiden välinen yhteistyö on tavallisesti perustunut yhteistoiminta-aikoihin ja monimuoto -opetukseen (esim. Turku). Saman ylläpitäjän lukioissa, jotka sijaitsevat lähellä toisiaan on käytetty saman jaksojärjestelmän lisäksi samaa tuntikaaviota. (esim. Torniossa). Tämä mahdollistaa eri kurssien yhteistarjonnan.

Seinäjoella ja Salossa myös lukiolaiset ottivat opintoja ammatilliselta puolelta. Seinäjoella lukiolaiset siirtyivät muihin lukioihin myös projektiviikkojen aikana.

Etälukio toiminta oli aikuislukion vetämää. Siitä saatiin lisäarvoa päivälukioiden kurssien kertaamiseen tai jopa kesälukiotoimintaan (Jyväskylä). Turussa etälukio toimintaan osallistuivat kaikki seudun oppilaitokset. Videoneuvotteluopetusta järjestettiin silloin kun siihen oli jokin erityinen syy. Esimerkiksi Tyrnävällä ja Limingalla syy oli se, että ei saatu lupaa perustaa omaa lukiota.

5. Tampereen seutu oppivana alueena

5.1. Visio

Tampereen seudulla toisen asteen oppilaitokset ovat varsin kaukana toisistaan. Jotkut ovat lähellä ja yhteistyö näiden välillä on helpompaa. Suurimmillaan etäisyydet ovat kuitenkin kymmeniä kilometrejä. Näin ollen luvussa 4.9. olevan nelikentän perusteella Tampereen seudulla voitaisiin rakentaa, joko seutukuntamallia (jos hallinto on yhtenäinen) tai verkostomallia.

Luvussa 1.5. puhuttiin oppivasta alueesta. Siihen tarvitaan:

1. alue, jolla on identiteettiperustainen tai alueen omaleimaisuuteen perustuva tarve ja valmius kehittää kilpailukykyään.

2. Visio: yhteinen kehittämisnäkemys
3. Kehittämisstrategiat, joilla visio saavutetaan
4. Verkostoituneet toimijat
5. Tieto- ja arviointijärjestelmät

Tampereen seutua voidaan pitää riittävän yhtenäisenä alueena, jotta se voisi muodostaa oman kokonaisuuden. Itse asiassa Tampere ja sen ympäristökuntien toiminnat ovat monella tavalla kietoutuneet toisiinsa. Koulutuksen alalla on aiemmin todettu, että noin kolmasosa ympäristökuntien nuorista käy toisen asteen koulutuksessa Tampereen kaupungissa. Bussiyhteydet ympäristökuntien ja keskustan välillä ovat hyvät. (kpl. 2.4.). Tampereen kaupunkiseudulla on myös jatkossa hyvät valmiudet säilyä kilpailukykyisenä koulutuksen tarjoajana.

Visio on yhteinen näkemys tavoitetilasta. Nykyisin termiä käytetään hyvin yleisesti ja se on herättänyt myös kriittisiä näkemyksiä. Esimerkiksi professori Hannu Simola pitää visioiden luomista itsensä pettämisenä:

Kun julkishallinnossa menetettiin usko 1980-luvulla suunnittelun kaikkivoipaisuuteen...., siirryttiin suunnittelu-uskosta visio-uskon suuntaan. On syytä muistuttaa sanan visio alkuperäisestä merkityksestä. Se tarkoitti harhanäkyä, uskonnollisessa hurmostilassa koettua hallusinaatiota tai ilmestystä...Koulutuksessakin toivoisi ajan lähestyvän, jolloin uskottaisiin että todellisuutta ei voi käskeä sen paremmin suunnitelmilla kuin visioillakaan.

(Kasvatus 3/2001, Simola, 294)

Yhteistyön suunnittelu vaatii kuitenkin yhteisen näkemyksen tavoitteesta. Tällä hetkellä tällainen puuttuu. Jokaisella toimijalla on kuitenkin omansa. Tampereella on oma visio ja ympäristökunnilla omansa. Seudullisen yhteistyön alustavassa visiossa voidaan lähteä seutuselvitystehtävän toimeksiannosta: *”selvitetään toimenpiteitä ja yhteistyön muotoja, joilla kukin Tampereen kaupunkiseudun kunta voi hyötyä toisen asteen seudullisesta yhteistyöstä.”* Tavoitteena on saavuttaa yhteistyöllä synergiaetuja. Seudullinen yhteistyön visiona on tuottaa yhteistyöllä eri tavoin hyötyä eri koulutuksen järjestäjille ja käyttäjille eli opiskelijoille.

5.2. Strategiat

5.2.1. Oppilaitoskeskeisyydestä alueelliseen ajatteluun

Oppilaitoskeskeisyys tuli korostetusti mukaan toisen asteen koulutukseen 1990-luvun muutosten myötä. Profiloitumisen positiivinen anti oli se, että syntyi lukioita, jotka olivat erikoistuneet jollekin erityisalalle. Profiloitumisen negatiivinen puoli oli kilpailu opiskelijoista. Lukiot alkoivat ihmisten mielissä entistä voimakkaammin leimautua hyväksi ja huonoiksi. Tuloksellisuuden ja tehokkuuden korostaminen tuli myös kouluelämään. Professori Hannu Simola käyttää tästä nimitystä erinomaisuuden eetos.

Euroopan kouluelämän monen kirjavuus yrittää löytää tiensä myös Suomeen. Opetusviranomaiset ovat yrittäneet puolustaa suomalaista koulutusjärjestelmää, joka takaa korkean opetuksen laadun eri puolella maata. Tämä järjestelmä on uhattuna, jos leimautumiskehitys jatkuu. Jos jokin oppilaitos leimataan huonoksi, vähitellen leima alkaa

toteutua myös käytännössä. Hyvät oppilaat karttavat koulua, tulokset heikentyvät, opettajarekrytoinnissa tulee vaikeuksia jne.

Oppilaitoskeskeisyydestä siirtyminen kohti alueellista ajattelua vaatii kokonaisvaltaisempaa näkemystä koulun tehtävästä ja mahdollisuuksista. Hannu Simola vertaa koulutusta ja Donald Woods Winnicotin teoriaa lapsen tasapainoisesta kehityksestä seuraavasti:

Lapsen tasapainoisen kehittymisen tukeminen onnistuu Winnicotin mukaan parhaiten aivan tavallisilta äideiltä, kunhan he vain saavat turvallisissa olosuhteissa seurata äidinvaistoaan. Ongelmia hänen mukaan esiintyy kolmenlaisilla äideillä. Yksillä on jokin erityinen teoria siitä, miten lasta tulee hoitaa. Toisilla on niin vaativa työ, ettei se mahdollista uppoutumista erityisesti äitiyden alkuvaiheessa hoivatyöhön. Kolmannet ovat liiksi keskittyneitä omaan mieheensä.

Soveltakaamme Winnicotin ajatusta koulunuudistuksen strategioihin. Siirtyminen erinomaisuuden painottamisesta kohti riittävyden suuntaan, toisi mukanaan siirtymiä koulutusvisionäristä kohti koulutusrealismia..(Kasvatus 3/2001, Simola 293-294).

Ollakseen riittävän hyvä ei tarvitse tavoitella erinomaisuutta. Oppilaitoskeskeinen paremmuuden tavoittelu ei ole tuottanut opiskelijoiden kannalta lisäarvoa. Ne oppilaat, jotka olivat hyviä peruskoulussa ovat saavuttaneet myös lukiossa parempia tuloksia. Oppilaitosten erot perustuvat oppilaiden lähtötasojen eroihin. (ks. kpl. 2.3.2.). Ei koulu ole välttämättä erinomainen jos se pystyy vain säilyttämään hyvin opiskelijoiden suoritustason, mutta ei pysty sitä parantamaan. Koulu, joka saa heikomman opiskelijan motivoitua hyviin suorituksiin, on hankkinut opiskelijalle todellista lisäarvoa. Siinä näkyy koulun vaikutus.

Siirtyminen erinomaisuuden palvonnasta riittävyden korostamiseen tuo keskusteluun ne perusedellytykset, joita jokaisella oppilaitoksella tulisi olla tehtävänsä toteuttamiseksi. Alueellisen näkökulman lähtökohtana on oppilaitosten yhteistyö ja solidaarisuus – ei keskinäinen kilpailuasetelma. Erinomaisuuden eetoksesta otetaan siten askeleita kohti riittävän hyvää koulua. (Kasvatus 3/2001, Simola, 293-296).

Oppilaitoskeskeinen ajattelu, oman lukion markkinointi ja sitä kautta kilpailuasetelman korostaminen on syvään juurtunut asenne. Sitä ei pystytä yhtäkkiä muuttamaan. Alueelliseen ajatteluun voidaan päästä vain vähittäisen asenteen muutoksen kautta:

- ↓ 1. myöntäminen,
- ↓ 2. hyväksyminen
- ↓ 3. sisäistäminen.

Ensimmäinen tärkein asia on sopia yhteisistä tavoitteista yhdessä. Mitä seudullisella yhteistyöllä tavoitellaan. On ensin analysoitava nykytilanne. Mitä meillä on tällä hetkellä koossa? Mitä muuta tarvitaan? Miten toimitaan yhdessä? Mitkä ovat pelisäännöt?

Useat selvityksessä haastatelluista rehtoreista pitivät tärkeänä lähtökohtana ei toimijoiden yhdenvertaisuutta. Kaikkia on kohdeltava tasapuolisesti. Yhteistoiminta ei saa myöskään olla yksipuolista.

Toiseksi on mietittävä miten seudullisen yhteistyön todelliset toteuttajat eli opettajat saadaan muutoksen taakse. Muutoksia ei voi käskää. Seudullista yhteistyötä ei voi toteuttaa vain kirjoituspöydän takaa suunnitellen. Sen täytyy olla kaikkien yhteinen yritys ja siihen on lähdeävä avoimin mielin.

Oppivan alueen toimijoiden on rakennettava verkostonsa itse. Lopputulos on kuitenkin harvoin juuri sellainen kuin on ennalta ajateltu. Uudistukset ovat aina muuttaneet koulua, mutta sivutuotteina syntyy aina sekä positiivisia että negatiivisia seurauksia ja vaikutuksia. (Kasvatus 3/2001, Hannu Simola 294). Tämäkin riski on otettava.

Alueellisen ajattelun näkemystä Markku Markkula on kuvannut rajattoman toisen asteen käsitteellä:

Oppilaitosten yhteistoiminta hajautettuna verkostona vaatii toimintamalleja, joiden avulla hyödynnetään kaikkien yksiköiden vahvuuksia, jaetaan rajallisia resursseja tehokkaasti sekä koordinoidaan eri toimijoiden välistä toimintaa.

Lähtökohtana on että oppijalle turvataan mahdollisemman hyvät mahdollisuudet saada käyttöönsä kaikkien alueella käytettävissä olevat koulutussisällöt ja –resurssit. (Markkula 2002, 8).

5.2.2. Ammatilukiotoiminnan organisointi ja ”moduliloikkaus”

Tällä hetkellä Tampereen seudulla on ammatilukiotoiminta organisoitu Tampereella ja Nokiolla Aikuislukion avulla. Käytössä on viisijaksojärjestelmä. Se ei mahdollista ns. ”puhtaita” moduleita eli opiskelijan siirtymistä koko jakson ajaksi opiskelemaan toiseen oppilaitokseen. Ajatuksena on tuoda lukio-opinnot opiskelijalle omaan oppilaitokseen. Lukio-opintoja ja ammatillisia opintoja voidaan järjestää osittain samassa jaksossa. Rehtori Helena Tuusa pitää nykyistä järjestelmää oppilaan kannalta hyvänä. (Helena Tuusa 14.2.2003). Tässä kappaleessa pohditsellaan myös vaihtoehtoisia malleja.

Ammatilukiotoiminnan perusratkaisu on monissa edellä kuvatuissa esimerkeissä ollut se keskeinen strateginen väline, jonka perusteella kaikki yhteistoiminnan palaset ovat asettuneet paikoilleen. Tarjotaanko lukio-opetus omassa oppilaitoksessa vai lukiossa. Toisin sanoen siirtyykö opettajat vai oppilaat. Suorittavatko ammatillisen yhdistelmä-tutkinnon opiskelijat koko lukion vain ainoastaan neljän pakollisen aineen opinnot.

Jos opinnot tarjotaan ns. kotipesään – sinne missä opiskelija suorittaa muutkin opinnot – silloin tarvitaan ainoastaan sopimuksia tiettyjen lukion opettajien kesken tuntien pidosta. Päivälukion opettajien aikataulun sovittaminen tähän ns. ylimääräiseen opetukseen voi olla hankalaa, muttei mahdotonta. Esimerkiksi Jyväskylän esimerkissä lukio-opetus Jyväskylän ammatillisille oppilaitoksille hoidettiin ympäristökuntien opettajien toimesta. Tuntikaavioiden on oltava samanlaisia niin että tietyt koodit tietyissä jaksoissa voidaan varata lukion tunteja varten.

Toinen vaihtoehto on se, että opiskelija siirtyy lukiojakson ajaksi johonkin lukioon. Kaupungissa opiskeleva voi siirtyä esim. kotikuntansa lukioon suorittamaan tiettyjä lukio-opintoja. Vaatimuksena on silloin se, että jaksojärjestelmä ammatillisessa oppilaitoksessa ja lukiossa on sama. Tuntikaavio sen sijaan voi olla erilainen. Yhteistyöoppilaitosten on lisäksi sovittava missä jaksoissa ja kuinka paljon ammatillisen puolen opiskelijoita on lukioon tulossa.

Tampereen seudun ammattioppilaitoksissa (Tampereen ammattiopisto) modulointi tekeillä tai se hyvin pitkälle tehty. Ammattioppilaitosten opintojen modulointi on herättänyt myös kritiikkiä. Ensinnäkin on kiinnitetty huomioita siihen, että modulointi on toteutettu vain

yhdistelmäopintoja suoritettavien takia. Ratkaisu ei saisi vaikeuttaa eri oppilaitosten suuren enemmistön opintoja.

”Muutaman opiskelijan etua ei saa asettaa suuren enemmistön edelle. (opinto-ohjaaja Hannu Soro Tammerkosken lukio 19.2.2003).

Toisaalta on esitetty, että ammatillisten opintojen jakaminen pieniksi kokonaisuuksiksi ei palvele ammattiin oppimista.

”Hitsaajaksi ei opi yhden jakson aikana.” (Matti Voutilainen, 7.3.2003).

Toisaalta voidaan ajatella, että työssä oppimisjaksotkin voivat palvella oppimista. (Helena Tuusa 14.2.2003). Oppimiskäsityksiin on syytä hyväksyä myös epävirallinen ja arkioppiminen. (ks. kpl. 1.4.).

On tietysti mahdollista luopua moduliajattelusta. Silloin lukio-opintoja ja ammatillisia opintoja tarjottaisiin osittain samoissa jaksoissa. Viisijaksojärjestelmä olisi tuolloin yhtä käyttökelpoinen kuin kuusijaksojärjestelmä. Tämä toiminta vaatisi melkoista opintojen räätälöintiä, mikäli lukiolaisille aiotaan tarjota joitakin ammatillisia kokonaisuuksia.

Lukion kurssit on mahdollisuus muuttaa moduleiksi. On kyse vain informaation jakamisesta. Lukiot suunnittelevat tarjottimensa niin että sovituisia jaksoissa on eri koodeilla tarjolla ne kurssit, joita yhdistelmäopintoja suorittava tarvitsee. On sopimuskysymys aletaanko lukiossa ko. opintopaketteja nimittämään moduleiksi. Ammatillisen oppilaitoksen opiskelijan kannalta tämä käytäntö voisi olla yksinkertaisempi.

esim. moduli 1: AI 1, EN 1, RU 1, MB1 = 4 kurssia
1a MA 1
1b kurssi KU/MU + LI
1c FY1 , KE 1
1 d lyhyt kieli 1 kurssi
1e reaalin 1 kursseja

Jos oppilaitos tarjoaa nämä kaikki 1. jaksossa kirjoitetaan tarjottimeen: moduli 1: a, b, c, d, e opiskelija valitsee siitä oman paketin

Yhdistelmäopinnoissa on mahdollista suunnitella eri polku niille, jotka suorittavat koko lukion oppimäärän ja ns. neljän aineen opiskelijoille. On mahdollista lähteä lukiolinjan valinneiden kanssa alusta pitäen 4 vuoden suunnitelmalla tai lähteä kaikkien kanssa 3 vuotisista opinnoista. Kolmen vuoden yhdistelmäopintojen suorittamisen jälkeen voidaan opiskelijalle antaa mahdollisuus suorittaa loppuun lukiotutkinto (Jyväskylä). Tällainen malli on opiskelijan kannalta joustavampi, koska se antaa perustutkinnot normaaliajassa ja mahdollistaa täydentävät opinnot jos opiskelija sitä haluaa. Myös Sitran raportissa pidettiin yksilöllisten oppimispolkujen tukemista tärkeänä. (Oppimisella osallisuutta... 2002, 29, 36).

Moduliloikkausperiaate tarjoaa myös lukion opiskelijoille mahdollisuuden opiskella jakso vuodessa toisessa oppilaitoksessa. Lukiolaiset voivat kerätä ammatillisista opinnoista kokonaisuuden, joista he voivat saada hyväksi luettuja opintoja ammattikorkeakoulussa.(esim. Salon malli).

Muutamat rehtorit epäilivät oppilaitosten vaihtojen toimivuutta käytännössä. Muutoksen esteenä voivat olla opiskelijoiden konservatiiviset asenteet. (Matti Holkeri 12.2.2003; Matti

Hännikäinen 19.2.2003). Toisaalta opiskelija saattaa ajatella, että miksi minun pitäisi ottaa toisen talon kursseja kun omankin talon tarjonta saattaa olla ihan riittävä.(Martti Erkkilä 19.2.; Leena Valomo 13.2.). Välijärvi ja Kuusela havaitsivat useissa Tampereen lukioissa samantyyppisiä näkemyksiä siitä, että oman oppilaitoksen tarjontaa pidettiin täysin riittävänä. (Välijärvi – Kuusela 2001, 37, 44, 61, 67).

Opiskelijoille ei pidä vain tarjota moduliloikkauksia tai yhteistoiminta-aikoja vaan heidät on johdatettava uuteen tapaan opiskella. Aivan kuin luokaton lukio on erilainen verrattuna peruskouluun. Opintojen alussa uusi laaja opiskeluympäristö on esiteltävä. Näin meneteltiin Seinäjoella. Silloin asia tulee tutuksi ja siihen voidaan suhtautua vailla ennakkoluuloja. Tietysti on selvää että opiskelijalle pitää myös olla jotakin ”porkkanaa”, jos hän siirtyy koko jakson ajaksi toiseen kouluun. Lukioiden tarjontaa olisikin mietittävä myös tästä näkökulmasta:

1. Joka vuosi kaikkien lukioiden ei kannata tarjota kaikkia mahdollisia ja samantyyppisiä kursseja
2. Ammattioppilaitosten tulisi muodostaa sellaisia ammatillisia kokonaisuuksia joista olisi lukio-opiskelijalle hyötyä esim. jatko-opintojen kannalta(Pentti Saavalainen, 14.2.2003).

Muissa oppilaitoksissa opiskelu tekee nuoresta rohkeamman ja ennakkoluulottoman tulevaisuudessa. Hänen on helpompi lähteä etsimään opiskelupaikkaa myös vähän kauempaa. Myös opetuksen yhteiskäytön lisäämiseksi opiskelijoita olisi tuettava valitsemaan kursseja toisesta oppilaitoksesta. (Välijärvi – Kuusela 2001, 16).

Toiseen oppilaitokseen siirtyminen koko jakson ajaksi ei ole järkevää, jos jakson sisältämät opinnot eivät muodosta mielekästä kokonaisuutta. Ammatillisella puolella tällaisten kokonaisuuksien muodostaminen on täysin mahdollista. (Veikko Viljanen 14.3.; Jaakko Ilomäki 13.2.) Lukiossa em. kokonaisuudet ovat jo olemassa. Kuusijaksojärjestelmä antaa oppilaitoksesta toiseen siirtymisille enemmän vaihtoehtoja. Viisijaksojärjestelmässä yhdistelmä opintojen järjestäminen onnistuu parhaiten samassa oppilaitoksessa.

Kumpi jaksojärjestelmä otetaan käyttöön on keskeinen seudullisen yhteistyön strateginen ratkaisu. Kysymys on arvovalinnoista. Niiden tärkeys on syytä tunnistaa ja samalla on myös huomattava koulutuksen toimintaympäristön muutosvaatimukset. Sitran raportissa esitettiin nelivuotista ammattilukiota, jolla mahdollistettaisiin nopea valmistuminen ja samalla rakennettaisiin mahdollisuuksia elinikäisen oppimiseen. On huomattava, että yksilöllisten oppimispolkujen lisääminen ammatillisten ja lukio-opintojen välimaastoon tähtää samoihin tavoitteisiin.

5.2.3. Uudet opetusmenetelmät ja pedagoginen kehittäminen

1. Uusi pedagoginen toimintakulttuuri

Uudessa oppivassa alueessa myös oppimisen muodot on mietittävä uudelleen. Verkostosta ei ole hyötyä jos sitä ei käytetä. Perinteinen opetussuunnitelma-ajattelu lähtee opetuksen päämäärien ja tavoitteiden, opetussisältöjen sekä opetuksen organisoinnin ja –menetelmien ennakkosuunnittelusta. Opetussuunnitelma voidaan nähdä myös laajemmin

oppimisympäristönä. (Ongelmasta oivallukseen 2003, 31). Luokaton lukio antaa niin opettajalle kuin opiskelijalle monenlaisia pedagogisia mahdollisuuksia, mutta usein niitä käyttävät vain harvat. Välijärvi ja Kuusela peräänkuuluttavat Tampereen lukioiden arviointikertomuksessaan myös luokattomuuden mahdollistavia työtapoja:

...eikö luokattomuus voisi olla muutakin. Jos lukio tähtää jatko-opintojen, dynaamisesti muuttuvan työelämän ja elinikäisen oppimisen valmiuksiin, eikö jokaisen lukiolaisen pitäisi pohtia valintojaan, oppia työskentelemään vaihtelevin työtavoin ja kehittyä ottamaan vastuuta omasta opiskelustaan....

Miksi ei käytetä hyväksi entistä aktiivisemmin luokattomuuden dynaamisia mahdollisuuksia innostamalla, ja jopa velvoittamalla opiskelijoita itse etsimään erilaisia opiskelutapoja ja käyttämään aikaansa vaihtelevin tavoin kurssien tavoitteiden saavuttamiseksi. (Välijärvi – Kuusela 2001, 10).

Välijärven ja Kuuselan ajatuksena on, että luokattoman lukion pitäisi kannustaa oppilaitaan opiskelemaan ennakkoluulottomasti ja rakentamaan omaa oppimispolkuaan. Tällä hetkellä niin koulu kun oppilaitoskin elävät oppilaitoskeskeistä kulttuuria. Valintoja ei juuri tehdä naapurikoulusta vaikka koulu olisi ihan vieressä.

Toisaalta on muistettava asian toinen puoli. Pedagogisten näkökulmien tavoitteena on tuottaa sellaisia ratkaisuja että niillä parannetaan oppimistuloksia. Eri oppiaineissa ainedidaktiikka voi vaatia aivan erilaisia toteuttamismalleja. Se mikä soveltuu hyvin historian opettamiseen ei välttämättä käy kielten opetukseen. Koulussa erot tiedostetaan ja opetusmenetelmät ovat erilaisia. Kun opetusratkaisuja pohditaan esim. etäopetuksen kohdalla, ainedidaktiikan osuus korostuu entisestään. Toiset aineet ovat lähiopetuksen ja opettajakeskeisyyden suhteen herkempiä kuin toiset. Myös toiset oppilaat kaipaavat enemmän ohjausta kuin toiset.

Pedagogisen kehittämisen vastuuta voidaan myös jakaa usean oppilaitoksen kesken. Yksi kehittää ja kokeilee yhtä asiaa ja joku toinen jotakin muuta. Näin voidaan kaikkien osaamista hyödyntää ja saadaan luotua pedagogisten resurssikeskusten verkosto. (vrt. Hämeenlinnan seudun esimerkki).

2. Monimuoto-opetus

Turussa monimuoto-opetus oli järjestetty yhteistyössä eri koulutuksen järjestäjien kanssa. Jokainen tarjoaa yhden kurssin yhteiselle tarjottimelle. Verkostoon kuuluvan oppilaitoksen opiskelija voi valita eri kursseja. Opetus koostuu lähiopetuksesta (3 * 2 h) ja etäopetuksesta.

Tämän tyyppinen toiminta oppivan alueen kannalta on erittäin hyvä, koska se käytännössä ohjaa koulutuksen järjestäjät verkostoitumaan. Lisäksi kaikki saavat hyötyä yhteisestä toiminnasta. Tekemällä yhden kurssin saat mahdollisuuden kymmenelle kurssille. Opiskelijoiden kannalta tämä ohjaa erilaisiin työskentelytapoihin, joihin ei tavallisesti koulussa törmää.

Tampereen e-pajassa on jo tehty useita verkkokursseja, joten perusformaatti ja ohjelmistoympäristö on periaatteessa valmiina. Samoin on jo olemassa koulutusmenetelmät, joita voidaan hyödyntää opettajien koulutuksessa. Jos e-pajan käyttö laajenee on resurssit mietittävä uudelleen: tukihenkilöstön ja kouluttajien tarve.

Monimuoto-opetus palvelee myös yhdistelmäututkinnon suorittajia. Eri aineiden tuki – ja kertauskursseja voidaan järjestää ammatillisten oppilaitosten opiskelijoille. Ja näitä voidaan sijoittaa myös lukiojaksojen ulkopuolelle, koska kysymys on pääasiassa virtuaaliopinnoista. (rehtori Eeva Mäihäniemi 12.2.2003).

Pelkät puitteet eivät kuitenkaan riitä, niin opiskelijoita kuin opiskelijoita on ohjattava löytämään monimuoto-opetuksen pedagoginen hyöty.

Lukion kulttuuri on heikko verkko-opiskelussa. Ohjausta tarvitaan. Pelkkä etäopetus ei riitä oppimisen toteuttamiseen. (Heikki Oinas-Kukkonen 27.2.).

Avoimet oppimisympäristöt antavat opiskelijalle vapausasteita, mutta samalla ne lisäävät opiskelijan tuen tarvetta. Etäopetus kaatuu mikäli tuki ja ohjaus puuttuvat. (Oppimisella osallisuutta ..2002, 30, 36).

3. Yhteistoiminta- ajat

Kaikissa esimerkkitapauksissa on oppilaitosten yhteistoiminta-aika on järjestetty jollakin tavalla. Sama tuntikaavio mahdollistaa parhaiten yhteistoiminnan. (esim. Tornio, Kuopio ja Turun keskustan lukiot). Jos koodit ovat samoilla paikoilla, oppilaitoksesta toiseen siirtyminen onnistuu vaikka kesken päivän edellyttäen että oppilaitosten välimatka ei ole liian suuri. Samalle koulutuksen järjestäjälle yhteisestä tuntikaaviosta päättäminen on helpompaa. Kun kulutuksen järjestäjiä on useita tulee erilaisia tekijöitä, jotka estävät samanlaisen kaavion käytön. Näissä tapauksissa on sovittu tietyt ajat viikossa, jolloin yhteistoimintaa pyritään järjestämään. Näin on myöskin Tampereella toimittu.

Seinäjoen ja Salon esimerkit osoittavat, että vaikka monenlaista yhteistyötä olisikin tarjolla, on kerran viikossa pidettävällä yhteistoiminnalla aina paikkansa. Sammon uuteen lukioon ollaan suunnittelemassa etäopetustiloja. Yksi lisämahdollisuus on käyttää viikottaista yhteistoiminta-aikaa on *netmeeting*. Opettaja opettaa Sammon lukiossa ja oppilaat ovat eri puolelta Tampereen seutukuntaa eri oppilaitoksissa. Videoneuvotteluvälineistöä voi muullakin tavalla käyttää opetuksen tukena. Voidaan hankkia jonkin erikoisalan luennoitsija, jonka opetustuokio lähetetään kaikille halukkaille oppilaitoksille.

Voidaan järjestää myös pidempiä yhteistoiminta-aikoja. Seinäjoella organisoidaan kerran vuodessa yhden viikon mittainen yhteistoimintaprojekti. Tämän mittainen aika mahdollistaa eri tyyppisten pedagogisten lähestymistapojen käytön. Esimerkiksi *ongelmaperustaisessa oppimisessa* opetus organisoidaan pienryhmissä, joissa ongelmia käsitellään yhdessä. Ryhmässä työskentely ja itsenäinen tiedonhankinta vuorottelevat ja varsinaisista opettajan esityksistä on luovuttu mahdollisimman pitkälle. Työskentelyä sen eri vaiheissa ohjaa tutor, opettaja, joka ei opeta eli ei tarjoa valmista tietoa omaksuttavaksi, vaan tukee ja auttaa itsenäistä oppimista sekä tiedonhankintaa. Ongelmaperustainen oppiminen on yläkäsite erilaisille lähestymistavoille, joissa oppimisen organisoinnin pääperiaatteena on käytännön ja teorian integrointi sekä ammatillisista käytännöistä nousevien tilanteiden käyttäminen opetuksen lähtökohtana. (Poikela Sari 1998, 6; ks. myös Etälukion käsikirja 2002, 46-58).

Tampereen lyseon lukiossa on käytössä ns. *tiivistetty jakso* ensimmäisellä jaksolla 2. ja 3. vuoden opiskelijoilla on opetusta 6 tuntia viikossa. Näin jakso saadaan käytyä ennen ylioppilaskirjoituksia. Kolmannen vuoden opiskelijat voivat keskittyä tämän jälkeen kirjoituksiin ja kakkosille pidetään projektityöskentelyä. (Kaisa Kuoppala 19.3.2003).

Jos useammassa oppilaitoksessa toimitaan samalla tavalla opiskelijoille tulee mahdollisuuksia osallistua johonkin toisen koulun järjestämään projektiin. Kansainväliset vierailut ja vastavierailut sekä opintomatkat voidaan ajoittaa yhteistoimintaviikkoihin.

Seinäjoella oli edellytetty että kaikille järjestyy jotakin tekemistä. Opiskelija ei voi valita tälle paikalle tyhjää koodia. Jos ei ole mitään valittavaa voidaan jokaisessa koulussa järjestää esim. tuki- tai teho-opetusta. Sama koskee myös opettajia. Seinäjoella oli käytössä kuusijaksojärjestelmä, joten yhteistoimintaviikko voidaan toteuttaa molemmissa jaksojärjestelmissä.

Yhteistoimintapäivä viedään läpi koko jakson siten, että yhtenä päivänä viikossa opiskellaan vain yhtä kurssia. Opiskelija voi siirtyä halutessaan koko päiväksi johonkin toiseen oppilaitokseen. Kaikki kurssit eivät välttämättä sovellu hyvin tällä tavalla opiskeltaviksi, mutta suurin osa kuitenkin. Toteuttaminen vaatii sitä että yhden jakson ajaksi rakennetaan erilainen tuntikaavio. Tätäkin mallia voi käyttää molemmissa jaksojärjestelmissä.

Virtuaali -ja etäopetuksen järjestämiseen on hyvät edellytykset tulevaisuudessa kun Sammon lukion etäopetuskeskus valmistuu. Tampereella on jo nyt erittäin hyvä malli virtuaalikurssien rakentamisesta (ks. kpl 3.2.1.). Oppivaa aluetta rakennettaessa on muistettava että yhteistyö on yhteistyötä. Opetustarjonta olisi mahdollista toteuttaa samalla tavalla kuin Turussa. (vrt. Turun malli kpl 4.9.). Eri lukioiden opettajat osallistuvat etäopetusverkossa opettamiseen. Kootaan tiimi, joka suunnittelee ja huolehtii vuosittain etäopetuksen järjestämisestä. Tämä parantaa tiedon kulkua eri lukioiden välillä sekä lisää yhteistoiminnallisuutta.

Etälukiotoimintaa monet lukion rehtorit pitivät yhtenä parhaimmista seudullisen yhteistyön muodoista.

Videoneuvottelujärjestelmä ja etälukiotoiminta voisi lisätä erikoistarjontaa siten, että opiskelija voisi suorittaa lukion peruspaketin omassa lähilukiossa.. (Lukiotoimen johtava rehtori Jorma Suonio 7.2.2003)

Etälukiotoiminta voisi toimia täydentävänä opetuksena.. (Normaalikoulun lukion rehtori Jari Aarnio, 18.2.2003).

Etälukiotoiminta on usein aloitettu aikuislukion toimintana, josta se on sitten laajentunut osaksi päivälukiota. Itä-Suomen verkko Kuopiossa on hyvä esimerkki siitä, miten alunperin aikuiskoulutukseen tarkoitettu verkko palvelee myös päivälukiolaisia.

5.2.4. Yhteistyötiimit

Oppiva alue toteutuu ihmisten välityksellä. Alue ei opi, mutta alueella toimivat ihmiset oppivat ja voivat verkostoitua. On erittäin tärkeää saada eri alojen asiantuntijat toimimaan asiantuntijatiimeinä. Esimerkiksi Seinäjoella SeNuKo – hankkeen kulmakivenä ovat erilaiset tiimit, joiden toiminta on organisoitu ja tehtävät määritetty. (ks. kpl 4.9).

Tiimejä ei voida perustaa vain perustamisen vuoksi. Tampereen seudulla yhteistyön muodot vaikuttaa minkälaisia työryhmiä kannattaa perustaa ja minkälaisia tehtäviä niille annetaan. Mahdollisia tiimejä voisivat olla: rehtoritiimi, suunnittelutiimi (=apulaisrehtorit), aineenopettajien tiimit, kansainvälisyystiimit ja opetussuunnitelmatiiimit. Aineenopettajien tiimi voisi pohtia oman aineeseen liittyvien pedagogisia ratkaisuja, tehdä työnjakoa joissakin

asioissa tai sopia seudullisesti miten esim. kielitaidon kokeet toteutetaan seudullisena yhteistyönä. Suunnittelutiimi voi rakentaa seuraavan vuoden yhteistoimintamuotoja, oppilasarviointikäytänteiden yhtenäistäminen jne.

5.2.5. Opettajien täydennyskoulutus

Opettajien täydennyskoulutuksen tiimoilta tehdystä yhteistyöstä on hyviä esimerkkejä sekä Oulun seudulta että Turusta. Koulutusyhteistyö on varmasti juuri se missä yhteistyön edut ovat välittömästi konkretisoitavissa. Yhden suuren koulutustapahtuman kustannusten ja tehtävien jakaminen säästää sekä aikaa että rahaa. Samalla se mahdollistaa seudun opettajien tapaamisen.

Veso- päivät (opettajien virkaehtosopimuksen mukainen koulutuspäivä) voisi ainakin silloin tällöin järjestää yhteistyönä. Lisäksi olisi mahdollista järjestää myös räätälöityä erityiskoulutusta esim. eri aineryhmien opettajille omaa täydennyskoulutusta, rehtorien koulutustapahtumia, tieto- ja viestintätekniikan koulutusta. Turun seudun opetustoimen foorumi on toteuttanut osan koulutuksestaan yhteistyössä lääninhallituksen kanssa.

5.2.6. Muu yhteistyö

1. Sijaispankki

Tampereella ja ympäristökunnissa on pidetty listoja sijaisiksi ilmoittautuneista opettajista. Tässä olisi voimavarat olisi yhdistettävissä helposti. Sijaislista voitaisiin laittaa esim. verkkoon salasanojen taakse. Tällöin rehtorit löytäisivät tiedot nopeasti ja saisivat samalla kertaa kaikki mahdollisuudet näkyville.

Sijaispankki tarvitsee ylläpitäjän, joka huolehtii siitä , että tiedot ovat ajan tasalla. Ja vastaa yhteyksien toimimisesta. Kokonaisuutena tämä toiminta poistaa turhaa päällekkäisyyttä ja säästää resursseja.

2. Yliopisto ja ammattikorkeakoulu yhteistyö

Yhteistyön kehittäminen yliopistoihin ja ammattikorkeakouluihin on helpompaa koordinoita keskitetysti. Tällä hetkellä sopimuksia yhteistyöstä on jo tehty ja osittain tekeillä. Jatkossa olisi kaikille edullista, että yhteistoiminnan kehittämisen jatkuvuus ei jäisi yksittäisten oppilaitosten vastuulle vaan sitä systemaattisesti vietäisiin eteenpäin jonkin työryhmän tai koordinaattorin avulla.

3. Kesälukiotoiminta

Tampereen lukioiden arvioinnin yhteydessä Jouni Välijärvi ja Anssi Kuusela esittävät ajatuksen kesälukukauden toteuttamisesta. Kesäopiskelun avulla voi väljentää talven kurssimääriä jopa siinä määrin, että on mahdollista rakentaa yksi jakso omaa ohjelmaa. Toiseksi kesäopinnoilla voidaan helpottaa lukion ja peruskoulun nivelkohtaa. Tulokkaat, joilla on jossakin oppiaineessa kertauksen tarvetta voisivat tehdä sen ennen lukion alkua.

Kolmanneksi syksyn yo-kirjoituksiin valmistautuvat voisivat löytää sopivia kertauskursseja. (Väljærvi – Kuusela 2001, 16).

4. Maahanmuuttajakoulutus

Suomi elää yhä tiiviimmässä maailmassa. Tapahtumat eri puolilla maailmaa saattavat näkyä nopeasti myös Suomessa pakolaisvirtoina. Toisaalta Suomea uhkaava työvoimapula tuo jatkossakin meille runsaasti maahanmuuttajia. Näiden kouluttamisessa on mahdollisuus saada yhteistyöllä merkittäviä synergia etuja.

5. Arviointiyhteistyö

Suomessa on julkista kontrollia opetusmaailmasta purettu viimeisten vuosikymmenten aikana. Koulutarkastajista luovuttiin. Tiedot oppilaitoksista viranomaisille voi jokainen oppilaitos lähettää itse. Kontrollin tilalle on tullut luottamus. Samalla on kuitenkin kehitetty arviointijärjestelmiä. On olemassa laatujärjestelmiä. Näitä ylläpidetään ulkoisella arvioinnilla eli auditoinnilla. Tämä on noussut niin keskeiseen rooliin että on jopa ajateltu, että nykyisen tieto- ja informaatioyhteiskunnan rinnalle on jo työntynyt auditointiyhteiskunta. (Esa Poikela, 8.4.2003).

Tällä hetkellä eri ylläpitäjillä on omat arviointiyhteistyökumppanit. Tampereen kaupungin organisaatiossa oppilaitokset muodostavat jo oman verkostonsa. Ympäristökuntien oppilaitoksilla on omia sidoksia muiden oppilaitosten kanssa. Kangasalan lukio ja Nokian lukio ovat mukana viiden lukion arviointiyhteistyössä.

Tieto- ja arviointijärjestelmien rooli oppivassa alueessa on tiedon tuottaminen ja oppiminen. Verkostossa toimijoiden on täytyy luottaa siihen mitä muut osaavat. Oppivan alueen rakentamisessa keskinäinen auditointi voi olla tärkeässä roolissa luottamuksen ja informaation välityksen välineenä. Arviointi tuottaa kehittämisen lähtökohdaksi tietoa. Mitkä käytänteet on todettu hyviksi. Näin oppiva alue, siinä toimivat ihmiset, tuottavat itse tietoa, oppivat ja kehittyvät. (Esa Poikela, 8.4.2003). Tiedon tuottamista, osaamisen välittymistä ja tiedon siirtymistä käytäntöön pidetään oppivan alueen avainprosesseina. (Oppivan alueet 2002, Jari Ritsilä, 76 –77).

6. Toteuttamismallit

6.1. Yhteistoiminnan aste: Kotipesä vai Campus

Oppiva alue muodostuu sellaiseksi kuin sen toimijat haluavat. Toimintamallia voidaan mukailla riippuen siitä, millaisiin yhteistoimintamuotoihin osallistujat haluavat osallistua. Ääripäinä voidaan pitää toisaalta nykyistä mallia lisättynä joillakin yhteistoiminnoilla (=Kotipesä) sekä toisena ääripäinä kuusijakso-järjestelmässä olevaa oppilaitosverkkoa (=Campus). Mitä pitemmälle verkostoidutaan, sitä enemmän oppilaitosmainen ajattelu korvautuu alueellisella verkostoajattelulla. Yhteistoiminnan ja vuorovaikutuksen lisääminen rakentaa tasavertaisuuden ja luottamuksen ilmapiiriä.

Keskeiset erot näkyvät seuraavasta kaaviosta:

	yhteistoiminnan aste	
	Kotipesä	Campus
<i>jaksojärjestelmä:</i>	- vapaa	-kuusijaksojärjestelmä
<i>moduliloikkaukset:</i>	- ei	- suositeltavia, sekä ammatillisiin opintoihin että lukio-opintoihin
<i>yhteistoiminta-ajat:</i>		
viikottain	- kyllä	- kyllä
koko viikko	- ei	- kyllä
päivä	- ei	- mahdollinen
<i>yhteiset tiimit:</i>	- rehtoritiimi	- kaikki tiimit toiminnassa
<i>etä- ja virtuaaliopetus:</i>	- mahdollista	- säännöllistä
<i>muu yhteistyö:</i>	- mahdollista	- toteutuu

Opiskelijan kannalta malli toimii parhaiten silloin kun se otetaan oikeasti käyttöön eikä pidetä vain potentiaalisena mahdollisuutena. Toisen asteen koulutukseen tulevalle kerrotaan jo hakuvaiheessa opiskelumahdollisuuksista toisessa oppilaitoksessa ja jopa ohjataan täydentämään valintojaan esim. ammatillisilla moduleilla.

Kotipesämallissa pyritään tuottamaan opiskelijalle opinnot yhteen ja samaan oppilaitokseen. Viisijaksojärjestelmää käytettäessä jaksoja ei voida täysin jakaa puhtaasti ammatillisiin ja lukio-jaksoihin. Kuusijaksojärjestelmässä jako on mahdollista. Tällöin voidaan tarjota myös lukiolaisille mahdollisuus opiskella ammatillisia aineita. Niitä varten on siirryttävä oppilaitoksesta toiseen.

Kotipesämallissa otetaan yhteistoimintamuotoja käyttöön valikoiden. Niiden käyttöä rajoittaa jaksojärjestelmien ja tuntikaavioiden erilaisuus. Mitä enemmän yhteistoimintaa lisätään sitä lähemmäksi siirrytään Campus – mallia.

Campus- mallissa pyritään puhtaisiin moduleihin. Käytössä on siten kuusi jaksojärjestelmä. Ja tällöin myös lukiolaiset voivat siirtyä ammatilliseen oppilaitokseen ja suorittaa siellä joitakin opintokokonaisuuksia. Ne he voivat hyväksi lukea lukio-opintoihin.

Campus – malli lähtee ajatuksesta, että yhteistoimintaa tehdään kaikessa missä se vaan on mahdollista ja perusteltua. Tämän ajatuksen toteuttamiseksi jaksojärjestelmissä ja mahdollisemman paljon myös tuntikaavioissa on pyritty samanlaisuuteen.

Verkostoitumisen hyöty on lisääntyvä yhteistyö ja sen kautta resurssien parempi käyttö. Yhteistyö avulla myös tasapainoinen alueellinen kehitys voi paremmin toteutua. Missään esimerkkialueista ei oltu havaittu, että alueellinen yhteistyö olisi vähentänyt opiskelijoiden hakeutumista kaupunkien keskustan lukioihin. Raision kohdalla todettiin, että oman lukion saneeraus saattaa vähentää opiskelijoiden siirtymistä Turkuun.

6.2. Organisoitumisen vaihtoehdot

6.2.1. Verkostomalli

Verkoston organisoinnissa on kaksi mahdollisuutta. Jos päädytään Campus – malliin, on syytä palkata koordinaattori kuten Jyväskylässä ja Seinäjoella. Jos taas edetään vähäisin muutoksin voidaan seudullisia yhteistyötehtäviä jakaa eri toimijoiden kesken kuten Turussa. Eli toimijat tekevät seudullista työtä oman työn ohella.

Mitä useampi toimija sitä vaikeampi on saada päätöksiä tehdyksi ja sitä enemmän aikaa kuluu yhteisiin palavereihin. (Leena Valomo 13.2.) Tämä varmasti pitää paikkansa, mutta jos erilaiset tiimit osallistuvat toiminnan suunnitteluun niin samalla ne myös sitoutuvat paremmin toiminnan toteuttamiseen.

6.2.2. Seutulukio

Seutulukio ei ole ajatuksena uusi. Jo vuonna 1999 Kangasalla kunnan organisaatiota tutkailleet konsultit kehittivät lukiotoiminnan ratkaisuksi seutulukion. Ajatuksena oli että kaikki Tampereen seudun lukiot liitettäisiin samaan organisaatioon. Näin turvattaisiin koulutuksen saatavuus. Konsulttien ehdotuksessa opiskelijat opiskelisivat pakolliset kurssit kotipaikkakunnalla ja valinnaiset kurssit Tampereella. Tämä ehdotus aiheutti voimakasta kritiikkiä. Esimerkiksi Kangasalan Sanomat kirjoitti seuraavasti otsikolla:

Kangasalan lukio osaksi seudullista lukiota?

Kangasalan lukio menettää itsenäisyytensä ja siitä tehdään osa seudullista lukiota. Hallinnollisesti Tampereen seutukunnan 17 lukiosta muodostetaan yksi koulu, toiminnallisesti ne jatkavat omina yksiköinä. Myös lukioden toimenkuvaa muutetaan: peruskurssit opiskellaan kotolukiossa ja syventävät kurssit seudullisen lukion muissa yksiköissä

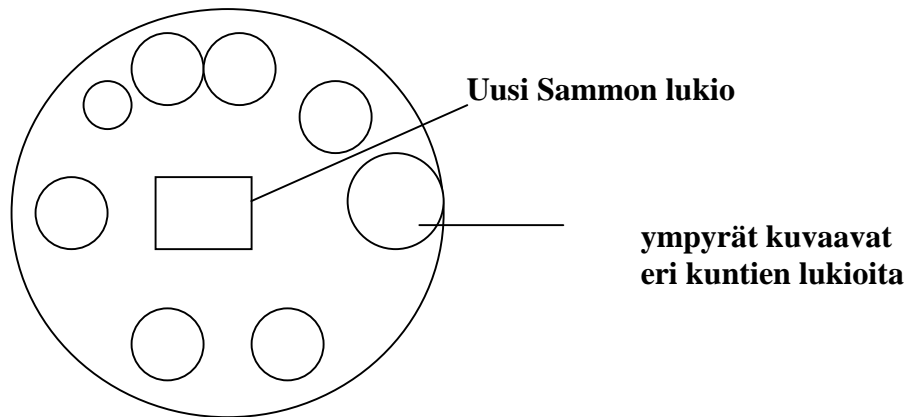
...opiskelumotivaatiota nakertavat lisäksi käytännön ongelmat: hyppyyttäminen lukiosta toiseen, siihen tarvääntyvä aika ja tietysti kuluva raha ...Kun Kangasalan lukion rooli konsultin kaavailuissa muuttuu pelkäksi peruskurssien tuottajaksi, se menettää persoonallisuutensa ja samalla sen profiloituminen päättyy.. Kangasalan lukiosta, kuten muistakin vain peruskursseja pyörittävistä lukioista muodostuisi siis vain bulkkitarjoaja. Tarjoaja, jolla nyky maailmassa ei ole juuri kysyntää. (Kangasalan Sanomat 22.2.2000).

Seutulukio herättää varmasti negatiivisia ajatuksia. Itsenäisyys katoaa ja identiteetti häviää. Mutta jos sivuutetaan hetkeksi tunteet ja mietitään millä tavalla tällainen seutulukio voisi palvella oppivan alueen rakentamisessa. Ensinnäkin organisatorisesti on helpompi tehdä ratkaisuja saman yksikön sisällä. Tuntikaaviot ja jaksojärjestelmät on yksinkertaisempi ratkaista. Resurssien liikkuvuus (henkilö ja raha) voidaan toteuttaa paremmin.

Tällainen organisaatio pakottaisi alueen toimijat muodostamaan yhteisen vision ja yhteiset strategiat. Yhteisvalinnassa opiskelijat kirjautuvat seutulukioon ja ylläpitäjä eli koulutuskuntayhtymä päättää missä toimipisteessä opetus kenenkin kohdalla järjestetään. Etä – ja virtuaaliopetuksen toteuttamisesta voitaisiin päättää keskitetysti. Moduliloikkaukset saman ylläpitäjän yksiköissä ei myöskään olisi mikään ongelma.

Seutulukio voidaan periaatteessa muodostaa joko yhdestä tai useammasta lukiosta. Jos seutulukiojärjestelmään liitetään kaikki lukiot käytännön järjestelyistä päättää jokin yhteinen toimielin. Päätösten teko yksinkertaistuisi ja kirjavuus katoaisi. Samalla katoaisi myös yksittäisten lukoiden itsenäinen ratkaisuvallta.

Seutulukiomalli 1: Kaikkien eri kuntien lukiot ovat osa seutulukiota

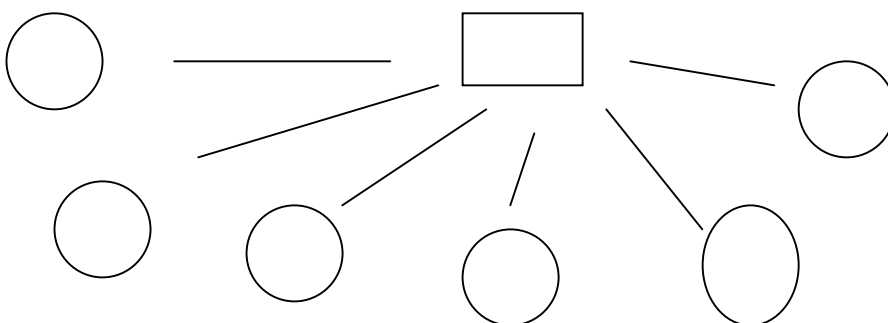

Sammon lukio voisi tässä mallissa olla keskuskoulu, johon keskitetään tiettyjä avaintoimintoja.

Toinen vaihtoehto on, että uudesta Sammon lukiosta voidaan muodostetaan Tampereen ja ympäristökuntien seutulukio. Jokainen osakas omistaisi osuuden uudesta lukiosta, ja siihen sisältyisi myös mahdollisuus käyttää lukion palveluja hyväkseen. Tämä malli voisi joko sitä että Sammon lukiosta yhtymän jäsenet omistaisivat oppilaspaikkakiintiön kiintiön.

Sammon lukion oppilaat opiskelisivat osan kursseista oman kotiseudun lukioissa ja osan Sammon lukiossa. Jotkut kurssit voitaisiin järjestää yhteistoimintana. Tällöin Sammon lukion rooli korostuu yhteistoiminnan moottorina ja koordinaattorina. Opiskelijoille tarjottaisiin mahdollisuus suorittaa osa kursseista lähilukiossa. Näin saadaan Sammon lukion resurssit laajempaan käyttöön. Samalla turvataan ympäristökuntien oppilaitosten resurssien järjevä käyttö Lähilukion oppilaat voivat myöskin vaihtaa jaksoiksi opiskelupaikkaa Sammon lukioon.

Seutulukiomalli 2: Sammon lukio seutulukiona

Sammon lukion pitäisi jo oppilasvalinnan yhteydessä lähteä siitä, että heille tulevat opiskelijat tottuvat monimuoto-opiskeluun. Opiskelijat ohjataan jo opintojen alkuvaiheessa uuteen opiskelutapaan. Moduliloikkaukset ja yhteistoiminta-ajat tulevat itsestään selviksi.

Ammattilukiotoiminnan organisointi ja järjestely olisi mahdollista siirtää aikuislukiolta Sammon lukiolle. Moduliloikkaukset lukiojaksolla tapahtuisivat päivälukioon. Esim. ympäristökunnista ammattioppilaitoksiin tulleet voisivat suorittaa lukio-opintonsa oman kunnan päivälukiossa. Sammon lukio koordinoi ja organisoii monimuoto-opetusta

Seutulukion tuottama lisäarvo verkostomalliin on päätöksen teon yksinkertaistaminen, jonkinasteinen vapaan hakeutumisoikeuden kontrollointi ja resurssien ohjaus.

6.2.3.Koulutus konserni

Muodostetaan useiden hallinnollisten yksikköjen konserni. Mukana voi olla toisen asteen ammatillisten oppilaitosten ja lukioiden lisäksi myös ammattikorkeakouluja. (vrt. Kainuun malli ja Päijät – Hämeen koulutuskuntayhtymä). Alueellisesti lähellä olevat oppilaitokset voivat muodostaa koulutus konsernin alayksikön. Resurssit jaetaan yhteisesti tarpeen mukaan.

Lisäarvona edellisen mallin lisäksi lukiolaisten ammatillisten opintojen ja jatko-opinnot yhteensovittaminen ja organisointi olisi yksinkertaisempaa.

7. Toimenpide-ehdotuksia

Jokaisessa kaupunkiseudun kunnassa toisen asteen koulutuksen kehittäminen koetaan tärkeäksi asiaksi. Käytännössä voidaan edetä seuraavalla tavalla.

1. Sovitaan seudullisesta yhteistyöstä.

- Selvitetään eri koulutuksen järjestäjien toiveet ja mahdollisuudet osallistua yhteistoimintaan.
- Selvitetään kustannusten jakamisen periaatteet
- Tehdään alustava sopimus yhteistyö verkoston rakentamisesta.

2. Mietitään mitä yhteistyömuotoja halutaan seudulliseen toimintaan sisällyttää.

- ratkaistaan kysymys jaksojärjestelmästä.

3. Päätetään organisoitumisesta.

- millaista hallinnointia verkosto vaatii

4. Yhteisen Campus alueen hyväksyminen

Lähtökohtana on että eri koulutuksen järjestäjät ovat tasavertaisia verkostossa. Fyysisesti paras Campus – alue on Sammon uusi oppimiskeskus.

5. Muodostetaan tiimejä eri toimintojen koordinointiin

- rehtoritiimi

- **opettajatiimit**
- **opotiimi**
- **kansainvälisyystiimi**

Rekrytoidaan seutukunnan lukioista ja ammatillisista oppilaitoksista vapaaehtoisia opettajia , jotka oman työn lisäksi ovat halukkaat ottamaan osaa :

- 1. Etälukiotoimintaan**
- 2. Järjestämään yhdistelmäopintojen opetusta**
- 3. Videoneuvotteluvälineistöä hyväksikäyttäen opettamaan koko seudulle suunnattuja kursseja.**

6. *Sovitaan yhteistoiminta- ajan laajentamisesta ympäristökuntiin.*

7. *Uusia pedagogisia ratkaisuja kehitellään yhdessä muiden verkoston oppilaitosten kanssa*

Moduliloikkaukset – opiskelu toisessa oppilaitoksessa yhden jakson ajan - tehdään mahdolliseksi samaa jaksojärjestelmää noudattamalla. Tiivistetyn jakson puitteissa voidaan saada myös yhden viikonmittainen yhteinen jakso.

8. LIITTEET

LIITE 1 Seutuselvitystehtävän esitys

Esityksen selvityksen tekemisestä esitti lukiotoimen johtava rehtori Jorma Suonio Tampereen kaupungin johtoryhmän kokouksessa 9.12.2002. Esitys ja sen perustelut olivat seuraavat:

Selvitys toisen asteen seudullisen koulutustarjonnan kehittämisestä

Yleistä

Lukiokoulutus ja toisen asteen ammatillinen koulutus joutuvat Suomessa voimakkaaseen rakennemuutokseen seuraavan 10 – 20 vuoden kuluessa. Muuttoliike kasvukeskuksiin sekä näiden koheesio lähikunnaissa tulevat lisäämään oppilaitospaikkojen kysyntää myös Tampereen seudulla. Vastaavasti muuttotappioalueilla lukioita ja pieniä ammatillisen koulutuksen yksiköitä tai filiaaleja tultaneen lakkauttamaan (HS 21.9.2002).

Keskittymisellä on monia vaikutuksia, eivätkä haitat kohdistu yksinomaan ns. luovuttavaan tahoon. Samanaikainen koulutuksellisen infrastruktuurin autioituminen ja kasaantuminen johtavat oppilaitosten polarisoitumiseen ja lisärakentamisen tarpeeseen, jota voitaisiin alueellisella yhteistyöllä välttää.

Tasapainoisen kehityksen turvaamiseksi tulisi Tampereen kaupunkiseudulla selvittää toisen asteen koulutustarjonnan kehittämistä seudullisesti. Samalla tulisi tarkastella sekä lukiokoulutusta että toisen asteen ammatillista koulutusta kokonaisuutena.

1. Tavoitteita ja keinoja sekä saavutettavia etuja

Selvityksessä tutkitaan niitä toimenpiteitä ja yhteistyön muotoja, joilla kukin Tampereen kaupunkiseudun kunta hyötyy toisen asteen seudullisesta yhteistyöstä.

Yhteistyöllä saavutettavia etuja sekä siinä käytettäviä keinoja voivat olla mm.:

- mahdollisuus säilyttää palvelut asukkaiden lähellä (fyysinen lähiopetus)
Suurin osa nuorille tarkoitettu opetuksesta perustuu tulevaisuudessakin lähiopetukseen. Kohtuullisen helposti saavutettavat toisen asteen koulutuspalvelut turvaavat samalla alueiden tasaista kehittymistä*
- koulutuksellisen tarjonnan monipuolistuminen*
  - työnjako ja erikoistuminen*
koulujen opetushenkilöstön erityisosaaminen voidaan ottaa laajempaan käyttöön kehittämällä oppilaitosten keskinäistä työnjakoa ja erikoistumista. Opetustarjonta voidaan toteuttaa seudullisesti kehittämällä etä- ja verkko-opetusta tai moduloimalla
- siirtyminen oppilaitoksesta toiseen ns. moduulimallin mukaisesti
moduulimalli edellyttää oppilaitoksilta yhteistä jaksojärjestelmää sekä kurssien limittämistä eri jaksoihin sellaisiksi kokonaisuuksiksi,*

että opiskelija voi siirtyä toiseen oppilaitokseen kokonaiseksi jaksoksi.

opetuksen hoitaminen osittain etä- ja verkko-opetuksen keinoin Etäopetuksen tarjonta ja tekniikat ovat kehittyneet viimeisten vuosien aikana tuntuvasti. Kehittämällä lisä tuotteita ns. oppimisolustalla oleviin etäkursseihin voidaan täydentää tarjolla olevaa lähiopetusta sekä vapautua ajan ja paikan rajoituksista. Videoneuvottelu- ja netmeeting -järjestelmien kehittyminen mahdollistavat vastaavasti reaaliaikaisen ja interaktiivisen etäopiskelun.

- aikuislukioiden ja -linjojen yhteistyön kiinteittäminen ja seudullisen aikuislukion sekä etälukion aikaansaaminen
Aikuislukiot ja niiden yhteydessä toimivat etälukiot pystyvät monipuolistamaan tarjontaansa keskinäisellä työnjaolla
- keskittymisen ja epäterveen kilpailun hillitseminen
Opiskelijoiden ja oppilaitosten keskittyminen lisää polarisaatiota, pidentää opiskelumatkoja, lisää opiskelukustannuksia, vääristää alueiden tasapainoista kehitystä, lisää rakennuskustannuksia ja aiheuttaa resurssien hukkakäyttöä
- opiskelijapaineen tasaaminen
Opiskelijapaineen tasaaminen estää liiallista polarisaatiota ja erityisesti lukioiden erilaistumista
- työnjaosta (etäopetus mukaan lukien) aiheutuvat kustannussäästöt
Erikoistuminen ja työjako mahdollistavat esim. harvinaisten opetusryhmien toteutumisen tai järkevien ryhmäkokojen muodostamisen sirpaleryhmien asemesta.

Selvityksessä käytetään hyödyksi niitä kokemuksia, joita on saatu muualla Suomessa. Etäopetuksen osalta kokemuksia on mm. Oulun Lyseon lukion – Tyrnävän ja Yli-Kiimingin, Turun Normaalikoulun – Saaristomeren kuntien ja Helsingin Normaalilyseon – Utsjoen kesken. Toisen asteen moduulimallia on sovellettu Tornion seudulla ja toisen asteen kokonaisvaltaista yhteistyötä Lahden, Salon ja Kuopion seuduilla. Selvityksessä on myös aiheellista käsitellä SITRAN esitystä nelivuotisesta ammattilukiosta (HS 3.12.2002).

Selvityksessä tulee käsitellä myös toisen asteen ja korkea-asteen keskinäistä yhteistyötä ja sen kehittämistä.

3. Esitys

Toisen asteen koulutuksen seudullisen yhteistyön kehittämisestä tulisi laatia selvitys, koska yhteistyöllä saavutetuilla eduilla voidaan katsoa olevan lisäarvoa jokaiselle jäsenkunnalle. Tehtävään tulisi palkata 3 kk:n ajaksi henkilö, joka tuntee koko toisen asteen koulutuskentän tai vaihtoehtoisesti tutkimus voidaan teettää konsulttityönä. Työ ajoittuisi alkuvuoteen 2003.

Toimeksiannosta nousevat kysymykset:

6. Millaisilla yhteistyömuodoilla Tampereen kaupunkiseudun kunnat hyötyvät toisen asteen yhteistyöstä?
7. Millaisia kokemuksia muualla on saatu erilaisesta seudullisesta yhteistyöstä?
8. Lukion ja ammatillisen koulutuksen yhteistyön mahdollisuuksien selvittäminen. (SITRAN esitys 4.vuotisesta ammattilukiosta).

LIITE 2 Haastattelulomake

A. Yleistietoja

1. Mikä on oppilaitoksen oppilasmäärä?
  - tytöt / pojat
  - 1. vuoden opiskelijoita/ 2. vuoden opiskelijoita/ 3. vuoden / 4. vuoden opiskelijoita
2. Kuinka monta opettajaa on oppilaitoksessanne?
  - kuinka paljon teillä on yhteisiä opettajia jonkun toisen koulun kanssa?
3. Mikä on oppilaitoksen kokonaisresurssi / oppilas?
4. Miten lukioresurssi on käytetty?
  - kuinka paljon panostetaan kirjoituksiin, tentteihin ?
  - mihin erityistehtäviin resurssia suunnataan?
5. Miten AT-yhteysopettajan korvauskäytäntö on järjestetty?
6. Millä tavalla maksetaan suullisen kielitaidon kokeista?
  - kuinka moni oppilas eri aineissa osallistuu näihin kokeisiin?
7. Mitä lukiodiplomeja tarjotaan? Miten korvaus on määritelty?
8. Mikä on oppilaitoksen painopisteet?
  - miten ne näkyvät käytännössä?
9. Mitkä ovat oppilaitoksen yhteistyötahot?
  - Millaista yhteistoimintaa teillä on ollut?
10. Kuinka paljon etälukiotoimintaa/ virtuaalikursseja teillä on ollut?
  - mitkä ovat olleet kokemukset?
  - minkä toimijoiden kanssa se on järjestetty?

B. Opetuksen järjestäminen

1. Millainen jaksojärjestelmä teillä on käytössä?
  - miten se mielestänne toimii?
  - onko mahdollista muuttaa järjestelmää?

2. Millainen tuntikaavio ratkaisu teillä on?
  - mitkä seikat ovat vaikuttaneet ko. ratkaisuun? (yhteistoiminta, yhteiset opettajat tms.)
3. Miten RO:n tehtävät on järjestetty?
  - Onko RO- tuokiot säännöllisesti? Kuinka pitkiä RO tuokiot ovat Mitä muita tehtäviä RO tekee? Millaisen korvauksen RO saa?
4. Mikä on oppilaitoksenne kielivalikoima?
  - Onko määrä riittävä / liian suuri? Toteutuvatko kaikki valinnaisten kielten kurssit?
5. Millaisia koulukohtaisia kursseja teillä on ? Miten hyvin ne toteutuvat vuosittain?
6. Mitkä kurssit teillä on syventäviä ja mitkä soveltavia ?
7. Millaisia erityispiirteitä teillä on oppilasarvioinnissa?
  - Miten etenemiseste syntyy?
  - Voiko kurssin keskeyttää? Mitä seurauksia on keskeytyksestä?
  - Millä tavalla poissaolojen seuranta on järjestetty? Kuinka paljon poissaoloja voi olla? Mitä seuraa jos opiskelijalla on liikaa poissaoloja?

C. Oppilasvalinnat

1. Millä alimmalla keskiarvolla viime vuonna pääsi oppilaitokseenne?
2. Miten oppilaat jakautuvat tulokeskiarvon mukaan. Esim. kolmeen yhteä suureen osaan?
3. Onko oppilaspaikkojen täyttämisenä ollut vaikeuksia/ karsintaa on pitänyt suorittaa?
  - kuinka moni teille tulevasta oli merkinnyt oppilaitokseenne 1. vaihtoehdoksi?
4. Millaista markkinointia oppilaitokseenne tekee tuleville lukiolaisille?
  - Teettekö lukiomainoksen ? Miten sitä jaetaan?
  - Järjestättekö infotilaisuuden tms. Vierailletteko joillakin yläasteilla ? Millä?
5. Kuinka moni ensimmäisen vuoden opiskelija keskeyttää/ siirtyy teiltä muualle opiskelemaan ensimmäisen syksyn aikana? Keskeyttää myöhemmin?

D. Opintojen tukitoimet

1. Millaisia oppilashuollollisia tukitoimia koulussanne on järjestetty?
  - Onko teillä:
Päätoiminen opinto-ohjaaja? Oma terveydenhoitaja? Kuraattori?
Oppilashuoltotyöryhmä?

E. Seutuyhteistyö

1. Mitä mahdollisuuksia seudullisella yhteistyöllä mielestänne on?
  - aikuislukio toiminta ? etälukio toiminta?
2. Millä tavalla olette tähän mennessä toteuttaneet seudullista yhteistoimintaa?
3. Onko seudullisesta yhteistoiminnasta haittaa?

G. Varustelutaso

1. Kuinka monta ATK-luokkaa oppilaitoksessanne on ? Mikä on tietokoneiden ikä ?
2. Onko teillä videoneuvotteluvälineistöä?
3. Onko luokissa käytössä tietokoneita? Kuinka paljon?
4. Millaista tieto- ja viestintäteknistä välineistöä opettajilla on käytössä ?
5. Kuinka moni opettaja käyttää tietotekniikkaa opetuksen apuna?

F. Ammattioppilaitoksen ja lukion yhteistyö

1. Millä tavalla oppilaitoksessanne on toteutettu ammattioppilaitoksen ja lukion yhteistyötä? Opetusjärjestelyt?
2. Mitä ongelmia on ilmennyt?
3. Mitä lisä- arvoa yhteistyö on antanut?

G. Muu toiminta

1. Onko oppilaitoksellanne ystävyyskouluja ulkomailla?
2. Mitä muuta kansainvälisyyteen liittyviä toimintamuotoja teillä on ?
3. Toimiiko koulussanne vanhempainyhdistys tai jokin muu koulun toimintaa tukeva järjestö / seura?
4. Mikä on oppilaskunnan rooli koulun toiminnassa?

Liite 3 Tampereen seutukunnan toisen asteen koulutuspaikat

Ammatilliset oppilaitokset	Koulutuspaikat		yo-pohj
	ammattill tutkinto	yhdistelmä- tutkinto	
Ahlmanin maatalous- ja kotitalousoppilaitos			
Maatalousalan perustutkinto	16		
Luonto- ja ympäristöalan perustutkinto yo+ pk	16		
Kotitalousyrittäjä	16		
Kotitalousopetus	16		
Matkailualan perustutkinto	16		
Suurtalouskokki	8		
Tampereen ammattiopisto, Kurun metsäoppilaitos			
Metsäalan perustutkinto	20		20
Kangasalan ammattioppilaitos			
Kone- ja metallialan perustutkinto	16		
Autoalan perustutkinto	16		
Sähköalan perustutkinto	lukiomahd.	32	
Elektroniikka-asentaja	lukiomahd.	16	
Rakennusalan perustutkinto		16	
Puualan perustutkinto		16	
Leipuri-kondiittori	lukiomahd.	16	
Catering-alan perustutkinto	lukiomahd.	32	
Matkailualan perustutkinto ja lukio			16
Pirkanmaan taitokeskus, Tekniikan ja liikenteen koulutusyksikkö			
Kone- ja metallialan perustutkinto		54	
Talotekniikan perustutkinto		54	
Autoalan perustutkinto		64	
Autoalan perustutkinto, tekniikka, yo			8
Autoalan perustutkinto, erityisryhmä		12	
Rakennusalan perustutkinto		54	
Kemian tekniikan perustutkinto		18	
Paperiteollisuuden perustutkinto		18	
Laboratorioalan perustutkinto		13	
Laboratorioalan perustutkinto yo			5
Nokian ammattioppilaitos			
Kone- ja metallialan perustutkinto		14	
Logistiikan perustutkinto		16	
Sähköalan perustutkinto		14	
Sähköalan perustutkinto			14
Rakennusalan perustutkinto		12	
Catering alan perustutkinto	lukiomahd	14	
Kotitalous- ja kuluttajapalvelujen perustutk.		12	
Tampereen ammattiopisto, Pyynikin ammattioppilaitos			

Pukuompelija				14
Pukuompelija		lukiomahd	28	
Pukuompelija	yo			13
Logistiikan perustutkinto		lukiomahd	32	
Sähköasentaja		lukiomahd	16	
Sähköalan perustutkinto ja lukio		automaatio		32
Sähköalan perustutk, elektroniikka-asentaja, lukiomahd			32	
Leipuri-kondiittori		lukiomahd	16	
Catering-alan perustutkinto		lukiomahd	16	
Catering-alan perustutkinto ja lukio				32
Catering-alan peruskoulutus				16
Hiusalan perustutkinto			14	
Hiusalan perustutkinto ja lukio				14
Pirkanmaan taitokeskus, kulttuurialan koulutusyksikkö				
Lempäälä				
Artesaani, esinesuunnittelu			18	
Artesaani, vaatesuunnittelu			18	
Artesaani, esinesuunnittelu, yo				27
Tekstiilin- ja vaatetuksen suunnittelun ja valm.				12
Audiovisuaalinen viestintä, yo				14
Tampereen ammattiopisto, Tampereen kauppaoppilaitos				
Merkonomi		lukiomahd	100	
Datanomi			18	
Merkonomi, yo				50
Datanomi	yo			25
Tampereen ammattiopisto, terveydenhuolto-oppilaitos				
Lähihoitaja			66	
Lähihoitaja,, yo				28
Tampereen sosiaali- ja terveysalan opisto				
Lähihoitaja ja lukio				22
Lähihoitaja			44	
Tampereen kotitalousoppilaitos				
Catering			36	
Kotitalous- ja kuluttajapalvelujen perustutkinto			36	
Kotitalousopetus			18	
Kotitalousopetus	yo			18
Kotitalousopetus	engl. yo			18
Pirkanmaan taitokeskus, tekniikan ja liikenteen koulutusyksikkö				
Ylöjärvi				
Kone - ja metallialan perustutkinto			18	
Tampereen ammattiopisto, Hervannan ammattioppilaitos				
Jalkineala, suutari		lukiomahd	14	
Jalkineala, suutari	yo			4
Painoviestintä		lukiomahd	54	

Kone- ja metallialan perust. ja lukio				36
Kone- ja metallialan perustutkinto		lukiomahd	126	
Kone- ja metallialan pt, erityisr			4	
Lentokoneasennuksen perustutkinto			16	
Automaatioasentaja		lukiomahd	18	
Elektroniikka-asentaja		lukiomahd	18	
Puualan perustutkinto		lukiomahd	32	
Maalausalan koulutusohjelma		lukiomahd	36	
Maalausalan koulutusohjelma	erit.ryhmä		4	
Elintarvikealan perustutkinto		lukiomahd	18	
Suunnitteluassistentti		lukiomahd	9	
Suunnitteluassistentti	yo			9
Catering-perustutkinto		lukiomahd	16	
Audiovisuaalisen viestinnän pt		lukiomahd	18	
			1546	200
				247

Lukiokoulutus

	aloitus- paikat
Tampereen lukiot	
Hatanpään lukio	108
Hervannan lukio	108
matematiikan ja tietotekniikan linja	
Kaarilan lukio	108
Kalevan lukio	108
Messukylän lukio	108
viestintälinja	
Sammon lukio	108
urheilulinja	
Svenska Samskolan	
Tammerkosken lukio	112
kuvataidelinja	
Tampereen lymen lukio	144
ib-linja	25
Tampereen normaalikoulun lukio	81
Tampereen yhteiskoulun lukio	200
ilmaisutaidon linja	
Tampereen klassillinen lukio	108
<i>yhteensä</i>	1316
Ympäristökuntien lukiot	
Kangasalan lukio	130
Lempäälän lukio	108
Nokian lukio	140
Pirkkalan lukio	81
Ylöjärven lukio	108
<i>yhteensä</i>	567

Liite 4 Tilastotietoja oppilasvalinnasta

Tampereen lukioden opiskelijavalinta 2001/ päivälukiot

	Hatan- pään lukio	Hervan- nan lukio	Kaarilan lukio	Kalevan lukio	Messu- kylän lukio	Normaalik. lukio	Sammon lukio	Tammer- kosken lukio	Klassil- linen lukio	T:reen lys. lukio	T:reen yht. koulun lukio	Yhteensä
Pyrkineitä	84	111	98	150	135	107	159	151	118	233	344	1690
Sijoitettuja	106	102	109	108	107	81	109	113	109	171	207	1322
Tampere	95	88	85	75	80	57	72	70	73	111	90	896
Kangasala	0	1	0	14	10	2	11	4	3	1	15	61
Lempäälä	3	1	1	5	1	8	2	4	2	8	6	41
Nokia	0	1	0	0	2	1	2	5	2	6	10	29
Pirkkala	5	3	0	0	0	0	4	2	4	2	3	23
Ylöjärvi	2	1	19	4	0	3	4	7	13	14	9	76
Muut kunnat	1	7	4	10	14	10	14	21	12	29	74	196
Alin keskiarvo*	7,64	7,64	7,7	7,9	8,09	8,2	8	8,36	8,27	8,64	8,18- 9,00	

Tampereen lukioden opiskelijavalinta 2002/ päivälukiot

	Hatan- pään lukio	Hervannan lukio	Kaarilan lukio	Kalevan lukio	Messu- kylän lukio	Normaalik. lukio	Sammon lukio	Tammer- kosken lukio	Klassillinen lukio	T:reen lys. lukio	T:reen lys. lukio/IB- linja	T:reen yht. koulun lukio	Yht.
Pyrkineitä (1. sija)	40	95	115	113	105	71	215	181	138	131	41	302	1547
Sijoitettuja	98	106	110	112	112	81	110	108	110	146	25	223	1341
Tampere	76	95	91	88	90	68	87	77	80	95	14	98	959
Kangasala	4	1	1	4	5	0	1	2	8	11	1	7	41
Lempäälä	4	3	1	7	1	7	1	4	3	0	0	7	38
Nokia	0	2	2	1	0	0	1	4	2	3	0	16	31
Pirkkala	10	1	0	0	0	0	0	1	1	1	0	9	23
Ylöjärvi	0	1	11	0	1	0	9	4	7	14	0	20	67
Muut kunnat	4	3	4	12	15	6	11	16	9	22	10	66	178
												vieraskunt. yht.	378
Alin keskiarvo*	7,4	7,4	7,4	7,8	7,6	7,7	8,27	8,4	8,2	7,82	pisteet 14,53	8,0 - 8,9	

(<http://www.tampere.fi/koulutus/lukioonpaasheet2002.htm>)

LIITE 5 Vuoden 2002 yo-tulokset lukioittain (pakolliset aineet)

Yo-pakollisten aineiden tulokset tulokeskiarvon mukaan

	luokitus					
	6	5	4	3	2	1
Hatanpään lukio	16,75	15,95	15,92	21	25	
Hervannan lukio	14,15	14,91	16,56	19,52	19,75	22
Kaarilan lukio	16	17,5	19,54	22	23	
Messukylän lukio	13,33	16,66	18,76	20,22	21,3	27
Sammon lukio	10	16,1	18,23	21,14	22,6	23
Tammerkosken lukio		18	18	20,52	22,25	25,33
Klassillinen lukio		22	19,5	20,45	23	24,56
Tampereen lyseon I		18,5	18,65	19,58	21,26	21,54
Tampereen yhteiskoulu	17,7	17,2	18,6	20,4	22,5	23,3
Pirkkalan lukio	14,1	16,5	15,1	20,1	18	24
Lempäälän lukio	14,32	17	17,6	20	22,4	25,7
Ylöjärven lukio	12,87	16,1	17,3	19,7	22,4	21,5
Nokian lukio	13,97	15,3	17,7	20,5	21,5	24,4
Kangasalan lukio	15,56	17	17,9	22,1	23	24,1
Normaalikoulun lukio		17,5	17,8	19	23,8	23

LUOKITUS

	luokka 1		luokka 2		luokka3		luokka 4		luokka 5		luokka 6		Yliopp. YHT
	määrä	pist.	määrä	pist.	määrä	pist.	määrä	pist.	määrä	pist.	määrä	pist.	
Hatanpään lukio			2	50	1	21	12	191	21	335	16	268	52
Hervannan lukio	4	88	4	79	23	449	16	265	23	343	13	184	83
Kaarilan lukio			1	23	14	308	13	254	40	700	11	176	79
Messukylän lukio	2	54	10	213	23	465	25	469	32	533	3	40	95
Sammon lukio	1	23	5	113	14	296	22	401	20	322	1	10	63
Tammerkosken lukio	9	228	8	178	29	595	44	792	4	72			94
Klassillinen lukio	9	221	20	460	31	634	25	488	1	22			86
Tampereen lyseon I	13	280	31	659	55	1077	26	485	2	37			127
Tampereen yhteiskoulu	22	512	57	1283	89	1814	25	464	12	206	3	53	208
Pirkkalan lukio	1	24	1	18	10	201	8	121	17	281	20	281	57
Lempäälän lukio	3	77	12	269	25	499	11	194	16	272	19	272	86
Ylöjärven lukio	2	43	9	202	21	414	18	311	30	482	38	489	118
Nokian lukio	5	122	8	172	28	575	23	407	23	353	35	489	122
Kangasalan lukio	7	170	2	46	14	310	18	323	21	357	27	420	89
Normaalikoulun lukio	2	46	4	95	10	190	20	355	28	489			64
Yhteensä ylioppilaat	80		174		387		306		290		186		1423
pistemäärät		1888		3860		7848		5519		4804		2682	
keskiarvo		23,6		22,18		20,28		18,04		16,57		14,42	

9.Lähteet

9.1. Kysely ja haastatteluaineisto

Tampereen kaupungin lukioden rehtorit

Jorma Suonio,johtava rehtori, Klassillisen lukion rehtori	haastattelu 7.2.2003
Kaisa Kuoppala, Tampereen lyseon lukio	haastattelu 19.3.2003
Elise Kääntönen, Tampereen aikuislukion rehtori	haastattelu 4.3.2003
Raimo Meriluoto, Hatanpään lukion rehtori	kysely 6.3.2003
Matti Hännikäinen, Tammerkosken lukion rehtori	haastattelu 19.2.2003
Jaakko Isosävi, Kaarilan lukioin rehtori	kysely 21.2.2003
Hannu Suoniemi, Sammon lukion rehtori	kysely 20.2.2003

Muut Tampereen lukiot

Jukka Sola. Kalevan lukion rehtori	haastattelu 18.2.2003
Jari Aarnio, Tampereen normaalikoulun lukion rehtori	haastattelu 18.2.2003
Martti Erkkilä, Tampereen Yhteiskoulun lukion rehtori	haastattelu 19.2.2003

Ympäristökuntien lukioden rehtorit

Pentti Mäkinen, Kangasalan lukion apul. rehtori	
Matti Holkeri, Lempäälän lukin rehtori	haastattelu 12.2.2003
Juha Sainio, Nokian lukion rehtori	haastattelu 19.2.2003
Tarja Kivimäki, Pirkkalan lukin rehtori	haastattelu 11.2.2003
Seppo Kylmä, Ylöjärven lukion rehtori	haastattelu 19.2.2003

Ammattioppilaitosten rehtorit

Tampereen ammattiopiston rehtorit

Risto Ilomäki, Tampereen ammattioppilaitoksen rehtori	haastattelu 13.2.2003
Pentti Saavalainen, Hervannan ammatti-oppilaitos	haastattelu 14.2.2003
Helena Tuusa, Pyynikin ammattioppilaitoksen rehtori	haastattelu 14.2.2003
Eeva Mäihäniemi, Tampereen kauppaoppilaitos	haastattelu 12.2.2003
Leena Valoma, Tampereen terveydenhoidon oppilaitos	haastattelu 13.2.2003

Tampereen sosiaali- ja terveystalon opisto

Aune Jutila, rehtori	haastattelu 21.3.2003
----------------------	-----------------------

Pirkanmaan taitokeskus

Veikko Viljanen, Pirkanmaan taitokeskuksen rehtori	haastattelu 14.3.2003
--	-----------------------

Kangasalan ammattioppilaitos

Matti Voutilainen, rehtori	haastattelu 7.3.2003
----------------------------	----------------------

Muut asiantuntijat

Pirjo Koivula	sähköpostikysely
Minna Vikman, verkkopedagogi	haastattelu 4.4.2003
Antti Keskinen, suunnittelija Tampereen kaupunki	haastattelu 17.2.2003
Heikki Mäenpää, erikoissuunnittelija Kangasala	haastattelu 27.3.2003
Aarre Väisänen, Tampereen ammatti-opiston opinto-ohjaaja	haastattelu 4.4.2003
Esa Poikela, professori Tampereen yliopiston kasvatustieteen laitos	haastattelu 8.4.2003
Pekka Jäälinoja, Tyrnävän koulutoimenjohtaja	puhelinhaastattelu 11.2.2003
Leena Laukkanen, Kuopion lukioiden johtava rehtori	puhelinhaastattelu 12.3.2003
	haastattelu 17.3.2003
Tuula Lamminmäki, rehtori Seinäjoen lukio	puhelinhaastattelu 1.4.2000
Hellevi Lassila, koordinaattori Senuko hanke	haastattelu 10.4.2003
Lyytinen Heikki K. lääninsivistysneuvos	Koulutuksen aluekehityspäivät Tampereella 1.4.2003, esitelmä
	puhelinhaastattelu 1.4.2003
Mulari Yrjö, rehtori Kajaanin lyseon lukio	haastattelu 27.2.2003
Matti Määttä, Oulun Ammatillisen koulutuksen kuntayhtymän johtaja	haastattelu 27.2.2003
Heikki Oinas – Kukkonen, rehtori, tutkija	puhelinhaastattelu 14.2.2003
Maire Pelttari, rehtori Suensaaren lukio Tornio	puhelinhaastattelu 11.2.2003
Jari Pitkänen, Putaan lukion rehtori	puhelinhaastattelu 22.4.2003
Pertti Punna, Raision sivistysjohtaja	puhelinhaastattelu 7.3.2003,
Reijo Pöyhönen, Nastopol – yksikön johtaja Nastola	haastattelu 20.3.2003
	puhelinhaastattelu 14.4.2003
Ossi Rintala, Hermannin lukion rehtori Salo	
Taina Roivainen, Jyväskylän koulutuskuntayhtymän projekti-päällikkö	haastattelu 18.3.2003
Jorma Saavanto, Kuopion Aikuislukion rehtori	haastattelu 17.3.2003
Juhani Tommola, koulutusjohtaja Lahden kaupunki	puhelinhaastattelu 7.3.2003
Eija Vihervaara, Turun Aikuislukion rehtori	esitelmä Tampereella 30.1.2003
Matti – Vesa Volanen, koulutuksen tutkimuslaitos Jyväskylä	Koulutuksen aluekehityspäivät Tampereella 1.4.2003, esitelmä

9.2. WWW-sivustot

Haaparanda stad

<http://www.tskola.haparanda.se/gymnprogram/eurogymnasiet.shtml>

Helsingin Sanomien uutisarkisto

<http://www.helsinginsanomat.fi/uutisarkisto/19981004/koti/981004ko03.html>

Joensuun yliopisto

Savonlinnan opettajankoulutuslaitos

<http://sokl.joensuu.fi/verkkojulkaisut/kipinat/PerttiV.htm>

Kuopio

<http://www.koulut.kuopio.fi/>

<http://www.kuopio.fi/kpk/pkvVEP.htm>

Jyväskylä

<http://www.jyvaskyla.fi/palvelut/opiskelu.shtml>
<http://www.jkkv.jypoly.fi/>

Jyväskylän yliopisto

<http://www.jyu.fi/ktl/akalefi.htm>

Opetushallitus

<http://www.oph.fi/pageLast.asp?path=1;438;4171;4187>

Opetusministeriö

<http://www.minedu.fi/julkaisut/koulutus/2003/tr09/kuvailu.html>

Oulu

<http://www.ouka.fi/seutu/seutu-hanke/seutusopimus.html>

Pirkanmaan taitokeskus

<http://www.pirta.net/DOMINAR/show.php?COMP=pirta&SRCID=pirta,Etusivu.main>

Pohjois –Suomen verkkohanke

<http://www.povilus.net>
<http://laari.urova.fi/>

Salo

<http://www.salo.fi/netcomm/default.asp>
<http://www.salonopetus.fi:8000/>

Sisäasiainministeriö

<http://www.intermin.fi/intermin/home.nsf/Pages/2026>
<http://www.intermin.fi/tiedote/20010613011>

Tampere

<http://www.tampere.fi/opetus/eta/vpeda/materiaa.html>
<http://www.info.tampere.fi/l/svenska/fin/index.html>
<http://www.info.tampere.fi/l/koskenaikuis/>

Tampereen yliopisto

http://www.uta.fi/~hotipo/wpbl/raportti_perusteet.htm

Tilastokeskus

http://www.tilastokeskus.fi/tk/aiheet_vaesto.html
<http://v2000.stat.fi/sipa>
http://www.tilastokeskus.fi/tk/he/vaesto_ennakko.html

Tornio

<http://www.tornio.fi/ilma/default.htm>

Turku

<http://www.tkukoulu.fi/index.html>),
http://www.tkukoulu.fi/~iltal/index_2.html).

9.3. Kirjalliset lähteet

9.3.1 päätöspöytäkirjat ja raportit

Etäopetuskeskuksen toimintasuunnitelma, Tampereen kaupunki koulutustoimiala,
ideointivaiheen luonnos 20.2.2003

Tom Tarvainen – Kirsti Mäensivu
Oppijan Tuki 18.2.2003

Peltokoski, Jukka – Myllymäki Reino
2002 Pirkanmaan ammatillisen peruskoulutuksen tarve vuoteen 2005.
Pirkanmaan ennakointi- ja hanketoimikunta. Länsi-Suomen
lääninhallitus

Salmivirta, Kauko
2002 Pirkanmaan ammatillisen koulutuksen yhteistyö- ja
osaamistarpeiden ennakointiselvityksen määrällisten
koulutustarpeiden arviointi. Pirkanmaan Taitokeskus.

SeNuKon strategia vuosille 2002-2007, Seinäjoen nuorisoasteen koulutus –yhteistyöverkoston
raportti.

Tampereen kaupunginjohtajan päätöspöytäkirja 5.2.2003 §68.

Tampereen kaupunginhallituksen päätöspöytäkirja 17.2.2003 3 §/2003

Tampereen kaupunki, koulutuslautakunnan päätöspöytäkirja 41§/2002
Tampereen kaupunki Koulutustoimialan raporttisarja 1/2003

Tampereen kaupungin yleissivistävän koulutuksen peruskoulun 7-9 vuosiluokkien ja
lukioiden ja Tampereen ammattiopiston tilatarpeet
Tampereen kaupunki Koulutustoimialan raporttisarja 2/2001

Tampereen Seutukunta, tilastoaineisto 2002. Väestö, muuttoliike. Elinkeinot, työssäkäynti.
Asuminen, rakentaminen. Kunnallistalous.

9.3.2. Lehtimateriaali

Aamulehti

Artikkeli: Sammon lukion tilat tehokäyttöön aamusta iltaan 18.2.2003

Helsingin Sanomat

Aineenopettajien koulutusta ehdotetaan lisättäväksi HS 12.3.2003

Artikkeli Sitran esityksestä ammatilukiosta HS 3.12.2002.

Opetushallituksen hallintojohtaja Kari Pitkäsen
yleisönosaston kirjoitus HS 3.1.2003

Suomen ylioppilaskuntien liiton Tommi Laition
yleisönosaston kirjoitus HS 3.2.2003

Artikkeli Oppijan tuki HS 2.3.2003

Kangasalan Sanomat

Kangasalan lukio osaksi seudullista lukiota?

22.2.2000

Kasvatus 3/2001, Hannu Simola, Koulupolitiikka ja erinomaisuuden eetos

9.3.3. Arkistot

Tampereen kouluviraston arkisto

Tilastotietoja lukiokoulutuksesta

9.3.4. Muut julkaisut

Etälukion käsikirja, ohjeita ja malleja etäopetuksen aloittamiseen ja käytännön työhön.

2002

**Kimmo Koskinen, Tellervo Renko, ja Eija Vihervaara.
Opetushallitus**

Ilomäki, Jaakko

2001

**Toisen asteen koulutusrakenteen kehittyminen ja
kokeilurakenteiden arviointi. Acta Universitatis Tamperensis.
Tampere.**

Koulutusopas peruskoulun jälkeiseen koulutukseen. Opetushallitus.

2003

Lukio-opas

2003

Tampereen kaupunki, yleissivistävä koulutus

Markkula, Markku

2002

Keski - Suomi – oppiva maakunta

2003

**eOppiminen suomalaisen osaamisyhteiskuntakehityksen
vauhdittajana. eOppimisen selvitysmiesraportti. Kansanedustaja
Markku Markkula 14.3.2003**

Ongelmasta oivallukseen , ongelmaperustainen opetussuunnitelma. Toimittaneet Anna Raija

2003

Nummenmaa & Anna Raija Virtanen

Opetussuunnitelman perusteet. Opetushallitus. Helsinki.

1994

Oppimisella osallisuutta – vastauksia työn murrokseen. Toimittaneet Anita Lehikoinen,

2002

**Rami Saarniaho, Asko Suikkanen.
www.sitra.fi/Julkaisut/Raportti29.pdf**

Oppivat alueet – aluekehityksen dynamo Opetusministeriön konferenssi Finlandia-talolla

26.-27.9.2002.

2002

- Heikki K. Lyytinen: Oppivien alueiden toimintakulttuuriset ehdot
- Markku Sotarauta: Alueelliset kehittämispelit ja verkostovalta
- Jari Ritsilä: Rakennerahastojen rooli alueellisen osaamis-
pääoman kehittämisessä

Pirkanmaan maakuntaohjelma 2001. Pirkanmaan liiton julkaisu A32.

Poikela, Sari
1998

Ongelmaperustainen oppiminen. Uusi tapa oppia ja opettaa?
Hämeenlinna. Tampereen yliopiston opettajankoulutuslaitos.

VES, Opettajien virkaehtosopimus

Virkkala, Seija

”Oppiva alue” talousmaantieteellisenä teoriana ja aluekehittämisen
mallina. Julkaisematon artikkeli.

Jouni Välijärvi – Anssi Kuusela,
2001

Luokattomuus lukiolaisten oppimisympäristönä. Tampereen
lukioarvioinnin tulokset ja keskeiset johtopäätökset.

<http://www.tampere.fi/koulutus/pdf/lukiorap.pdf>